

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ

ANTROPOLOGIE

**ŽENY V SEX-BYZNYSU A JEJICH STRATEGIE
UMOŽŇUJÍCÍ ODDĚLENÍ JEDNOTLIVÝCH ŽIVOTNÍCH
ROLÍ**

Disertační práce

Obor studia: Kulturní antropologie

Autorka: Mgr. Blanka Kissová

Školitelka: prof. Libora Oates-Indruchová, Ph.D.

Olomouc 2023

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Orlové dne 1. 12. 2023

Podpis

PODĚKOVÁNÍ:

Děkuji především své školitelce za podporu a odbornou pomoc při výzkumu a zpracování disertační práce. Dále děkuji všem komunikačním partnerkám a dalším osobám, se kterými jsem během výzkumu hovořila a bez nichž by tato práce nevznikla. V neposlední řadě děkuji všem svým blízkým za trpělivost a podporu, kterou mi při psaní práce poskytli.

ANOTACE

Disertační práce se věnuje analýze strategií, které ženy působící v sex-byznysu využívají k minimalizaci stigmatizace spojené s obavami z odsouzení a sociálního vyloučení. Každodennost žen se zkušeností se sex-byznysem je ovlivněna tím, jak je nahlíženo na ženskou tělesnost, sexualitu a společenskou roli, ale také tím, jak je vnímána možnost poskytovat sexuální služby za úplatu. Centrálním tématem disertační práce je oddělování jednotlivých sociálních statusů a s nimi spojených rolí. Cílem práce je identifikace konkrétních strategií, které ženy uplatňují, a analýza jejich formování. Zvláštní pozornost je věnována důvodům, které vedou k oddělování sociálních statusů a příslušných rolí. Cílovou skupinou jsou ženy, které deklarují, že do sex-byznysu vstoupily z vlastního rozhodnutí a dobrovolně. S ženami zapojenými do výzkumu byly realizovány polostrukturované rozhovory či rozhovory inspirované tzv. life-story interview. Výsledkem je identifikování konkrétních strategií, jež reflektují potřebu zachování osobních hranic, důstojnosti a odpovědného plnění rolí spojených s daným sociálním statusem.

Klíčová slova: sex-byznys, sexuální práce, prostituce, gender, status, sociální role, stigmatizace, životní strategie

ABSTRACT

The doctoral dissertation is centred on examining the strategies employed by women engaged in the sex industry to mitigate the stigma associated with apprehensions of condemnation and social exclusion. The primary focus of the dissertation lies in scrutinizing the strategies facilitating the management of distinct roles within individual statuses. The work aims to discern and analyse the construction and interpretation of strategies used by women in the sex industry. The study targeted women who affirmed voluntary and consensual engagement in the sex industry. The empirical material was created employing semi-structured interviews, with the interviews based on the 'life-story interview' method. Through the analysis of interviews, strategies were discerned, indicative of the imperative to uphold personal boundaries, preserve dignity, and conscientiously fulfil roles associated with a designated social status.

Key words: sex-business, sex-work, prostitution, gender, status, social role, stigmatization, life strategy

Obsah

Úvod	8
1 Základní pojmy a vymezení problematiky	11
1.1 Definice prostituce / sexuální práce	12
1.2 Tři (legislativní) přístupy k prostituci / sexuální práci	19
1.2.1 Represivní přístup a kriminalizace	19
1.2.2 Reglementační přístup, legalizace a dekriminlizace	21
1.2.3 Aboliční přístup, neoabolicionismus a částečná kriminalizace	22
1.3 Legislativní vymezení prostituce / sexuální práce v České republice	25
1.3.1 Další zákony týkající se přímo či nepřímo prostituce / sexuální práce.....	30
1.4 Vývoj české legislativy a snahy o reglementaci	33
1.4.1 Od reglementace k abolicionismu	33
1.4.2 Prostituce jako příživnictví.....	36
1.4.3 Od abolicionismu k reglementaci?	37
1.4.4 Situace v roce 2021	44
1.5 Prostituce / sexuální práce v České republice	46
1.6 Shrnutí legislativní situace v České republice	48
1.7 Shrnutí – diskurz a nepřítomnost.....	50
2 Přehled stavu bádání.....	53
2.1 Prostituce není práce jako pozice sexuální dominance a radikálního feminismu	55
2.1.1 Kritika.....	58

2.2	Sexuální práce jako pozice pro-sex feministek.....	60
2.2.1	Kritika.....	63
2.3	Třetí cesta	65
2.4	Shrnutí	66
3	Cíle výzkumu	68
4	Teoretický rámec: Každodenní divadlo žen v sex-byznysu	71
4.1	Konstrukce reality a institucionalizované role	71
4.2	Tělo jako objekt aneb sex, sexualita a moc.....	73
4.3	Tělo, sex a stigma	76
4.4	Možnosti a limity svobodného/odpovědného rozhodnutí.....	79
5	Metodologie.....	84
5.1	Charakteristika zkoumaného souboru.....	84
5.2	Etické otázky výzkumu	85
5.3	Metody sběru a analýzy dat.....	87
5.3.1	Life-story interview a chápající rozhovor	88
5.3.2	Zakotvená teorie	89
5.3.3	Multisited Ethnography.....	90
5.3.4	Situační analýza a konstruktivismus.....	91
6	Já, „sexuální pracovnice“	93
6.1	Vstup do prostituce / sexuálního byznysu	93
6.1.1	Důvody pro vstup do sex-byznysu.....	96
6.1.2	Násilí, závislosti a další negativní jevy spojené s prostitucí / sexuální prací	101

6.2 Dopady legislativních opatření a stigmatizace na osoby v sex-byznysu a jejich životní strategie.....	107
6.2.1 Legalizace prostituce / sexuální práce jako možné řešení?	116
6.3 Změna života a změna náhledu aneb co dál?.....	121
6.3.1 Ukončení studií	122
6.3.2 Životní změny	123
6.3.3 Dosažení určitého věku, kdy již komunikační partnerky nechtěly nadále působit v sex-byznysu.....	125
6.3.4 Hledání nového zaměstnání	125
6.4 Strategie	128
6.4.1 Dcera a sestra (vztah s blízkou rodinou).....	129
6.4.2 Partnerka a manželka (partnerské vztahy).....	135
6.4.3 Matka (vztahy s dětmi).....	147
6.4.4 Snacha (vztah s rodinou partnera).....	153
6.4.5 Kamarádka (vztah s nejbližším okolím).....	155
6.4.6 Sousedka (vztah s komunitou)	160
6.4.7 Sexuální pracovnice (vztah se zákazníky)	162
6.5 Shrnutí	166
Závěr	170
Literatura a zdroje	180

Úvod

V úvodu bych ráda osvětlila, co mě vedlo k výběru tématu žen v sex-byznysu/prostituci a jak se má prvotní očekávání v průběhu výzkumu proměňoval a v souvislosti s rozšiřujícím se poznáním.

Kulturní antropologie prostřednictvím kvalitativního výzkumu a analýzy získaných dat přináší důležité informace o sociokulturních fenoménech a individuálních prožíváních a interpretacích těch, kteří jsou součástí kultury. Cílem mé disertační práce zaměřené na strategie žen v sex-byznysu je přinést klíčové poznatky a prostřednictvím kvalitativního výzkumu rovněž odpovědi na otázky týkající se volby konkrétních strategií žen, způsobu, jakým tyto strategie vznikají, a motivací žen pro oddělování jednotlivých statusů.

Téma je pro kulturní antropologii významné z několika důvodů. V první řadě prohlubuje porozumění problematice genderových rolí a hierarchií, a to prostřednictvím analýzy toho, jak ženy v sex-byznysu reagují na kulturní normy a očekávání. Dalším aspektem je zkoumání symbolických interakcí a porozumění formování a udržování vztahů, což přináší hlubší vhled do sociálních konstruktů spojených se sex-byznysem. Zároveň, analýza moci a hierarchie odhaluje, jak mocenské struktury ovlivňují strategie žen a spoluformují jejich rozhodování. Klíčovými aspekty jsou také identita a stigma. Sex-byznys formuje a ovlivňuje identitu žen, které se navíc vyrovnávají se společenským stigmatem. Zkoumání a hlubší vhled do těchto jevů je přínosem pro porozumění vlivu společenského stigmatu na individuální prožívání.

V době, kdy jsem svůj výzkum teprve plánovala, jsem se již několik let věnovala problematice marginalizace a zkoumání způsobů, jakým jsou marginalizované skupiny utvářeny a udržovány. Zajímalo mě, jak společnost pracuje se stigmatizací, jak vznikají stigmatizační atributy, respektive jak jsou pojmenovávány a zviditelňovány, čímž se jim dostává větší pozornosti než

samotným procesům vedoucím ke stigmatizaci a vyloučení. Soustředila jsem se na zkoumání mechanismů, díky nimž se marginalizované skupiny stávají komoditou. Zabývala jsem se tím, jakým způsobem se pomoc a podpora mohou stát nástrojem oprese, udržováním statu quo, mocenským nástrojem těch, kteří mají větší sociální kapitál.

Všechny marginalizované skupiny, respektive jedinci zahrnuti do těchto skupin, si volí strategie, které jim pomáhají zvládat jejich okrajové postavení. Kromě strategií, pomáhajících zvládat každodenní peripetie, mě zajímaly také strategie, jež si marginalizovaní jedinci volí v situacích, kdy se střetávají se světem „mimo okraj“, ale také v situacích, kdy se snaží zakrýt svůj status, stigmatizační atribut, změnit svou životní situaci, stát se, alespoň na první pohled, „normálními“, běžnými. Každodennost a volené strategie marginalizovaných osob jsou ovlivňovány lidmi, kteří marginalizováni nejsou (nejsou nositeli stigmatizačního atributu), tento vliv je však oboustranný. Marginalizované skupiny tudíž existují jen ve vztahu ke skupinám nemarginalizovaným, jsou jejich negativem. A obdobně jako v logice orientalismu je jejich existence založena nejen na opaku, ale také na fascinaci, imaginaci. Marginalizované skupiny a jejich charakteristiky samy o sobě sice existují, pro pozorovatele zvenčí však bývají často statickým obrazem, ahistorickým a neměnným homogenním komplexem. A takovým se také může jevit svět prostituce / sexuální práce. Je hřištěm teorií, úvah, morálních imperativů, debat o přirozenosti, normalitě. Je spektáklem, světem obrazů plných barev anebo všudypřítomné bídy a ponurosti.

Téma prostituce / sexuální práce jsem si zvolila také proto, že jsem kolem sebe měla spoustu známých, které se ve světě sex-byznysu (zde nepoužiji záměrně slovo prostituce, protože ani jedna z nich se za prostitutku nepovažuje a skutečně to, co vykonávají či vykonávaly, považují za práci) buď různě dlouho pohybovaly, nebo se rozhodovaly do něj vstoupit. Pokládala jsem si otázku, zda je můj okruh známých něčím výjimečný a specifický. Do jisté míry

by to tak mohlo být, ale tyto mé známé spojovalo pouze to, že jsme se nějakým způsobem znaly – byly jsme spolužačkami, měly stejné kamarádky a kamarády, potkaly jsme se v práci, na mých cestách. V zásadních ohledech se však naše životy lišily a nepropojovaly. V průběhu výzkumu jsem zjišťovala, že takových známých má kolem více lidí, jen se o tom příliš nemluví. Situaci jistě nahrává i existence internetových platforem a obecně vyšší benevolence k erotickým fotografiím. Svět, který jsem díky těmto ženám poznávala, však v žádném případě nebyl statický a jednotný. Neodpovídal mediálnímu obrazu matek-samoživitelek a obecněji žen v nouzi ani naivních mladých slečen, které jen touží po vysokých výdělcích. Byl to svět obtížných životních situací, ale také cest za vysněným povoláním. Setkávala jsem se s příběhy, které byly různorodé téměř v každém svém aspektu.

To, co mé komunikační partnerky spojovalo, bylo téma stigmatizace a hrozícího vyloučení, marginalizace, a to i přesto, že většina mých komunikačních partnerek na první pohled nepůsobí jako osoby žijící na okraji společnosti, jako osoby vyloučené. I ony však hledaly a hledají cesty, jak sebe sama důstojně obhájit – jak dát přijatelný význam tomu, čím *se živí* či *dříve živily*. Jako příklad lze uvést přijetí pozice oběti, která do morálně nedůstojné situace byla donucena ekonomickými a sociálními příčinami. Anebo hledaly a hledají způsoby, jak si zachovat důstojnost v dalších životních stavech, sociálních rolích (například dobré matky) v situaci, kdy i nadále poskytují placené sexuální služby a jsou takto spokojeny, ačkoli žijí v neustálém strachu z odsouzení. Stejně jako jiné marginalizované a stigmatizované skupiny se rovněž moje komunikační partnerky setkávají s apriorním odsouzením, ale také touhou druhých je zachraňovat, dát jejich volbě nějaký „racionální význam“.

1 Základní pojmy a vymezení problematiky

Tato kapitola se zabývá definicí prostituce a sexuální práce. Porozumění svě-
tům, v nichž se komunikační partnerky nacházejí, není možné, aniž by došlo
k pochopení jejich nejednoznačnosti, mnohoznačnosti. Právní definice chybí,
ačkoliv pokud už se zákony fenoménem zabývají, hovoří o prostituci, bez oh-
ledu na pejorativnost, kterou s sebou toto označení přináší¹. Jak je přiblíženo
v následujících kapitolách, zvolení konkrétního označení přitom není náhodné
– konkrétní označení může poukazovat na otázku, zda je možné hovořit o le-
gitimní a důstojné práci, zaměstnání, anebo nikoliv. Pro sebepojetí
komunikačních partnerek je tudíž často důležité, jak jsou okolím označovány.
Což se odráží ve strategiích, které si potřebují volit, aby mohly (navenek) od-
povědně oddělovat a hrát své sociální role. Rozdíl mezi tím, zda jsou
označovány buď jako prostitutky, nebo sexuální pracovnice (hostesky, společ-
nice apod.), je pro ně citelně odlišný.

Obdobné platí pro podkapitolu týkající se legislativního vymezení a zma-
pování historického vývoje. Legislativní vymezení do značné míry odráží
společenský pohled, a tedy diskurz, v němž se osoby v sex-byznysu (včetně
komunikačních partnerek) nacházejí, pohybují, v němž žijí svoje životy
a utváří strategie tak, aby naplnily pomyslný scénář k rolím způsobem, jaký
se od nich očekává. Většina mých komunikačních partnerek nezvolila strategii
přijetí stigmatizačního atributu, odmítá být tím, kým je společenský diskurz
chce mít. Ve svém každodenním životě bojují za to, aby co možná nejvíce rolí
v jejich životě, podrobovaných kritice společnosti o dostatečnosti souvisejících
statusů, byly validovány a vykonávány správně.

¹ Alespoň mé komunikační partnerky toto slovo takto vnímaly.

1.1 Definice prostituce / sexuální práce

Cílem kapitoly je představit problematiku spojenou s užíváním slov prostituce a sexuální práce. Ačkoliv oba pojmy označují v praktické rovině to samé, liší se tím, z jakých teoretických východisek čerpají a jaký diskurz spoluutvářejí. Zvolení konkrétního pojmu může odrážet především postoje, hodnotové a politické stanovisko konkrétního autora či autorky (Huschke, 2014; Kingston & Sanders, 2010; Pyett et al., 1996; Šídová et al., 2013; Weitzer, 2000). Slovo prostituce odkazuje na formu zajišťování prostředků pro naplnění základních potřeb svých či svých nejbližších, ale může se také jednat o označení jedné z forem široce pojaté sexuální práce. Právě slovo práce však navozuje základní moment neshody. Zatímco označení prostitutka lze nahlížet jako dehonestující, neutrální či odkazující na (morální) nepřijatelnost prodávání těla a sexu za úplatu, sexuální práce již odkazuje k možnosti nahlížet prodávání těla a sexu za úplatu jako legitimní způsob obživy. Použití konkrétního pojmu tedy může odrážet obecnější hodnotové postoje autorky/autora k popisované problematice.

Bernstein (1999) ve svém textu *What's wrong with prostitution? What's right with sex work?* tvrdí, že ptát se, co je a co není špatné na prostituci či sexuální práci, není možné, aniž bychom nejprve zodpověděli otázku, o čem vlastně mluvíme. Zároveň dodává, že je nezbytné upustit od snahy nalézt obecnou podstatu prostituce, neboť prostituci není možné jednoznačně pochopit bez konkrétního kulturního, historického, třídního či „rasového“ kontextu, v němž se konkrétní osoby poskytující sexuální služby za úplatu pohybovaly či pohybují. Ve své další práci pak Bernstein (2007) dodává, že prostituce (sexuální práce) se historicky vyvíjí. Prostituce / sexuální práce tedy nejsou pojmy zastřešující homogenní skupinu osob, které by poskytovaly jasně definovanou škálu *služeb*. Stejně tak motivace pro vstup, důvody setrvání, možnosti změny *práce*, míra stigmatizace či společenského ne/přijetí, dopady na každodenní

život, prožívání, možné nebezpečí a mnohé další se v čase a prostoru liší a je ovlivňováno kulturními zvyklostmi, náboženstvím, platnou legislativou, hospodářskou situací, společenským postavením žen, mírou etnické či náboženské diskriminace.

V nejobecnější rovině je možné sexuální práci / prostituci definovat tak, jak ji definuje zákon. To ovšem není dostačující v situaci, kdy se legislativa v jednotlivých zemích liší (což neznamená, že se liší obsah pojmu prostituce / sexuální práce) a zároveň žitá skutečnost není omezena jen legislativou, ale také dalšími aspekty. V obecné rovině je prostituce / sexuální práce definována jako sex za úplatu (finanční či materiální) či poskytnutí sexuálního aktu, který primárně nevede k vlastnímu (sexuálnímu) uspokojení, ale k získání financí či majetkové odměny².

Dle Overall (1992) je sexuální práci možné popsat jako výměnu sexuálních služeb za peníze. Weitzer (2000, 2012) uvádí, že sexuální práce představuje směnu sexuálních služeb, performancí nebo výrobků. Zahrnuje tedy aktivity vyžadující fyzický kontakt mezi nakupujícím a prodávajícím, ale také nekontaktní sexuální stimulace, jako je pornografie, sex po telefonu, live sex shows nebo sexuální performance prostřednictvím webkamer. Harcourt a Donovan (2005) dodávají, že odměnou za sexuální služby nemusí být jen finance, ale i další formy relevantní úhrady. Dle Hidalgo (2006) se jedná o konsenzuální (*consensual*) směnu sexuálních služeb. V opačném případě se nejedná o směnu, ale o vykořisťování, znásilnění či obchod s lidmi. Organizace Amnesty

² Například: "Prostitute: A person of any gender who has sex in exchange for money or other remuneration." (Davina, 2017); "...a sex service that is based on the payment of money or the exchange of other property or valuables." (APA Dictionary of Psychology); "Sex workers are adults who receive money or goods in exchange for consensual sexual services or erotic performances, either regularly or occasionally." (Open Society Foundations, 2019); "Is paid employment in the sex industry, comprising prostitution and pornography. The term is used to emphasize the commonality between work in this industry and other, more conventional occupations. Thus, campaigners for the decriminalization of prostitution use the term to stress that sex workers should have the same status and legal protection as others engaged in paid employment." (Oxford Reference)

Intenrational (2016) definuje sexuální práci (*sex work*) jako konsenzuální směnu sexuálních služeb mezi dospělými za peníze či jiné materiální statky (*goods*), a to za podmínek dohodnutým mezi prodávajícím a kupujícím. Sexuální pracovnice/pracovník (*sex worker*) je dospělou osobou (osobou starší 18 let) jakéhokoliv genderu, která získává peníze nebo materiální statky za sexuální služby, ať už pravidelně, nebo občasně.

Dle řady autorek a autorů (např. Pateman, 2000; Raymond, 2013; Sullivan, 2007) však není užití slova sexuální práce vhodné. Raymond (2013) navíc dodává, že označení *sex-work*, *sex-worker* neříká dostatečně, co se vlastně ženám děje v situaci sexuálního zneužívání, čímž podle Raymond prostituce především je. Raymond proto volí označení ženy či osoby v prostituci, systém prostituce a ti, kteří jsou prostituováni v sexuálním průmyslu (Raymond, 2013).

Jiný argument pro užívání slova prostitutka uvádí Ditmore (2010), která říká, že prostituce je jednou z forem sexuální práce, a dodává, že *sex-work* je novým pojmem. Proto je podle ní na místě používat tento pojem pouze v případech, kdy se jedná o situaci po roce 1978, kdy byl pojem *sex-work* poprvé použit aktivistkou Carol Leigh. Pokud však Ditmore (2010) hovoří o situaci před rokem 1978, užívá pojmu prostitutka, kterým se v té době ženy poskytující sexuální služby samy nejčastěji označovaly. Dle Ditmore (2010) však ani dnes neplatí, že označení sexuální pracovnice by bylo přijato všemi osobami poskytujícími sexuální služby za úplatu. Užívají jej především aktivistky na poli sexuální práce (*sex work activists*), ostatní dle ní volí spíše slovo prostitutka/prostitut. Označení prostitutka či sexuální pracovnice tak může vycházet z emického přístupu, tedy ze snahy užívat takové označení, které preferují zainteresované osoby samy. Tento přístup ve svých pracích zvolili například Bernstein (2007), Hanna (2013) a Kingston (2014). Kingston a Sanders (2010) dodávají, že takto zachovávají respekt k ženám a mužům, kteří poskytují sexuální služby.

Wright (2004) na základě svého výzkumu doplňuje, že i pro samotné osoby v sex-byznysu může být konkrétní pojmenování důležitým atributem jejich sociálního postavení v rámci společnosti. Dehonestující či urážlivé označení (*prostitute, whore*) funguje jako způsob, jak je samé a jejich *práci* devalvovat. Podle Kempadoo (1998), zastánkyně užívání označení sexuální pracovnice, je preferování označení sexuální práce odrazem obecnějšího boje za ženská práva a důstojné pracovní podmínky. Slovo sexuální práce také může být užíváno jako nadřazená kategorie, v níž prostituce tvoří jen jednu formu. Benoit a Shaver (2006) tak hovoří o osobách pracujících v sexuálním průmyslu (*people working in the sex industry*). Do kategorie sexuální práce přitom bývají zařazovány rovněž další osoby, například recepční v klubech (Kingston & Sanders, 2010; Kinnell, 2008).

Ronald Weitzer (2000), který ve svých pracích užívá pojem *sex-work* jako zastřešující formu pro mnoho druhů práce včetně prostituce, sexuální práci kategorizuje takto (u jednotlivých kategorií přitom stanovuje také míru běžného výdělku, riziko zneužívání třetí stranou a riziko násilí, veřejnou viditelnost a míru vlivu na komunitu) (Weitzer, 2000; shrnutí provedené autorkou disertační práce):

- Call-girl pracuje většinou nezávisle či na privátech. Ceny, o které si za služby říká, jsou vysoké, využívání třetí stranou je nízké nebo nulové, nízké je i riziko násilí, nulová je veřejná viditelnost, stejně jako vliv na komunitu.
- Pracovnice v eskortních službách (*escort*) pracuje buď přímo v eskortních službách, nebo na privátě, ceny jsou vysoké, mírná je míra využívání třetí stranou, riziko násilí nízké až mírné, veřejná viditelnost velmi nízká a vliv na komunitu žádný.
- Pracovnice v night klubech (*brothel worker*) má ceny za služby průměrné, průměrná je rovněž míra využívání třetí stranou. Riziko

násilí je velmi nízké, stejně jako veřejná viditelnost. Vliv na komunitu je žádný nebo nenápadný (*discreet*).

- Pracovnice v masážních salonech (*massage parlor worker*) poskytují služby za průměrné ceny, míra využívání třetí stranou je průměrná, riziko násilí velmi nízké, veřejná viditelnost nízká a vliv na komunitu malý nebo nenápadný (*discreet*).
- Pracovnice v barech či kasinech (*bar or casino worker*) na těchto místech oslovují klienty, samotný sex pak poskytují kdekoliv (kam s klientem odejdou). Ceny za služby jsou nízké či průměrné, míra využívání třetí stranou je také nízká či průměrná, stejně jako riziko násilí. Veřejná viditelnost je mírná a vliv na komunitu je stejný jako dopad na příslušný bar či kasino.
- Pracovnice na ulici (*streetwalker*) kontaktuje zákazníky na ulici, sex je poskytován taktéž na ulici či v autě, parku apod. Ceny jsou nízké, míra využívání třetí stranou je vysoká, riziko násilí velmi vysoké, stejně jako viditelnost. Dopad na komunitu je neblahý (*adverse*).

Weitzer vedle dalších autorek a autorů (Kingston & Sanders, 2010; Šídová et al., 2013) zmiňuje i další typy poskytování sexuálních služeb, které je možné nazvat jako nekontaktní – jedná se o striptérky, pornoherčky³. Zda je relevantní zařazovat striptýz do kategorie sexuální práce, ve svém textu polemizuje Hanna (2013). Ve své práci např. používá označení *exotic dance* a dodává, že samy tanečnice se často nepovažují za sexuální pracovnice, protože to v nich evokuje prostituci.

Snad nejznámější organizací v České republice, která se věnuje problematice sex-byznysu, je Rozkoš bez rizika⁴. Ve svých textech používá pojem

³ Dnes se k výčtu přidávají ženy publikující erotický či sexuální obsah na internetových platformách typu SuicideGirls, OnlyFans apod.

⁴ Rozkoš bez rizika. (2021, 21. července). *O nás*. <https://rozkosbezrizika.cz>

sexuální práce, zaštiťující mnohé formy prostituce. V publikacích organizace se také používá označení prostitutka, bez konkrétního upřesnění. Většinou přitom autorky a autoři hovoří o ženách pracujících v klubech. Rozkoš bez rizika přináší vlastní kategorizaci prostituce, v mnohém odlišnou od Weitzerovy (2000). Prostitucí se rozumí i nekontaktní formy sexuálních služeb, jako je striptýz. Mezi kluby jsou řazeny také masážní salony. V neposlední řadě, díky snaze upoutat potenciální klienty je práce v klubu považována za poměrně viditelnou.

- Kluby – jedná se o shrnující kategorii pro noční kluby (*night clubs*), kabarety, erotické podniky, masážní salony, noční bary, sex kluby a další. V klubech převažuje nabídka sexuálních služeb za úplatu, ale může se jednat rovněž o kluby orientované pouze na taneční představení, strip show, sado-maso. Kluby patří mezi nejviditelnější místa poskytování služeb, jsou viditelně označená a jedná se o nejviditelnější formu „indoor“ prostituce.
- Priváty (ve Weitzerově kategorizaci *call girl*) – jsou to soukromé byty, většinou skryté v domovní zástavbě; byt si pronajímá jedna či více pracovnic. Zákazník musí zavolat na inzerované číslo a domluvit si schůzku. Specifickým typem jsou priváty, které jsou pro pracovníci také domovem, místem, kde bydlí.
- Eskortní služby – pracovnice dojíždí přímo za zákazníkem, na sjednané místo (do bytu, hotelu, doprovází ho na cestách apod.). Eskortní služby nabízejí kromě eskortních agentur také kluby či priváty.
- Ulice/silnice/parkoviště – jedná se o nejvíce stigmatizovanou a viditelnou formu prostituce. Dnes tvoří okrajovou část sexuálního byznysu.

(Kutálková et al., 2016; Kutálková et al., 2016; shrnutí provedené autorkou disertační práce).

Díky internetu se také vyvinuly nové formy poskytování sexuálních služeb, na něž nelze nahlížet bez pochopení současného kontextu a možností. Zároveň dochází k posouváním hranic toho, co je ve veřejném prostoru přípustné (pornografie volně dostupná na internetu). Dle Attwood (2007) internet umožnil rozvoj alternativní pornografie. Samotná pornografie coby svébytná kategorie sex-byznysu pak také dokládá, jak je potřeba vnímat fenomén sexuálního byznysu v historickém a kulturně-sociálním kontextu. Dle Liškové (2009) či England (2011) je stále obtížnější definovat, co je pornografické vyobrazení, protože dělící linie mezi pornografií a erotikou je velmi tenká. Podobně, podle Hanna (2013) a Clipperton (2013), je to s performancemi typu burleska či striptýz, pole dance (*exotic dance*).

McNair (2002) v této souvislosti hovoří o tzv. *striptease culture*, která dle něj započala na konci 20. století. Striptýz má v tomto pojetí doslovný i metaforický význam. Vzniká kultura, v jejímž rámci jsou nahota na veřejnosti, voyerismus, sexy vzhled nejen povolovány, ale také podporovány (McNair, 2002). Bernstein (2007) ve své práci zmiňuje termíny užívané Lindou Williams, která mluví o posunu od „*ob/scenity*“ k „*on/scenity*“ – reprezentace sexu, která dříve patřila „mimo veřejnou scénu“ („*off (ob) the public scene*“), dnes objevuje „na scéně“ („*on public scene*“) (Bernstein, 2007). Kritika pornografie tak míří právě k tomu, že sex by měl zůstat záležitostí soukromou, avšak pornografie jej „zveřejňuje“ (Lišková, 2008).

V této práci je většinou užíváno označení ženy / osoby v sex-byznysu či ženy / osoby poskytující komerční sexuální služby. V případech nezbytně

nutných pro pochopení kontextu práce pojednává o konkrétním typu, formě, v níž ženy působily či působí.⁵

1.2 Tři (legislativní) přístupy k prostituci / sexuální práci

Cílem následující kapitoly je přiblížit tři základní legislativní přístupy k prostituci / sexuální práci. Tyto přístupy se úzce prolínají s tím, zda je prostituce / sexuální práce vnímána jako možnost (důstojné, běžné) výdělečné aktivity, anebo je naopak považována za něco, co by se společnost měla snažit omezit, vymýtit.

Z hlediska právní teorie existují tři přístupy k řešení prostituce: přístup represivní (prohibice), přístup reglementační a přístup aboliční (Tetourová, 2011). V literatuře se dále pracuje s kriminalizací, dekriminalizací a legalizací (Raymond, 2013). V následujících podkapitolách se blíže věnuji jednotlivým přístupům.

1.2.1 Represivní přístup a kriminalizace

Podstatou represivního přístupu (prohibice) je striktní zákaz prostituce, který postihuje jak osoby, které sexuální služby nabízejí, tak ty, které z ní těží (např. provozovatelé klubů, pasáci), včetně klientů (Tetourová, 2011; Wijers & Van Doorninck, 2009). Prostituce je tedy kriminalizována, kriminalizovány jsou všechny osoby do ní zapojené. Prohibice či kriminalizace má obvykle morální či náboženské pozadí, prostituce se považuje za škodlivou,

⁵ Uvědomuji si, že toto rozhodnutí není zcela bez problému. Užívání označení sexuální pracovníce ani prostitutka by však nekorespondovalo s tím, jak samy sebe nazývají mé komunikační partnerky. Kromě doplňkových rozhovorů se ženami v situaci bezdomovectví, jejichž příběhy byly specifické svým sociálně-kulturním kontextem, pak všechny komunikační partnerky hovořily o práci, ačkoliv každá reflektovala svou pozici mírně odlišně.

nepřijatelnou. Tento přístup praktikuje např. většině států USA, JAR, Jižní Korea aj. (Kutálková et al., 2016).

Raymond (2003), do roku 2007 výkonná ředitelka Koalice proti obchodování se ženami (*Coalition Against Trafficking in Women – CATW*), však v rozhovoru pro *Canadian Women Studies* tvrdí, že v zemích, kde je prostituce ilegální, dochází jen zřídka k obvinění či uvěznění zákazníků. Obviněny a uvězněny jsou většinou jen ženy-prostitutky. Důvodem je dle Raymond (2003) skutečnost, že muži drží při sobě, policisté se se zákazníky sami identifikují. Dle Raymond (2003) však řešením není legalizace prostituce, ale přísná kriminalizace kuplířů, zákazníků a obchodníků s lidmi, nikoliv však trestání samotných žen-prostitutek, které jsou oběťmi systémového zneužívání z důvodu nerovnosti pohlaví.

Řada autorek a autorů rovněž upozorňuje, že kriminalizace nevede k vymýcení prostituce. Naopak může mít negativní vliv na život osob, jež se komerčním poskytováním sexuálních služeb živí. Jak ve svých textech uvádí Fick (2006) a Wijers a van Doorninck (2009), prostituce se přesouvá na více nebezpečná místa a osoby v sex-byznysu se stávají závislejšími na pasácích, provozovatelích klubů a nevěstinců, ale také na policistech, kteří nad jejich ilegální činností přimhouří oko výměnou za finanční kompenzaci či zdarma poskytnuté sexuální služby. Dle Bass (2015) se v takto nastavených podmínkách mohou prostitutky / sexuální pracovnice samy obracet s žádostí o podporu či ochranu na pasáky, aby je chránili před násilím ze strany klientů či policie.

Zatčení prostitutek / sexuálních pracovnic má na jejich život dvojí negativní dopad – kromě samotného trestu v podobě odnětí svobody jim také *uchází zisk*, a o to více pak musí *pracovat* po propuštění. Jak uvádí Fick (2006) a Showden (2013), kriminalizace a zápis v trestním rejstříku komplikuje odchod z prostituce. Kriminalizace tudíž většinou pouze zvyšuje kontrolu nad marginalizovanými ženami (Showden, 2011).

1.2.2 Reglementační přístup, legalizace a dekriminalizace

Reglementační přístup připouští existenci prostituce / sexuální práce, ale nastavuje jí jasná, legislativně daná pravidla. Jak uvádí Wijers a van Doorninck (2009) a Tetourová (2011), prostituce je legalizována, ale musí být respektována pravidla, jejichž dodržování kontrolují státní orgány.

Praktickou ukázkou reglementačního přístupu je takzvaný holandský (nízozemský) model. Ten vychází z předpokladu, že prostituce je výdělečná činnost, pro niž je možné se dobrovolně rozhodnout. Odlišuje se tak dobrovolná prostituce od nedobrovolné. Jak uvádí Havelková a Bellak-Hančilová (2014) a Kutálková a kolektiv (2016), cílem je především zlepšit postavení osob v sex-byznysu, a to prostřednictvím legislativy a opatřením samospráv – v některých městech tak může být sexuální práce zcela legalizována, v jiných naopak zakázána. Podmínkou pro poskytování sexuálních služeb je většinou registrace, podmínkou pro provoz night klubu je licence. Havelková a Bellak-Hančilová (2014) upřesňují, že řada osob v prostituci/sex-byznysu svou činnost i přesto nezlegalizovala a není tedy možné ověřit, jaký dopad na osoby v sex-byznysu legalizace má. Jak však upozorňuje Showden (2011), i pokud by legalizace nevedla k zásadní změně počtu prostitutek, kriminalizace zvyšuje riziko, kterému tyto ženy čelí.

Argumentací pro reglementační přístup bývá, že prostituci nelze vymýtit, ale jde ji aspoň kontrolovat (Wijers a van Doorninck, 2009). Prostitutky (a prostituti) jsou však i nadále nahlíženy jako potenciální zdravotní či sociální riziko (narušování veřejného pořádku). Regulace prostituce tak dle Wijers a Doorninck (2009) není motivována snahou o podporu osob v prostituci, ale ochranou společnosti před negativními jevy, které s ní souvisí. Osoby v sex-byznysu navíc nezískávají stejná práva jako pracovnice a pracovníci v jiných profesích, podléhají specifické kontrole (např. prostřednictvím registrace, vydávání licencí apod.). Orchiston (2016) ve svém výzkumu, který se týká situace v Austrálii, dochází mimo jiné k závěru, že legalizace prostituce vede často k

prekarizaci osob v sex-byznysu (výdělek se odvíjí od skutečně *odvedené práce*, jsou uzavírány krátkodobé smlouvy)⁶ a větší závislosti na provozovateli klubů (*brothels*).

Raymond (2003), zastánkyně neoabolitionistického přístupu, je k reglementačnímu přístupu velmi kritická a země, které prostituci legalizovaly, dekriminlizovaly či regulovaly, považuje za území se „státem podporovanou prostitucí“ (*state sponsored prostitution*). Říká, že se jedná o „státem sponzorovaný sexuální terorismus vydávající se za sexuální a ekonomickou svobodu pro ženy (*state-sponsored sexual terrorism posing as sexual and economic freedom for women*)“ (Raymond, 2003, s. 27).

Legalizace se momentálně uplatňuje v těchto zemích: Německo, Nizozemí, Švýcarsko, Rakousko, Maďarsko, Nevada (USA), některé australské státy aj.

S legalizací souvisí dekriminlizace, která však nenastavuje speciální pravidla. Prostituce / sexuální práce je *běžným* zaměstnáním, na něž se vztahují podmínky zákoníku práce (Bonache et al., 2021). Poskytování sexuálních služeb je tedy legální, provozování night klubů je v případě dodržení zákonem daných podmínek také legální. Pro prostituci nejsou přijaty specifické zákony, platí zde to stejné, co u jiných povolání. Tento přístup je momentálně uplatňován na Novém Zélandě a v Novém Jižním Walesu (Austrálie).

1.2.3 Aboliční přístup, neoabolitionismus a částečná kriminalizace

V rámci aboličního přístupu není prostituce regulována ani trestně stíhána, není nijak právně upravena. Legislativa se soustředí především na jevy, které ji doprovázejí – kuplířství, obchodování s lidmi, mravní ohrožení mládeže a další (Šídová et al., 2013; Tetourová 2011). Dle aboličního přístupu je prostituce negativní jev, ať už z hlediska amorálnosti, či nepřijatelnosti v rámci

⁶ V Českém prostředí by se pak jednalo také o práci na DPP.

rovného postavení žen a mužů, osoby v sex-byznysu (většinou ženy) jsou vnímány jako oběti (Lenderová, 2002; Mathieu, 2004; Wijers & van Doorninck, 2009). Dle Havelkové a Bellak-Hančilové (2014) tento přístup předpokládá, že prostituce nemůže být práce, protože daná osoba neprodává služby, ale sama sebe a dobrovolná prostituce neexistuje. Kromě Švédska je tento model uplatňován v Norsku, na Islandu, v Severním Irsku a ve Francii.

Aboliční přístup je problematický svou nejasností. Na jednu stranu vypadá, jako by prostituce v podstatě neexistovala, nechává ji v šedé zóně (což je aktuálně český příklad), na druhou stranu to neznamena, že by kolem prostituce nebyl utvářen diskurz, příběh. Mathieu (2004), Wijers a van Doorninck (2009) uvádějí, že aboliční přístup bývá kritizován také za to, že díky právnímu vakuu, které vytváří, napomáhá stigmatizaci osob v sex-byznysu, neřeší jejich izolaci, marginalizaci, sociální exkluzi. Dle Showden (2013) tím napomáhá udržovat kontrolu nad ženskými těly.

Mathieu (2004) ve svém textu navíc upozorňuje, že aboliční přístup může mít dopad na vnímání prostituce z pohledu dalších institucí, zejména sociálních služeb. I v českém prostředí je prostituce reflektována a nezřídka popisována v rámci sociální práce, pedagogiky či kriminologie jako riziková, sociálně patologická nebo deviantní (např. Chmelík, 2003). Stejně tak zákon o sociálně-právní ochraně dětí identifikuje jako ohrožené dítě takové, jehož rodiče se živí prostitucí.

V rámci aboličního přístupu není prostituce regulována ani trestně stíhána, není nijak právně upravena. Neoabolicionismus, který je spojován se Švédským modelem (někdy také v tomto kontextu nazýván jako *Severský model řešení prostituce*), vychází z *radikálního feminismu*, v jehož pojetí je prostituce společensky nepřijatelná, je faktickým násilím mužů na ženách (Kutálková et al., 2016). Ohroženy jsou zejména osoby v prostituci, především ženy. Osoby v sex-byznysu jsou považovány za oběti nerovných vztahů ve společnosti, které jsou příčinou jejich vstupu do sex-byznysu. Podle

neabolitionismu je sex-byznys aktivně utvářen a udržován především muži, v roli zákazníků. Švédský model proto nekriminalizuje osoby v sex-byznysu, ale zákazníky. Trestné je také organizování prostitute. Ačkoliv dílčí zprávy poukazují na snížení počtu žen nabízejících sexuální služby, jiné zprávy upozorňují, že pracovní podmínky osob v sex-byznysu se zhoršily. Jak uvádí Havelková a Bellak-Hančilová (2014), může to být dáno mimo jiné krátkou dobou k vyjednání podmínek „transakce“ (sexuální služby jsou nabízeny na odlehlých místech, domluva mezi osobou, která sex nabízí, a zákazníkem musí být co nejkratší, aby se minimalizovalo riziko odhalení ze strany policie).

Clarke (2004) a Raymond (2013) přirovnávají prostituci k otroctví a domnívají se, že i krátkodobá negativa, která z abolitionismu plynou, jsou z důvodu dlouhodobých přínosů zanedbatelná. Clarke (2004) má za to, že v situaci, kdy bude jednoznačně odsouzen nákup a prodej lidí, neboť je v rozporu s lidskými právy, dojde rovněž k celospolečenskému odmítnutí prostitute. Pro Raymond (2013) je prostitute především sexuálním otroctvím, přičemž tento typ otroctví se nevztahuje pouze na osoby, které byly k prostituci donuceny třetí osobou, přímo, viditelně. Jde o otroctví v obecnějším smyslu, kdy prostřednictvím nej-různějších triků či zneužitím moci jsou ženy (Raymond v otázce prostitute mluví o ženách) donuceny k prostituci. Dle Raymond (2013) je tato paralela patrná také v debatě o nahrazení abolice regulací, která může být nahlížena jako snaha *zlepšit* podmínky těm, kdo jsou zotročeni. Raymond (2013) dále uvádí, že středobodem abolitionismu je snaha o osvobození ženy. Její argumenty je možné shrnout do následujících bodů:

- Prostituce, stejně jako například genocida či chudoba není nezvratným jevem (*inevitable*).
- Prostituce je konstruktem (*constructed*), a tedy může být dekonstruována (*deconstructed*).

- Nejstarším řemeslem není prostituce, ale kuplířství (srovnej s Clarke, 2004).
- Prostituce je sexuálním otroctvím. Snaha o regulaci je jen snahou o lepší pracovní podmínky zotročených.
- Regulace prostituce vychází z premisy, že některé ženy mohou být segregovány do třídy nabízející sexuální služby za peníze a užívány jako nástroj sexuálního uspokojení mužů.
- Prostituce je dílem mužů, kteří si za účelem sexuálního uspokojení kupují ženy a děti, dále je dílem kuplířů, pasáků, vlastníků nevěstinců a dalších osob, které je prodávají za účelem zisku.

1.3 Legislativní vymezení prostituce / sexuální práce v České republice

Cílem této kapitoly je představit vývoj legislativního vymezení prostituce / sexuální práce v České republice. Ačkoliv prostituce / sexuální práce není ahistorickým fenoménem, porozumění tomu, jak byl přístup k ní proměňován a jaký je nyní, umožňuje pochopit situaci žen v prostituci / sexuální práci komplexněji.

Úvodem je třeba říci, že ačkoliv na akademické a aktivistické úrovni probíhá debata, zda je prostituce sexuální prací, a tudíž by mělo být užíváno označení sexuální práce a nikoliv prostituce, anebo prací být nemůže, a tudíž je její označení jako práce irelevantní, v rámci legislativní debaty se hovoří v podstatě pouze o prostituci, případně o kuplířství. Přičemž dle odpovědi parlamentního institutu z roku 2011⁷ zákonná definice pojmu prostituce neexistuje. Od té doby se situace nijak zásadně nezměnila, ačkoliv proběhly

⁷ Tetourová, E. (2011, červenec). *Odpověď na dotaz: Možnosti postihu prostituce a činností s ní souvisejících v České republice*. Pirátská strana. <https://www.pirati.cz/assets/pdf/studie-pi.pdf>

snahy o legalizaci, a tudíž právní ukotvení pojmu prostitute. Vládní návrh zákona o regulaci prostituce z roku 2005 definuje prostituci v § 1 odst. 2 takto:

Prostitucí je úplatné poskytování služeb směřujících bezprostředně k uspokojování sexuálních potřeb, pokud přitom dochází k přímému fyzickému kontaktu mezi osobou, která tyto služby poskytuje, a osobou, která jich využívá.⁸

Na webových stránkách Ministerstva vnitra České republiky je v sekci Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí uvedeno:

...stávající právní úprava však nezakazuje veřejné nabízení sexuálních služeb. Zákonomárci danou problematiku vyřešili tím, že do zákona o obcích zařadili § 10, který obcím umožňuje buď stanovit, že určité činnosti narušující veřejný pořádek nebo dobré mravy v obci lze vykonávat pouze na jasně vymezeném místě a v čase určeném obecně závaznou vyhláškou (dále jen „OZV“) nebo zakázat určité činnosti na některých veřejných, jednoznačně určitelných prostranstvích.⁹

Jak ministerstvo dále vysvětluje, dané činnosti přitom není možné zakázat plošně. Zakázat prostituci vyhláškou nelze na území celé obce. Důležitý je mimo jiné jazyk, který ministerstvo užívá k označení žen nabízejících sexuální služby, a to v kontrastu užití spojení *slušný občan*. Ministerský web obcím radí:

Dále lze doporučit, aby vedle OZV obec na komunikacích ve smyslu zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích upravila (ve spolupráci s dotčenými orgány) nebo iniciovala úpravu provozu na pozemních komunikacích tak, aby „zákazníci“ na inkriminovaných místech nemohli zastavit a padlé ženy a dívky naložit a odvézt na patřičné místo. Odhalovat a oznamovat výše

⁸ Ministerstvo vnitra České republiky. (2005, 20. července). *Vládní návrh zákona o regulaci prostituce*. <http://www.mvcr.cz/soubor/navrh-zakona-o-regulaci-prostitute-z-roku-2005.aspx>

⁹ Ministerstvo vnitra České republiky. (n.d.). *Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí*. <https://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=10110&docType=ART>

uvedené přestupky může příslušník Policie ČR, nebo strážník. Oznámit takový přestupek může každý spořádaný občan.¹⁰

Poskytování sexuálních služeb je vyloučeno z režimu živnostenského podnikání – dle § 3 odst. 3 písm. P) zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání „živností není nabízení nebo poskytování služeb směřujících bezprostředně k uspokojování sexuálních potřeb“. S ohledem na neexistenci právní definice, jak upozorňuje Barbara Havelková (2014), je však osoby poskytující placené sexuální služby možné považovat za osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ), a to dle pravidla „co není zakázáno, je povoleno“. OSVČ podléhají zdanění podle ustanovení zákona o daních z příjmů, týkajících se tzv. svobodných, resp. nezávislých povolání, jako například umělců. Dle dat Rozkoše bez rizika se to ostatně děje, i když někdy může být vyjednávání na úřadech zdlouhavé či nepříjemné (Kutálková et al., 2016). Přesto to neznamena, že by se tím samotné poskytování sexuálních služeb zlegalizovalo, stále se jedná o „nezákonné podnikání“, protože Příloha č. 4 k nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností stanovuje, že náplní Poskytování služeb osobního charakteru a pro osobní hygienu (kam patří také doprovodné služby jako hostesky, společnice a podobně) „není průvodcovská činnost ani poskytování služeb směřujících bezprostředně k uspokojování sexuálních potřeb“.¹¹

Z výše uvedeného vyplývá, že v České republice je právní úprava založena na aboličním přístupu – prostituce není ani nijak regulována, ani trestně stíhána. Což však neznamena, že by zákonem nebyla fakticky nijak normována, ovlivňována. Kromě jiných, níže uvedených legislativních ustanovení, které se přímo či nepřímo prostituce týkají, ji ovlivňuje § 189 trestního zákoníku

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Právě do této kategorie počítá návrh změny zákona z roku 2019 zahrnout také prostituci / sexuální práci.

(kuplířství) a § 168 trestního zákoníku (obchodování s lidmi). Osoby, které poskytují placené sexuální služby, nejsou za tuto činnost trestně postihnutelné, pokud zároveň neporušují jiný ze souvisejících zákonů.

Aboliční přístup vychází z předpokladu, že prostituce je vykořisťující a ponižující, a proto není žádoucí, aby se prostituce či další formy sexuální práce staly legální pracovní činností. Taková úprava však vytváří vakuum, v němž se osoby v sex-byznysu nacházejí – nemají žádné specifické povinnosti, ale ani práva a především pracovněprávní ochranu. Osoby v sex-byznysu, dle organizace Rozkoš bez rizika, často ani neví, jak je prostituce právně upravena a jsou tak snadno manipulovatelné, například majiteli night klubu (Šídová et al., 2013). Ti jim mohou vyhrožovat odebráním dětí v případě, kdy se o jejich práci dozví Orgán sociálně právní ochrany dětí. Obavy z jednání Odboru sociálně právní ochrany dětí ovšem nejsou zcela bezpředmětné.

Prostituce je považována za sociálně-patologický jev, rizikové či delikventní chování, popřípadě za určitou formu deviace (Chmelík, 2003). V praxi řady sociálních služeb je tudíž prostituce vnímána jako sociálně patologická, deviantní. Z této perspektivy pak osoby poskytující sexuální služby zasluhují pomoc, a to často aniž by o ni samy žádaly (viz například Bowen, 2015). Studijní opora k předmětu Sociální deviace pro studenty kombinované formy studia oboru Sociální komunikace v neziskovém sektoru¹² prostituci definuje jako sociální deviaci a promiskuitu (střídání partnerů při sexuálním styku) za úplatu. Jak tvrdí Goffman (2003), sociální identita osoby je určována jak na základě osobních, tak strukturálních atributů, jako je například *povolání*.

¹² Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta. (n.d.). *Sociální deviace, studijní opora k předmětu pro studenty kombinované formy studia oboru Sociální komunikace v neziskovém sektoru*. <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-komunikace-v-neziskovem-sektoru/socialni-deviace.pdf>

Obdobně, jak upozorňuje Smaus (2011), zdravý životní styl je vnímán jako morální, a tak odchylky od stavu zdraví mají bezprostřední důsledky pro sociální chování – jedinci neplní svoje povinnosti a neberou v potaz práva spojená s konkrétní sociální pozicí. Proto na osobu nabízející sexuální služby, která je vnímána jako *deviantní* či *patologická*, může být následně nahlíženo jako na osobu neschopnou plnit kvalitně své životní role. V neposlední řadě § 6 odst. C) Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí praví:

...sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití.

Matky poskytující komerční sexuální služby jsou obzvláště zranitelnou skupinou, protože kromě stigmatizace ze strany okolí se může způsob jejich obživy stát důvodem pro intervenci ze strany orgánu sociálně právní ochrany dětí, což v důsledku může vést k podání návrhu na odebrání dítěte z péče matky. A to i přesto, jak upozorňuje Janebová (2014) ve skriptech Pojetí norem v sociální práci a specifika sociální práce s rizikovými skupinami, že na tyto matky je možné nahlížet zcela opačně: Ve snaze zajistit svým dětem dostatečné ekonomické zázemí se vystavily riziku stigmatizace, veřejného opovržení, přičemž nezřídka musely samy překračovat své vlastní morální hranice.

1.3.1 Další zákony týkající se přímo či nepřímo prostituce / sexuální práce

Kuplířství

§ 189 odst. 1 Zákona č. 40/2009 Sb. Trestného zákoníku říká:

Kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostituce, nebo kdo kořistí z prostituce provozované jiným, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

Trestní zákoník tím de facto kriminalizuje osoby, které zajišťují pracovní podmínky osobám poskytujícím sexuální služby nebo mají z jejich práce prospěch. Zásadní rozdíl mezi kuplířstvím a obchodem s lidmi je v souhlasu na straně osoby, která služby poskytuje.¹³

Kutálková a kolektiv (2016) uvádí, že v praxi tento zákon znamená, že prostitutky / pracovnice a pracovníci v sex-byznysu nemohou mít smlouvu, jež by dostatečně hájila jejich zájmy (na odměnu za služby). Pro prostitutky / osoby v sex-byznysu je existence paragrafu také rizikem při práci na privátu, pokud se jedná o privát sdílený s dalšími kolegyněmi, což limituje možnosti zajištění bezpečí.

S kuplířstvím v rámci problematiky prostituce úzce souvisí stále platný § 14 zákona č. 241/1922 Sb. O potírání pohlavních nemocí, který uvádí, že „zřizování a udržování nevěstinců se zakazuje a trestá podle ustanovení trestního zákona o kuplířství“. Jak uvádí Kutálková a kolektiv (2016), tento paragraf je ve skutečnosti obcházen a funguje jen zdánlivě. Oficiální statistiky o počtu nevěstinců v ČR neexistují. Provozovatelé podniků se ustanovení snaží obcházet tím, že pracovnícím pronajímají pokoje, přičemž oficiálně pracují jako barmanky, tanečnice, masérky apod. Pokoje jsou majiteli

¹³ Problematice dobrovolnosti se věnuji v kapitole Prostituce versus sexuální práce.

označovány jako soukromé, prostitutky / sexuální pracovnice si je pouze pronajímají a zvou si na ně muže, kteří oficiálně nejsou zákazníci.

Prostituce ohrožující mravní vývoj dítěte

§ 190 odst. 1 Zákona č. 40/2009 Sb., trestného zákoníku říká:

Kdo provozuje prostituci v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

§ 190 odst. 2 Zákona č. 40/2009 Sb., trestného zákoníku říká:

Kdo organizuje, střeží nebo jiným způsobem zajišťuje provozování prostituce v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

Odstavec tři určuje sazbu šesti měsíců až pěti let, pokud byl takový čin spáchán nejméně na dvou takových místech nebo opakovaně.

Trestný čin „prostituce ohrožující mravní vývoj dětí“ vstoupil v platnost 1. 1. 2010. Barbara Havelková (2014) tvrdí, že tento zákon je neslučitelný s ústavním principem rovnosti pohlaví, protože skutková podstata se nezaměřuje na zákazníky, jimiž jsou obvykle muži, ale kriminalizuje osoby poskytující sexuální služby, což jsou obvykle ženy.

Mezinárodní regulace

Od března roku 1958 (respektive 1. 1. 1993) je Česká republika smluvní stranou *Úmluvy o potlačování obchodování s lidmi a využívání prostituce druhých osob (Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others)* z roku 1949 (se vstupem v platnost v červenci roku 1951).

Dle této Úmluvy je prostituce neslučitelná s důstojností a ctí lidské bytosti, ohrožuje blaho jednotlivce, rodiny a celé společnosti. Smluvní státy jsou tak vázány zaujmout represivní postoj proti osobám, které svádí nebo odvádí jinou osobu za účelem prostituce, a to i s jejím souhlasem. Jak uvádí Tetourová (2011), trestně stíhány by měly být také osoby provozující nevěstince či vědomě pronajímající budovu nebo jiné místo za účelem prostituce. Existence této Úmluvy je základní právní překážkou pro legalizaci (reglementaci) prostituce.

Povinnost přijmout legislativní opatření vedoucí k potlačení všech forem obchodu se ženami a vykořisťování žen, včetně prostituce, stanovuje státům rovněž *Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen* z roku 1979. Mezi další dokumenty, které se mimo jiné zaměřují na problematiku prostituce, patří *Mezinárodní úmluva o potírání obchodu s ženami a dětmi* z roku 1921 či *Mezinárodní úmluva o potírání obchodu se zletilými ženami* z roku 1933.

Další legislativní opatření týkající se prostituce / sex byznysu

Mezi další trestné činy, kterých se mohou osoby v sex-byznysu dopustit, patří:

- Šíření nakažlivé lidské nemoci podle § 152 a § 153 Zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku
- Ohrožení pohlavní nemocí podle § 155 Zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku

Sexuálního byznysu se dotýká také Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy, ve znění pozdějších předpisů, který zakazuje reklamu, jež by mohla obecně nepřijatelným způsobem ohrožovat mravnost, či reklamu obsahující pornografické prvky.

V režimu přestupkového zákona se sex-byznysu týká:

- § 47 odst. 1 písm. C) a § 46 odst. 2 Zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Přestupku se může dopustit ten, kdo vzbudí veřejné pohoršení, nebo ten, kdo prostituci provozuje na místech, kde je zakázána obecně závaznou vyhláškou. Za takový přestupek hrozí v prvním případě pokuta až do výše 10 000 Kč (s pokutou lze udělit i zákaz pobytu; při opakovaném spáchání přestupku může být výše pokuty až 15 000 Kč), v druhém případě až do výše 30 000 Kč, s možností uložit zákaz pobytu.

1.4 Vývoj české legislativy a snahy o reglementaci

1.4.1 Od reglementace k abolicionismu

Až do roku 1922 byl na území České republiky uplatňován reglementační přístup opírající se o rakousko-uherské normy. Prostitutky v českých městech, jak byly ženy v sex-byznysu nazývány, musely být registrované (Wingfield, 2014). V dřívější studii zaměřující se na regulaci prostituce v Rakousku-Uhersku během 1. světové války Wingfield (2013) uvádí, že policie se soustředila nejen na aktivní vyhledávání a následnou registraci těch, které ještě registrovány nebyly. Pod velkou kontrolou byly také registrované prostitutky, a to především během 1. světové války, kdy docházelo ke značnému šíření pohlavních chorob. Za šíření pohlavních chorob byla zodpovědnost kladena především prostitutkám, ačkoliv kontrolováni byli také vojáci, kteří jejich služeb využívali (Wingfield, 2013). V roce 1922 byl přijat zákon č. 241/1922 Sb., o potírání pohlavních nemocí, který znamenal obrat k abolicionismu přístupu.

Již na přelomu 19. a 20. století sílilo přesvědčení, že prostitutka je žena trpící kvůli zkaženosti společnosti. Byla odrazem morální bídy, kapitalistickým zbožím. K tomuto postoji se hlásilo dle Lenderové (2002) čím dál více vzdělaných mužů i žen. *Návrh členů Národního shromáždění F. Zeminové, Landové-Štychové a soudruhů, aby byly zrušeny veřejné prostituční domy, aby byla přísně oboustranně stíhána prostituce tajná a aby bylo zavedeno povinné hlášení a léčení pohlavní nákazy*¹⁴ z 30. září 1919 má příkrý tón. Mluví se v něm o nutnosti vymýtit

prostituční mor, který se vlivem nejistých existenčních poměrů i mravní ochablosti překotně šíří a proniká dnes již i mezi mládež škole sotva odrostlou, dovršuje takto bídu a neštěstí vrstev válkou nejkrutěji postižených. Tento mor je zároveň podporován trpěnou živností kuplířů, jejich veřejné i tajné prostituční domy jsou pravým semeništěm všech možných infekčních chorob, zejména ovšem syfilidy.

Nutnost zrušení není argumentována jen zdravotními dopady. Je rovněž zdůrazňováno, že:

...nejsmutnějším důsledkem trpění veřejných domů a polovičatých opatření proti prostituci tajné je to, že podle záznamu v dětském odboru Českého srdce i podle zpráv pracovníků z jiných záchranných dětských institucí k prostituci jsou sváděna děvčátka v nejtěžším věku, patřící ještě do školy, a to mnohdy jejich vlastními matkami. Toto poklesnutí mravní odpovědnosti má ovšem ještě jiné příčiny, a to hospodářskou tíseň, která je z valné části zaviněna nespravedlivým podceňováním ženské práce, jakož i nedostatečnou péčí o děti a dorost. Proto také usilujeme v tomto směru na příslušných místech o nápravu.

Po zákazu prostituce volal již ve své přednášce z roku 1899 T. G. Masaryk. Masaryk (1925) tvrdil, že muž má mít v životě jednu ženu a žena jednoho muže a mnohoženství, kterým je i prostituce, není vynucena přírodou, ale

¹⁴ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (1919, 30. září). *Návrh členů Národního shromáždění F. Zeminové, Landové-Štychové a soudruhů, aby byly zrušeny veřejné prostituční domy, aby byla přísně oboustranně stíhána prostituce tajná a aby bylo zavedeno povinné hlášení a léčení pohlavní nákazy*. https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1638_00.htm

nemravností. Svůj boj proti prostituci přitom Masaryk považuje za nedílnou součást boje za rovnost ženy a muže, která je dle něj nezbytná a správná. Ostatně jak uvádí Oates-Indruchové (2016), v meziválečném období byla legislativně podpořena rovnost mezi muži a ženami. Problematiku genderu jako konstrukt, stejně jako otázka pozice žen ve společnosti byly v té době důležitým tématem (Oates-Indruchová, 2016).

Zákon č. 241/1922 Sb., o potírání pohlavních nemocí, v odůvodnění k § 14, který zakazuje zřizování nevěstinců, uvádí poměrně obdobné argumenty, jaké dnes padají proti přechodu od abolicie k reglementaci. Základní argumenty byly následující¹⁵:

- Celková kontrola prostituce nebude nikdy možná a v bordelech (v tehdejší terminologii, jež je v dokumentu užitá) bude pracovat jen mizivé procento prostituujících žen.
- Prostituce má za důsledek zhýralství a cynismus mezi mládeží. Tehdejší argument proti nevěstincům zněl mimo jiné tak, že jej nejčastěji navštěvují hoši do 20 let.
- Díky reglementaci dochází k navyšování obchodu s lidmi.
- Ženy v nevěstincích vedou život plný zahálky, na který je lehké si zvyknout.
- V nevěstincích dochází k vysoké míře užívání alkoholu, což k této práci patří. Celkově nezdravý životní styl (dlouhý pobyt v zakouřených a nevětraných místnostech, nedostatek spánku) má negativní dopad na zdraví ženy-prostitutky.
- Ženy v nevěstincích nemají žádná práva, jsou otrokyněmi. Jsou materiálně závislé na majiteli nevěstince.

¹⁵ Senát Parlamentu České republiky. (1921, 25. května). *Odůvodnění k § 14 návrhu zákona o potírání pohlavních nemocí*. https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T0764_07.htm

- Ženy v nevěstincích musí sexuální služby poskytnout každému muži, ať se jim líbí, nebo nikoliv, a tím je ničena jejich lidská důstojnost.
- Promiskuita zvyšuje riziko přenosu infekčních pohlavních chorob.

Zákon č. 241/1922 Sb., o potírání pohlavních nemocí platí de facto dodnes, ačkoliv mnoho jeho částí již bylo zrušeno a nyní z něj v kontextu této práce zůstává důležitý pouze zmíněný § 14, zakazující zřizování a udržování nevěstinců, a § 15, sdělující následující:

...státní správa (§ 29) postará se, pokud toho bude třeba, o zřízení ústavů, ve kterých se dostane řemeslným prostitutkám dočasného útulku a příležitosti k nápravě.

1.4.2 Prostituce jako příživnictví

Jak ve své práci uvádí Barbora Havelková (2010), Československá socialistická republika oficiálně pokračovala v abolicionistickém přístupu. Prostituce tedy nebyla kriminalizována a stejně jako dnes nebyla legislativně definována. Došlo však ke zvýšení represe prostřednictvím dalších opatření.

V roce 1950 byl v Československu přijat zákon, který hovořil o přestupku proti mravnosti (§ 134 zákona č. 88/1950 Sb. Trestní zákon správní):

Kdo pohoršlivým způsobem poruší mravnost, bude potrestán pokutou do 5.000 např. nebo veřejným pokáráním nebo odnětím svobody až na jeden měsíc.

Co je konkrétně myšleno porušením mravnosti, není blíže určeno. Zákon č. 63/1956 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 Sb., definuje v § 188a příživnictví a říká, že: „...kdo se živí nekalým způsobem a vyhýbá se poctivé práci, bude potrestán odnětím svobody na tři měsíce až dvě léta.“

Jak upozorňuje Havelková (2010), přímo v zákoně se slovo prostituce sice neobjevuje, avšak z důvodové zprávy jednoznačně vyplývá, že na prostituci se zákon mimo jiné zaměřoval taktéž: „Nově navrhované ustanovení § 188a má postihnout osoby, které se živí nekalým způsobem (např. prostituce, hazardní hry apod.) a vyhýbají se poctivé práci.“¹⁶ Legislativa neřešila poskytování sexuálních služeb za úplatu obecně, ale pouze ve chvíli, kdy daná osoba zároveň neměla jiné zaměstnání – právní úprava zaměřená proti příživnictví neřešila poskytování sexuálních služeb, ale řešila „vyhýbání se práci“. Pro socialistický stát bylo vypořádávání se s existencí prostituce obtížné, protože původně byla definována jako přežitek kapitalismu, důsledek třídních a genderových nerovností, které měly být v socialismu *srovnány*.

V březnu roku 1958 se Česká republika stala smluvní stranou *Úmluvy o potlačování obchodování s lidmi a využívání prostituce druhých osob (Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others)*. K Úmluvě přistoupily především země tzv. sovětského bloku a řada dalších států (např. Rakousko, Německo, Nizozemí, Velká Británie, Švédsko, Spojené státy americké či Kanada) (Tetourová, 2011).

1.4.3 Od abolicionismu k reglementaci?

Po roce 1989 začala prozatím neskončená éra snahy o legislativní definici prostituce. Rovněž se opakuje snaha přejít z legislativního vakua (abolicionismu) k legalizaci (reglementaci). Snaha o legalizaci prostituce / sexuální práce není většinou rámována potřebou narovnání postavení žen ve společnosti, cílem je hlavně chránit obyvatele před (předpokládanými) negativními vlivy prostituce / sexuální práce. Předkládané návrhy tudíž neřeší problematiku komplexně, nezaměřují se na minimalizaci genderových nerovností ve

¹⁶ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (1956, 27. listopadu). *Důvodová zpráva*. http://www.psp.cz/eknih/1954ns/tisky/t0094_03.htm

společnosti. Ostatně, jak například uvádí Oates-Indruchoá (2016), ačkoliv při důkladné analýze není možné přijmout tvrzení, že feminismus a otázky týkající se genderu jako konstrukt jsou exportem ze západu, který nemá s českou tradicí nic do činěné (Oates-Indruchová, 2016), v řadě politických debat se feministická hlediska neobjevují, není na ně brán zřetel.

V roce 1990 trestný čin příživnictví pozbyl platnosti (Lenderová, 2002; Tetourová, 2011). Jak uvádí Havelková (2010), zrušen byl také § 19, Zákona č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku, dle kterého:

Přestupku proti socialistickému soužití se dopustí, kdo drobným výtržnictvím, rušením nočního klidu, překročením uzavírací hodiny nebo drobným poškozováním majetku v socialistickém nebo osobním vlastnictví anebo jiným nepřístojným jednáním narušuje v menším rozsahu socialistické soužití.

Jak uvádí Havelková (2010), došlo sice k odstranění paragrafů, které mimo jiné kriminalizovaly prostituci, ale neznamená to, že by se změnil pohled na ni. Což dokládá skutečnost, že 1. 1. 2010 vstoupil v platnost trestný čin „*prostituce ohrožující mravní vývoj dětí*“, který trestá jen prostitutky a osoby zapojené do prostituce, ale nikoliv zákazníky. Havelková (2014) tvrdí, že se jedná o diskriminační zákon odporující ústavnímu principu rovnosti pohlaví.

Od roku 1989 probíhají v České republice nárazově debaty na téma, jak a zda by měla být regulována (legalizována) prostituce. Tetourová (2011) k tomu říká, že je postupně kladen větší důraz na regulaci a nikoliv represí. První snahy o regulaci proběhly již v roce 1993, kdy byl vytvořen návrh zákona o některých opatřeních k regulaci prostituce (Havelková, 2010; Tetourová, 2011). Zpráva vlády o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1993 uvádí k problematice následující:

Dále bude potřebné reagovat na aktuální nepříznivý stav veřejného pořádku v obcích, vyvolaný výrazným nárůstem prostituce. Cílem zvláštní zákonné úpravy bude rozšířit oprávnění obcí nezbytná k regulaci tohoto jevu a jeho redukování na společensky únosnou mez. V souvislosti s tím budou rovněž uloženy osobám provozujícím prostituci některé zvláštní povinnosti (zejména pravidelné lékařské prohlídky a předkládání zdravotního průkazu orgánům obce a policii při výkonu dozoru) s možností uložení též trestu odnětí svobody při jejich nesplnění.¹⁷

Zákon o některých opatřeních k regulaci prostituce (dílčím způsobem měl novelizovat též přestupkový a trestní zákon) měl být Parlamentu ČR předložen do třetího čtvrtletí roku 1994. Havelková (2010) uvádí, že z odůvodnění je patrná snaha o regulaci, která nevychází z potřeby řešit situaci osob v prostituci/sex-byznysu, ale ze snahy řešit veřejný pořádek.

Osoby v sex-byznysu jsou tak de facto vnímány jako rušivý prvek veřejného pořádku, jenž je potřeba dostat pod kontrolou. Příčiny vstupu do prostituce nejsou součástí uvedeného argumentu. Zákon však nebyl schválen, předpokládalo se, že obce mají dostatek prostředků k regulaci a řešení situace. Některé návrhy, jako například z roku 1995, kdy se skupina poslanců vyslovila, aby „osoby podezřelé z prostituce“ byly povinny „podrobit se dermatovenerologickému vyšetření na základě nařízení policie či lékaře“, ukazují spíše na to, že prostitutky byly stále nahlíženy jako negativní prvek, mající se podrobit kontrole. Téměř paralelně tak probíhaly snahy o legalizaci (reglementaci) a větší kontrolu (kriminalizaci, prohibici) prostitutek / sexuálních pracovníků a prostituce / sexuální práce.

V roce 1999 Ministerstvo vnitra vypracovalo nový návrh Zákona o regulaci prostituce. Vláda návrh schválila a v roce 2005 byly Parlamentu ČR

¹⁷ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (n.d.). *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993–1996*. https://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t0959_02.htm

předloženy návrhy tři: *Vládní návrh na vydání Zákona o regulaci prostituce*¹⁸, *Vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o regulaci prostituce* a *Mezinárodní smlouva na vydání zákona, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s její výpovědí Úmluva o potlačování obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob a její závěrečný protokol ze dne 21. března 1950*. Dle *Návrhu zákona o regulaci prostituce* by byly prostitutky (prostituti) nezávislými podnikatelkami (podnikateli), kteří poskytují služby na základě licence. Prostituce měla být omezena mimo povolené zóny, kluby by musely mít licenci. Havelková (2010) upozorňuje, že také tento zákon obsahoval řadu represivních prvků. V prvé řadě se jednalo o problematický aspekt povinné registrace (licence), navrhované pokuty za poskytování služeb bez licence nebo mimo povolené zóny byly nepřiměřeně vysoké. Jak upozorňuje Tetourová (2011), jedním z hlavních cílů bylo oddělit legální a nelegální prostituci a omezit počet osob nucených k prostituci násilím, stejně jako zakázat provozování prostituce osobám mladším 18 let.

Jak vyplývá z článku *Připravovaná právní úprava regulace prostituce – svítá obcím naděje, že dostanou do rukou účinné nástroje?* (Filipová, 2005), Svaz měst a obcí *Návrh zákona o regulaci prostituce* vítal. Dle Filipové by to byly právě obce, kdo by vydával a také evidoval povolení k prostituci a rozhodoval o tom, zda vůbec, případně kde, může být prostituce provozována. Navrhovaný zákon však neprošel, a to především proto, že sněmovna v říjnu 2005 odmítla odstoupit od úmluvy z roku 1949.

V roce 2008 proběhla rovněž snaha o kriminalizaci jak prostitutek, tak klientů (Havelková 2010, 2014). Návrh, který podali tehdejší poslanec a poslankyně za KSČM Zdeněk Maršíček a Michaela Šojdrová, komentovala druhá uvedená následovně:

¹⁸ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (n.d.). *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2002–2006*.

<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=1073&CT1=0%2520>

Navrhuje se nový § 187, který zavádí nový trestný čin, kterým je definovaná prostituce. Prostituce v návrhu je definována jako nabízení, provozování a přijímání sexuálního uspokojení za úplatu, a to na místě veřejně přístupném. Navrhuje se také trest odnětí svobody ve výši jednoho roku či peněžité pokuty. Pokud se jedná o prostituci provozovanou v blízkosti školy či školského zařízení, pak je sazba vyšší. Je tedy zřejmé, co je záměrem tohoto návrhu, a to je potírání prostituce na místech veřejně přístupných. Je nám jasné, že jde o jev, který je zde odedávna a který se nepodaří zcela vymýtit, ale jde nám o to, aby neobtěžovala prostituce občany na místech veřejně přístupných a nenarušovala mravní vývoj dětí.¹⁹

Zajímavá je zde samotná definice, která za prostituci nepovažuje jen nabízení či poskytování sexuálních služeb, ale také jejich přijímání.

V roce 2013 vznikl poslanecký Návrh o toleranci poskytování sexuálních služeb²⁰ vypracovaný poslancem za hnutí LIDEM, Viktorem Paggiou. Nejde však o komplexní zákon, pouze o návrh dílčích změn. Zákon byl ještě v témže roce zamítnut.

Návrhy Zastupitelstva hlavního města Prahy

Hlavní město Praha přišlo doposud se čtyřmi návrhy regulace prostituce.²¹ První návrh, z roku 2000, počítal mimo jiné s oprávněním pro provozování prostituce, které by platilo po dobu jednoho roku, a s každoměsíčními zdravotními prohlídkami. Přičemž povolena by byla pouze prostituce ve veřejných domech, popřípadě u zákazníka doma. Pouliční prostituce měla být zakázána, pokud by k ní obec neudělila výjimku. Veřejný dům by získával povolení na dobu pěti let. Prostitutky by v případě kontroly či na vyžádání zákazníka

¹⁹ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (n.d.). *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2006–2010*. <https://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/039schuz/s039206.htm>

²⁰ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (2013, 25. června). *Zákon o toleranci poskytování sexuálních služeb*. <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=85457>

²¹ V návrzích se nemluví o sexuální práci, proto ani zde nebudu toto označení používat.

musely předložit průkaz s fotografií, potvrzení od lékaře a informace od úřadu, který povolení vydal. Prostituce by nebyla živností a na vydání povolení by neexistoval právní nárok²². Návrh neprošel.

V lednu roku 2008 předložilo Hlavní město Praha návrh Zákona vycházející z Návrhu zákona o regulaci prostituce z pera Ministerstva vnitra. Tento návrh mimo jiné ukládal povinnost zažádat o licenci na „pracovišti“, nikoliv v místě trvalého bydliště, což dle Havelkové (2010) snižuje míru stigmatizace. Dále umožňoval v prostituci pracovat také cizinkám/cizincům, zdravotní kontrola byla vyžadována jen jednou za tři měsíce. Návrh se také více zaměřoval na klienty/zákazníky. Dle Havelkové (2010) byl však tento návrh v některých bodech více problematický než návrh Ministerstva vnitra. Jednalo se především o skutečnost, že na identifikační kartě by muselo být uvedeno jméno a příjmení, provozovatel zařízení by musel rovněž vést evidenci o prostitutkách, obsahující jejich jméno a příjmení. Snahy o legalizaci, jak říká Havelková (2010), nejsou prosty kriminalizace prostitutek, ačkoliv se nejedná o kriminalizaci plošnou. Kriminalizovány by byly prostitutky, které svůj status nelegalizovaly prostřednictvím registrace.

Návrh následně prošel značnou úpravou, a to mimo jiné na základě doporučení a připomínek obcí a krajů, právních expertů a neziskových organizací, působících v této oblasti (Blažek, 2010). Prostituce měla být podle návrhu zákona legálním podnikáním vycházejícím z obchodního zákoníku, a to se všemi právy a povinnostmi (Tetourová 2011). Dle zástupkyň organizace Rozkoš bez rizika návrh doznal mnoha pozitivních změn (například platnost k provozování prostituce na území celé České republiky), nadále však zůstával značně represivní, což by, jak upozorňují, vedlo k tomu, že většina osob ze sex-byznysu by se přesunula do ilegality (Šídová et al., 2013).

²² Cevro – Liberálně-konzervativní akademie. (2010, 5. října). *Legalizace prostituce*. http://www.cevro.cz/web_files/soubory/217408/224483_D_cs_14denik_2010_16.pdf

Návrh přijat nebyl, a tak byl v roce 2013 zpracován a předložen další. Vyjádřila se k němu opět řada odbornic a odborníků. Organizace Rozkoš bez rizika, Centrum Jana, Ulice – Agentura sociální práce a La Strada poslaly poslankyním a poslancům otevřený dopis, v němž vyslovily svůj nesouhlas s návrhem, s těmito hlavními výtkami (Rozkoš bez rizika, 2014):

- Návrh je přísně regulační (vznik registru osob v prostituci, plošný zákaz pouliční prostituce, omezení privátů) a represivní (vysoké pokuty).
- Mnoho osob v sex-byznysu by nejspíše přešlo do ilegality, což s sebou nese například vyšší riziko přenosu infekčních onemocnění (sociální služby k nim budou mít obtížný přístup).
- Zástupkyně a zástupci organizací byli také proti povinným zdravotním prohlídkám, odvolávali se přitom na zkušenosti ze zahraničí, z nichž vyplývá, že povinné prohlídky snižují zájem o testování a klienti častěji požadují sex bez kondomu.
- Plošný zákaz pouliční prostituce by dopadl na ty nejzranitelnější osoby v sex-byznysu, například osoby závislé na návykových látkách či osoby bez přístřeší.

K návrhu se vyjádřila i Česká ženská lobby, a to otevřeným dopisem poslankyním a poslancům ze dne 18. 7. 2014. Začátkem dopisu uvádějí, že ve světě existují dva způsoby jak přistupovat k prostituci. Buďto se jedná o legalizaci prostituce, anebo abolicionistický přístup založený na kriminalizaci nákupu sexu. Autorky dopisu se mimo jiné o návrhu domnívají následující:

...je psaný z pozice těch, kdo sex nakupují, kterým má zajistit bezpečný a státem regulovaný nákup sexuálních služeb. Způsobí tak ještě větší rizika pro

osoby v prostituci, zatímco ještě více upevní mocenskou převahu klientů.
(Kolářová, 2014)

Dále jsou jejich argumenty proti přijetí zákona de facto totožné s argumenty Rozkoše bez rizika a dalších organizací, které podepsaly dříve zmíněný otevřený dopis.

1.4.4 Situace v roce 2021

Dne 20. února 2019 představila Česká pirátská strana teze k regulaci prostituce. Jedním z hlavních argumentů, který se objevuje v tiskových zprávách, ale také přímo na stránkách České pirátské strany, je přínos do státní pokladny – Česká pirátská strana počítá až s jednou miliardou korun, tato částka by dle nich dokázala zajistit obědy pro 100 000 školáků ze sociálně slabých rodin (Michálek, 2019). Jak Česká pirátská strana uvádí, cílem je rovněž omezit šedou ekonomiku, trestnou činnost a zdravotní rizika. Předkladatelé zároveň argumentují tím, že noční kluby a prostituce tu bude (a je), a to i přes neexistenci legislativního ukotvení.

Argumenty České pirátské strany však opomíjejí životní realitu žen v sex-byznysu. Dalším argumentem, který předkládají, je totiž například předpoklad, že návrh zákona má napomoci začlenění osob v sex-byznysu

do společnosti a omezit stigmata, která jsou s poskytováním sexuálních služeb spojena. Sexuální pracovnice dnes například těžko dosáhne na hypotéku, protože nemá jasný legální zdroj příjmů, a není u nich řešeno sociální pojištění. (Michálek, 2019)

Zástupci České pirátské strany přitom sami uvádějí, že více jak polovinu žen v sex-byznysu tvoří matky-samoživitelky a peníze z regulace by mohly být přiděleny na zaplacení obědů dětem ze sociálně slabých rodin.

Nezodpovězenou otázkou zůstává, zda děti matek (prostitutek / pracovnic v sex-byznysu), které patřily do skupiny sociálně slabých před regulací, do ní po regulaci již patřit nebudou. Anebo zda budou jejich matky (prostitutky / sexuální pracovnice) dostávat část státu odvedených peněz zpětně, ve formě zlevněných či bezplatných obědů pro své děti.

Prostituce by byla dle návrhu České pirátské strany živností volnou, osoby v sex-byznysu by pracovaly jako OSVČ. Na rozdíl od předešlých návrhů by nebyla povinná registrace. Jakub Michálek pro webové stránky www.bezpasaka.cz (v listopadu 2023 tyto webové stránky již nefungují) uvádí, že spolu s dekriminací prostituce by mělo dojít rovněž k reformování systému exekucí a zálohového výživného tak, aby se omezila motivace vstupu do sex-byznysu z důvodů chudoby a nouze. Obcím by přitom zůstávala možnost regulace prostituce na jejich území. Přínosy pro stát jsou, jak uvádí Michálek, následující:

1. více peněz do státní pokladny,
2. omezení šedé ekonomiky trestné činnosti a zdravotních rizik,
3. jasná pravidla pro sexuální pracovnice/pracovníky i pro poskytovatele sexuálních služeb.

Přínosy pro osoby v sex-byznysu by pak byly následující:

1. jasné podmínky mezi pracovníci/pracovníkem a zaměstnavatelem,
2. nárok na sociální, zdravotní a důchodové pojištění a další benefity,
3. snazší začleňování do společnosti a pomoc státu (Bez pasáka, citováno 21. 7. 2021).

Ani tento návrh nebyl přijat.

Návrh České pirátské strany do určité míry sice rovněž argumentuje, že bude přínosem pro samotné osoby v sex-byznysu, chybí mu ale zásadní provázanost s dalšími oblastmi. Předkladatelé návrhu počítají s tím, že paralelně se schválením návrhu dojde také ke změnám, které minimalizují nutnost vstupu do sex-byznysu z důvodů chudoby či nouze. K tomu by však muselo dojít dříve, než by předkládaný návrh vstoupil v platnost. Zároveň není vůbec jasné, jakým způsobem by měla vypadat podpora mířící k začlenění do společnosti. Tato teze navíc předpokládá, že osoby v sex-byznysu jsou nějakým způsobem ze společnosti vyloučené, což ovšem neplatí pro celé spektrum sex-byznysu, které zdaleka není homogenní. Nedostatek financí a jiných cest, jak zajistit finanční příjem pro sebe a rodinu, nemusí být nutně spojen s vyloučením. Teze navíc podporuje představu „jinakosti, deviace“ osob v sex-byznysu per se. Největší důraz je kladen na finanční benefity, které legalizace přines státu. Zlepšení kvality života samotných osob v sex-byznysu je v argumentaci zmiňováno spíše okrajově.

1.5 Prostituce / sexuální práce v České republice

O situaci v oblasti prostituce / sexuální práce se v České republice neshromažďují systematicky data. Je to dáno mimo jiné tím, že se jedná se o nelegálně získané finance (nepřiznané a nedaněné). Osoby v sex-byznysu mají smlouvy na jinou činnost, než je poskytování sexuálních služeb.

Dle organizace Rozkoš bez rizika se počet osob v České republice, připravených poskytnout určitou sexuální službu, pohybuje v rozmezí od 10 do 13 tisíc (Kutálková et al., 2016). Dochází také k poklesu počtu klubů a k rozvoji privátní scény. Klientky organizace Rozkoš bez rizika (tedy ženy, kterým je poskytována organizační podpora) zaznamenaly pokles cen, způsobený dle jejich zkušeností nárůstem konkurence a privátních forem sex-byznysu, ale také

vyžadováním specifických sexuálních praktik, což si komunikační partnerky vysvětlují častým sledováním pornografie (příčemž ne každá osoba v sex-byznysu je ochotna specifické praktiky zákazníkovi poskytnout).

Ženy pracující v sex-byznysu pocházejí z různých věkových a sociálně-ekonomických skupin obyvatelstva, jejich motivy pro vstup i důvody pro setrvání jsou tudíž také různé, ačkoliv hlavní motivací je ekonomická situace (Kutálková et al., 2016; srovnej Day, 2007). Z rozhovorů s expertkami a expertky na fenomén prostituce v ČR vyplynulo, že osoby nabízející sexuální služby je možné rozdělit do pěti vzájemně se překrývajících kategorií (Bellak-Hančilová & Jahodová, 2016):

- dle toho, zda nabízí komerční sexuální služby dobrovolně, z donucení třetí osobou nebo z důvodu špatné ekonomické situace,
- dle etnické a národnostní příslušnosti,
- dle míry profesionalizace,
- dle místa nabízení sexuálních služeb,
- dle toho, zda jsou příjmy (z prostituce) jediným, hlavním či přidruženým příjmem. (Bellak-Hančilová & Jahodová, 2014).

Ženy poskytující sexuální služby „na ulici“ bývají, dle výzkumu Bellak-Hančilové a Jahodové (2014), často méně vzdělané, drogově závislé či v nějaké jiné kritické sociální situaci. Ženy v klubech mohou oproti tomu svou pozici mnohem lépe vyjednávat a aktivněji rozhodovat o tom, jaké služby a za jakých podmínek budou poskytovat. Mohou také svobodněji nakládat se svými penězi. A v neposlední řadě se jedná o bezpečnější prostředí, než je ulice.

1.6 Shrnutí legislativní situace v České republice

Na území České republiky byl až do roku 1922 uplatňován reglementační přístup, což bylo změněno přijetím zákona zákon č. 241/1922 Sb., o potírání pohlavních nemocí a z něho plynoucího obratu k aboličnímu přístupu. Tento obrat byl důsledkem silícího přesvědčení, že prostituce je především odrazem bídy, ženy v prostituci / sexuální práci trpí a jsou primárně zbožím. Ačkoliv mnoho části zákona 241/1922 Sb., o potírání pohlavních nemocí již bylo zrušeno, některé paragrafy platí dodnes, a to především § 14, který zakazuje zřizování a udržování nevěstinců. Zajímavostí je, že v platnosti nadále zůstává § 15, dle kterého má státní správa povinnost se postarat v případě, že je to potřeba, o „zřízení ústavů, ve kterých se dostane řemeslným prostitutkám dočasného útulku a příležitosti k nápravě“.

Česká socialistická republika v rámci legislativy pokračovala v abolicionistickém přístupu, avšak přibyl zákon hovořící o přestupku proti mravnosti (§ 134 zákona č. 88/1950 Sb. Trestní zákon správní) a také trestný čin příživnictví, jehož se dopustily osoby, které se živily nekalým způsobem či se vyhýbaly poctivé práci. Za nekalý způsob obživy se dle důvodové zprávy kromě hazardních her považovala také prostituce. Zároveň však platilo, jak upozorňuje Havelková (2010), že prostituce nebyla postihována v případě, kdy daná osoba měla rovněž jiné zaměstnání. Důležité bylo spojení nekalého způsobu obživy spolu s vyhýbáním se práci.

Po roce 1989 se začaly objevovat snahy o návrat k reglementaci, legalizaci prostituce / sexuální práce. Jednotlivé návrhy však většinou ani nepracují s důstojností osob v prostituci, ani neřeší komplexnost problematiky. Důraz je kladen především na mravní, zdravotní a ekonomickou stránku a veřejný pořádek. Dle těchto návrhů by měla být uzákoněna povinnost pravidelných dermatovenerologických vyšetření, a to na základě podezření z prostituce a na

nařízení policie či lékaře. Neplnění této povinnosti by mohlo být trestáno odnětím svobody.

V České republice tudíž aktuálně chybí legislativní vymezení toho, co je prostituce / sexuální práce. Právní úprava je založena na aboličním přístupu – prostituce / sexuální práce není nijak regulována. Což však neznamená, že je možné volně poskytovat sexuální služby. Řada zákonů či vyhlášek prostituci / sexuální práci přímo či nepřímo ovlivňuje, stejně jako ovlivňuje životy osoby v prostituci / sexuální práci. Tyto zákony a vyhlášky mají dopad také na další osoby zapojené do prostituce / sexuálních služeb, neovlivňují však příliš samotné zákazníky. Což může mít dle zkušenosti mých komunikačních partnerek či dalších oslovených aktérů negativní dopad na bezpečnost osob v prostituci / sexuální práci. Příkladem může být nedomluvené sexuální chování, jež je velmi obtížné postihnout. Komunikační partnerky se například setkaly s přístupem, který zpochybňoval možnost znásilnění.

Když jdeš se zákazníkem, tak jsi prostitutka, a ta přeci musí počítat s tím, že dojde k sexu. Vysvětlovat někomu, že tohle nebylo dohodnutý, vysvětlovat to policii, to je prostě vtip. Nikdo tě neposlouchá. Vůbec nechápou, že mám hranice a mimo ty hranice už to není jen porušení smlouvy, ale je to prostě znásilnění. (KP2)

Zkušenosti se však lišily podle toho, zda komunikační partnerky poskytovaly sexuální služby v privatě (případně na ulici) či v nočních klubech (případně vlastních salonech). Všechny se sice setkaly s nevhodným či agresivním chováním, těm v nočních klubech / vlastních salonech se však dostalo mnohem větší ochrany ze strany majitelů a dalších zaměstnankyň/zaměstnanců. Ve všech případech, kdy komunikační partnerky o těchto zkušenostech hovořily, se však vyskytovala pouze neformální forma podpory – podpora ze strany policie byla vnímána jako nedostatečná, většinou ale zcela nemožná.

1.7 Shrnutí – diskurz a nepřítomnost

Legislativní přístup odráží společenský náhled na prostituci / sexuální práci a užitý jazyk rovněž poukazuje na to, jakým způsobem společnost a zákonodárci uvažují o ženách, které poskytují komerční sexuální služby. To samozřejmě neznamena, že by panovala celospolečenská shoda. Legislativní pojetí však může buď omezovat, či naopak umožňovat otevřenou debatu nad tématem – pokud je například prostituce / sexuální práce vnímána jako nepřijatelná nejen z legislativního, ale také z náboženského hlediska, její otevřená podpora či snaha o kritický náhled na problematiku může být penalizována – ať už formou trestního postihu, nebo společenským odsouzením. Obdobně může být otevřená debata limitována v prostředí, v němž převažuje přístup, jenž prostituci / sexuální práci považuje za zneužívání žen, které je ve společnosti nepřijatelné. Na to upozorňují Dewey a Zhang (2013). Na základě svých zkušeností se domnívají, že akademická debata nad problematikou komerčního poskytování sexuálních služeb či erotické práce s tělem může pro výzkumnice a výzkumníky znamenat vyloučení z (akademické) debaty v případě, kdy zastávají pozici, že „prostituce“ může být „sexuální prací“.

Důležitou roli hraje také jazyk, jakým se o ženách v prostituci / sexuální práci v rámci legislativní a společenské debaty hovoří. Užitý jazyk ženy často paternalizuje či patologizuje. Ženy v sex-byznysu či prostituci nejsou partnerkami, které by se mohly na navržených zákonech a jejich podobě aktivně podílet, například prostřednictvím zapojení do odborné debaty. Naopak, vše nezřídka vzniká doslova principem „o nich bez nich“.

Represe, reglementace i abolicie mají své zastánce i odpůrce a zdá se, že ani jeden z přístupů není ideální. Především neřeší problematiku komplexně, ve spojitosti s mužskou nadřazeností, sexuálním zneužíváním, novodobým

otroctvím, chudobou, nerovným postavením žen a mužů, etnickou, „rasovou“ a třídní nerovností apod. Opomíjejí však také možnost svobodného rozhodnutí poskytovat sexuální služby za úplatu, respektive většinou vycházejí z toho, že se jedná o problematické, morálně a eticky sporné rozhodnutí.

Základem represivního přístupu (prohibice) je zákaz prostituce, který postihuje jak osoby, které sexuální služby nabízejí, tak ty, které z ní těží (např. provozovatelé klubů, pasáci), včetně klientů. Klienti a provozovatelé klubů však bývají trestáni méně často než ženy, které sexuální služby nabízí. Ty se navíc nezřídka potýkají také se společenským odsouzením. Uvězňování, jemuž (opakovaně) čelí, zhoršuje jejich ekonomickou situaci i společenské postavení – stávají se mnohačetně vyloučenými, stigmatizovanými.

Reglementační přístup, legalizace či dekriminlizace nastavuje prostituci / sexuální práci jasná pravidla – například kde a kým může být provozována. Prostituce / sexuální práce není nijak regulována, legislativa se soustředí především na doprovodné jevy, jako je kuplířství, obchodování, mravní ohrožení mládeže apod. Ženy jsou zároveň často nahlíženy jako oběti a prostituce je vnímána jako negativní společenský jev.

Cílem reglementačního přístupu je mimo jiné ochrana osob v prostituci / sexuálním byznysu. Díky reglementaci by měly mít zajištěny jistoty, jako je zdravotní a sociální pojištění, pracovně-právní ochrana nebo ochrana před násilím ze strany zákazníků či provozovatelů klubů. Samotná reglementace však nemusí vést ke zlepšení života žen obecně, pokud nebudou zároveň řešeny další oblasti, jako jsou sociální nerovnosti ve společnosti, zadlužení, nedostupnost jiného relevantního zaměstnání, které lze skloubit s péčí o děti (a zároveň nabízí dostatečný finanční příjem) apod. Převládající společenská stigmatizace osob v sex-byznysu navíc může limitovat ochotu legalizovat své zaměstnání. Řada osob poskytujících komerční sexuální služby tak může i nadále žít v nelegalitě, a tedy mimo možnosti legislativní ochrany.

Aboliční přístup ani nereguluje prostituci / sexuální práci, ani nestíhá osoby poskytující komerční sexuální služby. Podstatou neoabolicionismu je především ochrana osob, které poskytují služby, přičemž tyto osoby jsou vždy považovány za oběti. Trestný je nákup či organizování prostituce.

V kontextu České republiky platí aboliční přístup. Osoby v sex-byznysu se pohybují v šedé nebo ekonomicky nejasné zóně. Někdy nemají vůbec pracovní smlouvy, jindy je mají, ale oficiálně vykonávají něco jiného. Pro pochopení situace žen v sex-byznysu a jejich každodennosti je důležité porozumět diskurzu, v němž se jejich životy odehrávají a tomu, jak zákon a debaty o něm omezují či umožňují aktérství (*agency*).

2 Přehled stavu bádání

V následující kapitole jsou představeny klíčové argumenty debat o tom, zda poskytování sexuálních nebo erotických služeb za finanční odměnu může být legitimním zaměstnáním, a mělo by tudíž být legalizováno, nebo nikoliv. Diskuze se obecně zaměřují na otázku, zda je vhodné pojímat prostituci jako důsledek, příčinu nebo jeden z aspektů genderové, patriarchální a kapitalistické opresivní struktury. Alternativně se zabývá otázkou, zda je možné a přípustné chápat sexuální práci jako jednu z možností, jak si zajistit finanční stabilitu. Významným prvkem této diskuse je zkoumání možnosti a limitů svobodné volby a individuální schopnosti (*agency*) rozhodnout se dobrovolně vstoupit do sexuálního byznysu. Je přitom důležité zdůraznit, že zástupce a zástupkyně debaty není možné jednoduše rozdělit do dvou protilehlých táborů. Různé přístupy se prolínají. Ačkoliv v některých aspektech se názory liší, mohou existovat i oblasti, kde dochází k relativní shodě. Bernstein (1999) představuje tři hlavní perspektivy v této debatě: a) *radikálně feministickou* kritiku prostituce, b) *pro-sex feministickou* obhajobu prostituce a c) *kontextuální feministický přístup* k různým aspektům sexuální práce.

Jednotlivé závěry a způsob, jakým je interpretována prostituce v rámci genderové, patriarchální a kapitalistické opresivní struktury, představují klíčový kontext pro pochopení strategií, které ženy v sex-byznysu volí k oddělení jednotlivých statusů. Zaměření na otázku, zda je vhodné vnímat prostituci jako důsledek, příčinu nebo aspekt opresivních struktur, umožňuje chápat kontext, v němž ženy v sex-byznysu operují. Tato analýza je klíčová pro porozumění sociokulturním tlakům, kterým tyto ženy mohou čelit. Chápání sexuální práce / prostituce jako jednu z alternativ pro finanční stabilitu rozšiřuje perspektivu problematiky. Tato dimenze umožňuje interpretovat

motivaci žen vstupujících do sex-byznysu a způsob, jakým tyto aktérky čelí ekonomickým výzvám v rámci specifického sociokulturního kontextu.

Významné je rovněž zkoumání možnosti svobodné volby a individuálního rozhodnutí dobrovolně vstoupit do sex-byznysu. Porozumění této otázce je klíčové pro posouzení, nakolik jsou strategie žen v sex-byznysu produktem vlastní svobodné volby a nakolik důsledkem externích sociokulturních tlaků. Celkově tato diskuse poskytuje teoretický a analytický rámec, jenž je nezbytný pro porozumění specifickým strategiím, které ženy v sex-byznysu používají k oddělení svých statusů.

Situace žen, které poskytují sex za úplatu, se značně liší celkovou sociální situací, habitem. Zatz (1997) shrnuje, že kulturní a sociální kontext rámuje konkrétní zkušenosti osob poskytujících sexuální služby, včetně toho, jak svou situaci interpretují a vysvětlují svému okolí ony samy. Pro ženy, které poskytují sexuální služby na ulici (*streetwalkers*), bývá tato práce často jedinou volbou. Nejčastěji se potýkají se závislostmi, nejistou bytovou situací, mívají nižší vzdělání. Bernstein (1999) uvádí, že existuje rozdíl mezi ženou, která sexuální služby poskytuje především kvůli výdělku, a ženou, která je zároveň závislá na návykových látkách. Weitzer (2000), Plumridge a Abel (2001) a Bernstein (2007) tvrdí, že situace *prostitutky*, která poskytuje své služby „na ulici“, se liší od situace *prostitutky*, která působí na privátě, v night klubech či je placenou služebnicí. Stejně tak se liší důvody vstupu a setrvání v sex-byznysu, možnosti a limity opuštění sex-byznysu či sociálně-ekonomické zázemí (*habitus*) jednotlivých osob v sex-byznysu. Prostituce / sexuální práce je oblastí plnou rozporů, často odrážejících spíše obecné představy a projekce. Může být nahlížena jako emancipační i vykořisťující, jako umožňující svobodné rozhodování o sobě a svém těle i rozhodování znemožňující. Ženy v sex-byznysu mohou být oběťmi, ale i schopnými manažerkami svého života, a získávat tak podporu, nebo naopak veřejné odsouzení (MacDonald et al., 2013).

2.1 Prostituce není práce jako pozice sexuální dominance a *radikálního feminismu*

Podle pozice sexuální dominance a *radikálního feminismu* není možné považovat poskytování komerčních sexuálních služeb za práci, a prostituci tedy není žádoucí legalizovat. Pojmy „pozice sexuální dominance“ a „*radikální feminismus*“ jsou zároveň v kontextu komerčního poskytování sexuálních služeb poněkud složité a často diskutované.

Radikální feminismus je jedním z mnoha proudů feminismu. Jeho zastánkyně a zastánci obvykle kladou důraz na kořeny sexismu a patriarchy a argumentují, že tato společenská struktura je hlavní příčinou nerovnoprávnosti žen. Kritika komerčních sexuálních služeb vychází z předpokladu, že jde o odvětví, které je součástí patriarchy a zneužívání žen. V patriarchy je veškerá možnost volby sporná a sexuální či genderové násilí je důsledkem i způsobem udržování genderových hierarchií. Ženy mají omezené možnosti činit v celé řadě situací svobodná rozhodnutí. Autorky a autoři, podle nichž je sex-byznys jen další formou genderového útlaku, tak a priori vnímají ženy v prostituci jako podřízené svým zákazníkům (či nějaké jiné formě oprese), nikoliv jako suverénní poskytovatelky služeb, které samy rozhodují o vlastních podmínkách. Osoba v sex-byznysu totiž neprodává jenom své služby, ale prodává sama sebe (Clarke 2004; Havelková & Bellak-Hančilová, 2014; Raymond 2013).

Podle zastánkyně a zastánců této pozice asymetrické vztahy v prostituci odrážejí a zároveň udržují ve společnosti obecně přítomné genderové nerovnosti (žena služby poskytuje, muž je přijímá). Také v sex-byznysu jsou ženy většinou na pozici pracovníků, muži jsou ve vedoucích pozicích. Jsou to především muži, kdo vládne tomuto byznysu, určenému především mužům. Genderová a sexuální podřízenost žen v sex-byznysu vůči klientům (mužům) pramení z patriarchy. Ženy jsou společností vychovávány k jinému pojetí sexuality

než muži, jejich sexualita může být komoditou, je možné ji prodávat (Overall, 1992). Sex-byznys napomáhá udržovat představu poníženého postavení ženy, ženy objektu (Clarke, 2004; Havelková, 2010; Overall, 1992). Podle autorek a autorů, stavících se tímto způsobem proti prostituci jako práci, nemůže legalizací dojít k zásadní změně charakteru sex-byznysu, protože ti, kteří z něj těží, nemají z podstaty zájem o změnu (Raymond, 2003). Legalizace neznamená automaticky ukončení obchodu s lidmi či nedobrovolného vstupu do sex-byznysu. Pro ty, kteří sex-byznys provozují, se jedná o lukrativní obchod, jenž bude potřebovat stále nové *zaměstnankyně*. Legalizace a snaha o dílčí změny podmínek je proto pouze snahou zlepšit podmínky, nikoliv cestou, jak zastavit utrpení osoby v prostituci (Raymond, 2013).

Zastánkyně a zastánci tohoto přístupu se však vymezují proti negativnímu vnímání osob poskytujících placené sexuální služby. Prostituce / sexuální práce je podle nich patologická, škodlivá a neobhajitelná; to však neznamená, že by samotné osoby v prostituci / sexuální práci zasluhovaly odsouzení (Havelková 2014; Overall, 1992; Pateman, 1988). Odsouzeníhodná a nepřijatelná je samotná skutečnost existence prostituce (včetně pornografie a dalších forem nekontaktních sexuálních služeb) jako jevu, který umožňuje, aby ženy byly prodávány, aby prodávaly sebe sama, aby se z nich staly objekty či nástroje uspokojení. Ženy v prostituci / sex-byznysu jsou oběťmi patriarchátu, nerovnosti, kapitalismu a zasluhují ochranu. Ženská práva jsou lidskými právy, mezi která spadá rovněž právo nebyť sexuálně vykořisťována či zneužívána. A prostituce (včetně pornografie a dalších forem nekontaktních sexuálních služeb) je sexuálním vykořisťováním a zneužíváním. Ochráněny mají proto být nejen ženy, které již v sex-byznysu působí, ale také ty, které by mohly být strukturálními podmínkami donuceny do sex-byznysu vstoupit. Hlavním nástrojem prevence je označit prostituci (včetně pornografie a dalších forem nekontaktních sexuálních služeb) za nepřijatelnou v kontextu lidských práv

a rovnosti žen a mužů. Prostituce (včetně pornografie a dalších forem nekon-
taktních sexuálních služeb) nemůže být považována za (legitimní) práci.

Pateman (1988) a Showden (2011) argumentují proti prostituci jako práci nejen tím, že prostituce udržuje strukturální nerovnosti ve vztazích mezi muži a ženami, ale rovněž, že o práci nemůže být řeč kromě jiného proto, že prosti-
tuce nevytváří žádné hodnoty (*value*) a není nezbytná pro fungování společnosti.²³

Dle Pateman (1988) však není možné argumentovat, že prostituce je stejná jako jakákoliv jiná práce, také proto, že tím, kdo zde vystupuje v roli *pracujícího*, je žena, jejíž společenské postavení není stejné jako postavení muže. Smlouva o sexu, kterou navíc žena-prostitutka uzavírá, nevzniká mezi ní a kapitalistou, ale mezi ní a dalším pracujícím (mužem-klientem). Také v tomto případě je argument Pateman (1988) problematický. V první řadě zcela opomíjí interseksionalitu a rozdílnost postavení na základě více atributů než jednoho. Postavení vysokoškolsky vzdělané bílé ženy je jiné než postavení muže romské etnicity se základním vzděláním. Říci, že ženy obecně jsou na nižší společenské pozici než muži, a jejich možnost uzavírat společenské smlouvy je tudíž omezenější, je příliš zjednodušující. Rovněž argument o rozdílnosti uzavírání smluv není zcela validní a nebyl ani v roce, kdy autorka svou práci napsala.

Také pro další zastánkyně pozice *radikálního feminizmu* / sexuální dominance však není jedinou překážkou k akceptaci prostituce jako práce míra volby v rámci kapitalismu, ale především hlubší souvislosti genderové nerovnosti, případně dalších společenských nerovností (třídní, věkové,

²³ Tento argument, ačkoliv validní pro diskusi nad smyslem práce (v kapitalistické) společnosti, nepovažují za dostatečný jako argument proti sexuální práci. Utváření hodnot a nezbytnost pro fungování společnosti není přítomna u mnoha činností, které za práci běžně považujeme. Jaké hodnoty vyrábí například sociální pracovnice, masérka či personalistka? Je pro chod společnosti nezbytná bytová architektka, kosmetička či manažerka reklamní společnosti?

„rasové“) v kontextu patriarchální společnosti (Clarke, 2004; Havelková, 2010; Overall, 1992; Raymond, 2013; Sullivan, 2007).

Dle Havelkové (2014) může legalizace prostituce přispívat k obecnému nahlížení na ženy jako na sexuální objekty, k tzv. kultuře prostituce (*culture of prostitution*). S obdobnou argumentací přišla již dříve Clarke (2004). Clarke si všímá, že ačkoliv všeobecná dostupnost pornografie a prostituce bývá oslavována jako cesta k větší individuální svobodě a sexualitě, dochází spíše k nárůstu obecné přítomnosti obrazů misogynního a násilného chování vůči ženám. Pornografie se stává čím dál násilnější a ačkoliv se z prostituce stalo rostoucí mainstreamové *výrobní odvětví*, situace žen-prostitutek se nijak nezměnila. Jejich život je stále ohrožován násilím, ekonomickou a sociální nejistotou, drogovou závislostí.

2.1.1 Kritika

Dle kritiček a kritiků vůči pozici sexuální dominance *radikální feministky* dostatečně nerozlišují, co je příčinou negativních jevů souvisejících s prostitucí/sex-byznysem. Řada negativních jevů ani není prostituci nebo sex-byznysu vlastní per se, ani nejsou jejich produktem či důsledkem. Jsou způsobeny specifickým legislativním, právním a společenským klimatem, které zvyšují riziko násilí (kriminalizace či abolice) či společenské stigmatizace (Zatz, 1997). Pozice proti sexuální dominanci zdůrazňuje sociální hierarchii mezi ženami a muži, kde ženy jsou vnímány jako oběti a muži jako utlačovatelé. (Snitow, 2015). Snitow dále dodává, že antipornografické hnutí dlouhodobě tematizuje touhu mužů ubližovat a ponižovat ženy jako historickou stálost.

Také dobrovolnost vstupu do prostituce/sex-byznysu nelze nahlížet jen prizmatem sexuální submise či podřízenosti a hlas žen, jejich zkušenost a náhled na to, co dělají, je potřeba brát s respektem a akceptovat,

pokud ony samy hovoří o *práci* (Overall, 1992; Zatz, 1997). Ženy v prostituci / sex-byznysu nelze vnímat (jen) jako oběti, které nejsou schopny zaujímat zodpovědná rozhodnutí (Bourke, 2010). Ačkoliv část žen vstupuje do sex-byznysu a setrvává v něm kvůli nedostatku jiných alternativ, jiné jejich práce baví, nabídku inovují a rozšiřují, vzdělávají se a prohlubují své dovednosti (Kutálková et al., 2016).

Dle Zatz (1997) nahlížení na prostituci jako na jednu z rovin patriarchální a genderové oprese zcela opomíjí skutečnost, že jedněmi z největších kritiků prostituce / sexuální práce jsou samotní muži. Tedy ty osoby ve společnosti, které by měly ze sexuálního podřízení ženy a sloužení mužům těžit. Pozice ženy je ve skutečnosti paradoxně velmi nejasná. Měla by patřit jednomu muži, anebo všem? Sexuální práce tak v širším pojetí (tedy zahrnujícím kontaktní i nekontaktní formy) může mít pro ženy naopak osvobozující či emancipační efekt (Bourke, 2010). Může jít o specifickou formu subverze.

Univerzální platnost argumentů zastánkyň a zastánců pozice *radikálního feminismu* a sexuální dominance limituje také skutečnost, že existují rovněž muži poskytující sexuální služby ženám. Představu dominance narušují také ženy poskytující sexuální služby v nejvyšších segmentech sex-byznysu (Bellak-Hančilová, 2014).

Je možné oponovat, že většina mužů v sexuálních službách poskytuje služby jiným mužům, a to bez ohledu na to, zda jsou sami homosexuální, či nikoliv. I v tomto případě je tedy možné hovořit o mužské nadvládě. Nicméně za tzv. sexuálním turismem jezdí do zahraničí také ženy. Vyhledávají mužskou společnost, kterou platí prostřednictvím financí či movitých darů.

Bernstein (1999) se ptá, jak by vlastně prostituce vypadala ve světě, v němž by nevládnul patriarchát. A dodává, že jelikož na tuto otázku nelze poznat odpověď, zkoumat prostituci v rámci jiných než existujících podmínek je nemožné. To znemožňuje jednoznačně potvrdit, že prostituce / sexuální práce existuje jen díky patriarchátu a genderovým nerovnostem.

Paradoxem může být, že ačkoliv ve feminizmu jde o vyslyšení hlasů žen, *schopných samostatného uvažování, mluvení apod.*, pozice sexuální dominance vytváří kategorie žen, jež je potřeba zachraňovat před jejich špatným rozhodnutím. Znamenalo by to, že všechny ženy mají univerzální potřeby a jednotný pohled. Nabízí se, že zastánkyně pozice sexuální dominance mohou prezentovat sebe sama jako jediné osvobozené od vše prostupujícího genderového a patriarchálního útlaku. A naopak autorky zastávající názor, že komerční poskytování sexuálních služeb je legitimní prací, mohou být označovány za antifeministky či přímo vyřazovány z feministických a akademických kruhů (např. Dewey & Zheng, 2013). Foucault (1999) přitom upozorňuje, že moc není jen represivní, ale také zvnitřněná jako představa správného řádu, který je třeba dodržovat.

Pohled na osoby v sex-byznysu jako na oběti (či osoby deviantní) nutí osoby v sex-byznysu stále obhajovat své právo vyjadřovat se, získat hlas, být vyslyšeny (Goodyear & Auger, 2013). I toto je jeden z argumentů pro potřebu nahlížet problematiku prostituce / sexuální práce kontextuálně, s respektem k odlišným pozicím jednotlivých osob v sex-byznysu. Zatímco jedny mohou být bez hlasu, nevyslyšeny díky své *skutečné* pozici oběti (obchodování s lidmi, nátlaku, zneužívání apod.), druhé mohou být umlčeny či nevyslyšeny kvůli předpokládané neschopnosti porozumět své situaci.

2.2 Sexuální práce jako pozice pro-sex feministek

Název sexuální práce (*sex-work*) použila poprvé v roce 1978 Carol Leigh. Domnívala se, že je potřeba popsat, co ženy dělají, a nikoliv definovat je prostřednictvím statusu prostitutka. Carol Leigh byla členkou COYOTE (*Call Off Your Old Tired Ethics*), organizace zabývající se právy sexuálních pracovníků (Bernstein, 1999). V roce 1985 byla Mezinárodním výborem pro práva

prostitutek (*International Committee for Prostitutes' Rights*) schválena *Světová charta práv prostitutek (World Charter for Prostitutes' Rights)*. V roce 2005 byla sestavena Deklarace sexuálních pracovníků a pracovníc v Evropě, sepsána *Mezinárodním výborem pro práva sexuálních pracovníc a pracovníků v Evropě (International Committee on the Rights of Sex Workers in Europe (ICRSE))*. Všechny tyto dokumenty zakotvují sexuální práci jako práci a sexuální pracovníce a pracovníky jako osoby zasluhující stejnou ochranu jako pracovníci a pracovníce v jiných odvětvích.

Dle zastánkyň a zastánců komerčního poskytování sexuálních služeb jako legitimní práce není prostředí sex-byznysu homogenní. Zkušenosti a možnosti osob, které jsou do něj zapojeny, se liší rovněž. Je žádoucí respektovat heterogenitu prostředí a akceptovat, že některé ženy se rozhodnou do sex-byznysu vstoupit, ačkoliv mají na výběr z jiných možností. Pro některé zastánkyně a zastánce tohoto přístupu je možnost pracovat v sex-byznysu lidským právem a lidé v sex-byznysu si zaslouží stejný přístup a ochranu ze strany státu jako jiné profese poskytující služby (např. Bernstein, 1999).

Wijers a van Doorninck (2009) tvrdí, že pokud budou osoby v sex-byznysu chápány jako kriminální (nebezpečné pro společnost) či jako oběti (dominance, patriarchy), a jejich práce tudíž nebude nahlížena optikou pracovního práva, nakonec bude k dispozici méně dostupných nástrojů k jejich ochraně. Zákoník práce se za poslední roky podle Wijers a van Doorninck (2009) čím dál více zaměřuje na ochranu před zneužíváním a vykořisťováním, přičemž osoby v sex-byznysu byly z této ochrany vyčleněny.

Radikální feministky tvrdí, že prostituce či pornografie utváří ženu jako submisivní objekt, takovou, jakou ji vidí a chtějí muži. Snitow (2015) kontruje tím, že obraz ženy jako trvalé oběti (a muže jako násilníka, utlačovatele) naopak utváří *radikální feministky*. Z pohledu Snitow (2015) *radikální feministky* takovým nahlížením problematiky de facto pomáhají udržovat rozdělení na dva odlišné tábory.

Dalším argumentem *radikálních feministek* je, že ženy neprodávají služby, ale svá těla, jedno nelze oddělit od druhého. Avšak podle Zatz (1997) se mnoho žen v sex-byznysu učí, jak oddělit svou práci od soukromí, a to včetně sexuální, intimní stránky. Zatz (1997) to přirovnává k terapeutům, kteří také většinou dovedou oddělit svou emočně náročnou profesi od vlastních emocí. Ne všichni zastánci sexuální práce se shodnou, zda je tělo jako takové z transakce vynecháno, avšak proměna těla v komoditu či nástroj, jehož prostřednictvím jsou poskytovány konkrétní služby, je podle nich akceptovatelným rozhodnutím konkrétní ženy (Brews & Linstead, 2000a).

Z pozice sexuální práce je diskutován rovněž argument objektifikace. Dle Hanna (2013) mnohé tanečnice nezpochybňují skutečnost, že se stávají objektem (touhy) a jejich tělo a sexualita nástrojem. Ovšem odmítají, že by byly pasivními, submisivními objekty, které jsou ve svém jednání zcela ovládány muži. Naopak, považují se za subjekty nezávislé a svou performanci pokládají za svého druhu umění či zábavu. Zájem cizích mužů nahlíží jako úspěch hry, kterou hrají. Dle Snitow (2015) je navíc představa, že ve feministickém světě nebude docházet k objektifikaci druhých, mylná. Jak dodává, objektifikace a fragmentarizace druhých není sama o sobě špatná, neboť vždy záleží na konkrétním kontextu, v jakém k ní dochází.

Vnímání těla a tělesnosti je ovlivňováno kulturními změnami, společnost (makrorovina) ovlivňuje jednání jedince (mikrorovina) (Byczkowska-Owczarek, 2020; Turner, 2008). To je důležité mít na paměti při posuzování, zda je *v pořádku* vnímat tělo jako nástroj (uspokojení) či objekt vyvolávající touhu.²⁴ Další rovinou, je otázka hranic, smlouvy a především dobrovolnosti vstoupit do takové hry. V publikaci C'lickme (Jacobs et al., 2005) autorky v mnoha textech popisují, co se děje v jejich *práci*, jako hru. V případě sexuálních služeb prostřednictvím webcamer (*webcam model*) jde například o hru interaktivní,

²⁴ Zde není řeč o narušení osobní či tělesné integrity znásilněním, násilným chováním apod., ale o možnosti rozhodnout se využívat vědomě své tělo k tomu, aby se stalo objektem.

v níž je důležité aktivní zapojení diváka a jeho sexuální uspokojení je pak vnímáno jako důkaz dobře *odehrané hry*.

Benefity ve formě většího sebeuvědomění, sebevědomí a možnosti rozhodovat o sobě a svém těle, jež bývají v souvislosti se sex-byznysem spojovány, jsou však často největší slabinou přístupu „sexuální práce“. Příklady empowermentu dávají nezdědka za pravdu zastánkyním opačné pozice, upozorňující na specifický rámec genderových nerovností a kapitalismu, v němž ke směně sexuálních služeb dochází. Ačkoliv Hanna (2013) tvrdí, že ženy, s nimiž ve svém výzkumu hovořila, deklarují svobodné rozhodnutí vstoupit do sex-byznysu a o své práci mluví jako o práci, důvodem byla často nemožnost dostatečného finančního zajištění jinou cestou. Obdobně Brock (2009) píše, že ženy do sex-byznysu vstupují ze stejných důvodů, jako vstupují do jiných dělnických profesí. Dle Brock (2009) si málokterá žena v dětství představuje, že se stane prostitutkou, avšak málokterá si rovněž představuje, že bude pracovat v továrně. Práce v sex-byznysu může pro některé ženy být tou nejlepší volbou s ohledem na výši výdělku a délku pracovní směny. Jak Brock (2009) dodává, skutečnost, že se ženy rozhodly na základě ekonomických důvodů vstoupit do prostituce, by však neměla opravňovat k tomu, nazývat je oběťmi situace – považovat ženu za oběť znamená vzít jí hlas, udělat z ní pasivní objekt.

2.2.1 Kritika

Podle Showden (2011) je důležité brát v potaz pozici sexuální práce (Showden hovoří o *sex radical position*), ale zároveň mít na paměti, že se jedná o pozici, zaujímanou specifickou skupinou žen a vycházející ze zkušeností těch žen v sex-byznysu, které bývají výše postavené (*“gold standard” of sex work positionality*). Spektrum možností, z nichž tyto ženy mohly vybírat, bylo pestřejší než v případě žen, pro něž je prostituce jedinou možností. Tyto ženy mají rovněž

větší svobodu při vyjednávání s klienty, což zahrnuje i možnost volby, s kým budou pracovat. V neposlední řadě je pro ně mnohem jednodušší ze sex-byznysu odejít (Showden, 2011).

Pateman (2000) či Raymond (2013) ve svých textech uvádí, že je rozdíl mezi tím, zda se hovoří o sexuální práci a o sexuálním vykořisťování, nebo zda je prostituce pojímána jako poskytování sexuálních služeb či prodej vlastního těla a vagíny. Rozdíl je rovněž v tom, zda je řeč o kuplířích či provozovateli nevěstinců, zda jsou nevěstince popisovány jako bezpečná místa pro provozování obchodu, anebo jako místa, kde jsou ženy pod stálou kontrolou. Raymond (2013) také poukazuje na potřebu ptát se, jakým způsobem byly realizovány rozhovory s osobami v sex-byznysu a jak byla získaná data následně interpretována. Raymond (2013), která stejně jako Pateman (2000) vystupuje proti možnosti prostituce (či pornografie) jako práce, dodává, že rovněž tvrzení o dobrovolném rozhodnutí vstupu do sex-byznysu musí být posuzováno v širším kontextu životní situace konkrétní ženy. Toto pojetí souzní s Havelkovou (2014), která v případě deklarace dobrovolnosti přímo hovoří o falešném vědomí.

Situace, kdy se ženy rozhodnou vstoupit do prostituce/sex-byznysu z důvodu chudoby, opuštění násilného prostředí apod., není dle Showden (2011) možné považovat za takové, v nichž dochází k genderové emancipaci a rozvolňování sexuální oprese. Mnoho mužů-klientů si uvědomuje, že ženy jsou v dané situaci především proto, že mají minimum jiných voleb, nebo dokonce, že se jedná o oběti obchodování s lidmi. Nebrání jim to nicméně v tom, aby platili ženám za sexuální uspokojení.

Podle Bindel (2019) je možné rozpoznat dvojí metr, který k lidským právům uplatňuje také organizace Amnesty International. Amnesty International v roce 2015 odhlasovali dekriminální sex-byznysu, a to jak prodej, nákup, tak například prostřednictvím provozování nočních klubů. Jak Bindel upozorňuje, Amnesty International opomíjí, že nakupujícími jsou ve většině případů

muži a prodávajícími ženy. Dle Bindel (2019) je toto důkazem, že lidská práva (*human rights*) jsou stále především právy mužů (*man rights*) (Bindel, 2019).

Bindel (2019) dále tvrdí, že za názvem sexuální obchod (*sex trade*) se ukrývá, k čemu ve skutečnosti dochází. Muž má sex se ženou, přičemž touha není oboustranná, a ví, že žena by s ním nejspíše sex neměla, pokud by jí nezaplátil. Touha ženy není v tomto sexuálním aktu naplňována (Bindel, 2019; Patman, 1988). V publikaci C'lickme (Jacobs et al., 2005) se nicméně nacházejí texty, které se s touto tezí neshodují (ačkoliv se jedná o nekontaktní typ sexuální práce). Také u žen v sex-byznysu může docházet k satisfakci, a to nejen finanční. Vyvrcholení mužů, pro něž je *služba* určena, může být pro ženy uspokojující také. Sexuální uspokojení mohou zažívat i ženy při *práci*. Ostatně i mé komunikační partnerky hovořily o tom, že ať už kontaktní, nebo nekontaktní poskytování sexuálních služeb u nich často vedlo k orgasmu a některé zákaz-níky si oblíbily speciálně proto. Jedna z komunikačních partnerek uvedla, že pro její klienty bylo vždy důležité i její sexuální uspokojení, někdy dokonce důležitější než jejich vlastní. Pro muže-klienty nebylo cílem pouze dosáhnout orgasmu, ale také se ujistit, že jsou schopni dostatečně uspokojit ženu.

2.3 Třetí cesta

Bernstein (1999) tvrdí, že základním východiskem pro uchopení fenoménu prostituce / sexuální práce by mělo být přijetí diverzity a ústup od hledání esenciální (univerzálně platné) podstaty. Mužská dominance má v různých (sociálních) vrstvách různé podoby. Různá je situace žen, liší se také strukturální omezení žen. Jiné jsou možnosti ženy – migrantky, ženy závislé na návykových látkách, ženy se zkušeností se sexuálním zneužíváním a vyso-koškolsky vzdělané ženy –, která se rozhoduje mezi několika aktuálně

dostupnými způsoby získávání financí (Bernstein, 1999, 2007; Pitcher, 2015; Plumrdige & Abel, 2001; Weitzer, 2000; Zatz, 1997).

Třetí cesta, kterou Bernstein (1999) nazývá kontextuálním feministickým přístupem k různým aspektům sexuální práce, spočívá v holistickém, kontextuálním a empatickém přístupu, jenž uznává diverzitu pohledů a zkušeností. Zásadní přitom je dávat co největší prostor samotným osobám, které sexuální práci vykonávají, respektovat jejich postoje, názory a rozhodnutí. Měly by být primárně těmi, komu dávat předně hlas při přípravě konkrétních legislativních návrhů a úprav.

2.4 Shrnutí

Debaty o tom, zda komerční poskytování sexuálních služeb může být prací, nebo nikoliv, nejsou jen akademickou rozpravou. Na jejich pozadí žijí svoje životy skutečné osoby, které jsou ústředním motivem těchto debat, často však postrádají možnosti aktivní participace. Proto jsou v této práci zařazeny i hlasy těch autorek, které se sex-byznysem mají samy zkušenost, popřípadě jsou v úzkém kontaktu s pomyslnou komunitou. Jejich postoj tudíž nevychází ze subjektivních postojů, ale z úzkých vztahů či zkušeností.

Pochopení těchto debat umožňuje, stejně jako v případě legislativní situace, porozumět diskurzu, v němž se odvíjí každodennost osob v sex-byznysu. Konkrétní východiska (spolu)utváří či legitimizují konkrétní sociální světy a vztahy mezi nimi. Osoby v sex-byznysu jsou podrobeny vědění, dostatečná kvalita očekávaných sociálních rolí je problematizována. Pokud tvrdí, že jsou se svou prací spokojeny, mohou být upozorňovány na to, že si ve skutečnosti neuvědomují, že potřebují zachránit (což se zpětně odráží například do představ některých zákazníků, z nichž se stanou partneři a kteří se domnívají, že

se dostali do pozice pomyslného rytíře, muže, který zachraňuje ženu v nesnázích).

Pokud jsou matkami, mohou být považovány za nezodpovědné pro plnění tohoto statusu a role, protože jsou zároveň osobou amorální a patologickou či nerozumnou, neschopnou činit správná rozhodnutí a řešit situace zodpovědně. Pokud jsou partnerkami, mohou ohrožovat pozici svých partnerů, které například, stejně jako své děti, dostávají do pozice stigmatizovaných osob.

Konkrétní přístup společně s konkrétní právní úpravou, která daný přístup převládající ve společenském narativu většinou odráží, má pak dopad také na to, jak moc musí komunikační partnerky skrývat svá *zaměstnání*, a vytvářet si tak kvalitní krycí příběh.

3 Cíle výzkumu

Hlavní výzkumná otázka, zaměřující se na strategie udržení společenských rolí žen působících v sexuálním byznysu, byla zvolena jako centrální téma. Určovala hlavní směr výzkumu a poskytovala tematický základ pro analýzu a interpretaci získaných dat. Vedlejší výzkumné otázky byly formulovány tak, aby rozšiřovaly perspektivu poznání. Každá vedlejší otázka reprezentuje specifický aspekt a slouží hlubším porozumění. První vedlejší otázka zkoumala důvody pro zapojení žen do sexuálního byznysu, poskytující pohled na motivace a okolnosti, které formují rozhodnutí vstoupit do této profesní sféry. Druhá otázka, zaměřená na případná budoucí rizika pro ženy, přidávala perspektivu dlouhodobých dopadů. Třetí otázka se věnovala stereotypům a způsobům, jakými ženy čelí vnějším sociálním tlakům. Čtvrtá se soustředila na důvody pro oddělování profesních a neprofesních statusů, zatímco pátá na způsoby oddělování a aspekty, které výběr strategií ovlivňují. Kombinace hlavní a vedlejších otázek navržena tak, aby poskytla komplexní pohled na zkoumanou problematiku. Vedlejší otázky fungovaly jako nástroje k rozšíření poznatků a poskytly hlubší vhled do různých aspektů zkoumaného fenoménu.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaké jsou strategie udržení společenských rolí žen, které pracují či pracovaly v sex-byznysu?

K tomu, aby bylo možné zodpovědět hlavní výzkumnou otázku a nejednalo se o pouhý popis, bylo nutné odpovědět také na vedlejší, doplňující výzkumné otázky, které umožnily zachytit problematiku v jejím širším kontextu. Mé vedlejší výzkumné otázky zněly takto:

- Jaké jsou důvody pro zapojení se do sex-byznysu?
- Jaká případná rizika pro ženy z této práce plynou do budoucna?
- S jakými společenskými stereotypy se tyto ženy střetávají, jaký na ně mají dopad a jak jim čelí?
- Jaké jsou důvody pro oddělování profesních a neprofesních statusů a s nimi spojených sociálních rolí?
- Jakým způsobem jsou tyto oddělovány?
- Čím jsou užívané strategie ovlivňovány?

Motivací ke hledání odpovědi na hlavní výzkumnou otázku se stala jedna z mých komunikačních partnerek, ačkoli v té době to moje komunikační partnerka nebyla. Byla osobou, kterou jsem znala mnoho let, a její příběh, stejně jako ona sama, mě dlouho fascinoval. Popíral totiž skoro všechny pro mě zažité stereotypy o ženách, které vstupují do sex-byznysu. V mých očích byla a stále je velmi emancipovanou a sebevědomou ženou, která dělá, co ji baví, a zároveň velmi otevřeně hovoří o životě, pro který si rozhodla. Není mediálně známá, avšak ve své *sociálně bublině* vystupovala vždy hodně edukačně. Fascinující a matoucí svět sex-byznysu předávala nejen prostřednictvím svých zkušeností, ale také jasných postojů. Na svůj facebookový profil jednou napsala přibližně následující (přesnou formulaci z důvodu zachování anonymity zde neuvádím):

Kromě toho, kým jsem pracovně, jsem také dcerou, sestrou, manželkou a matkou. A byla bych ráda, kdybyste tato má já od sebe oddělovali. Neptejte se na mou profesi mé mamky. Nepište mi nevhodné zprávy, respektujte, že jsem zadanou ženou. (KP9)

Později, když jsme spolu hovořily již v rámci mého výzkumu, mi vysvětlila, že jí šlo například o situace, kdy lidé útočili na její matku nevhodnými otázkami.

Cílem mého výzkumu je rozšířit pole znalostí o problematice žen v sex-byznysu prostřednictvím výpovědí žen, které deklarují, že pro vstup do sex-byznysu se rozhodly dobrovolně. I přesto však hledají cesty, jak někdy více a jindy méně striktně oddělit profesi od soukromí. Zároveň se ale nejedná o práci advokační, která by mohla nabídnout odpověď například na to, zda je vhodné sexuální práci / prostituci legalizovat. Problematika (intersekcionalní) nerovnosti, která s tématem sex-byznysu velmi úzce souvisí, jednoduché řešení neumožňuje. Legalizace může být v mnoha ohledech přínosem (například jistější pracovní-právní postavení). Bez zásadnějších společenských změn snižujících nerovnost žen ve společnosti a stigmatizaci osob v sex-byznysu však může vést ke zhoršení situace především těch nejzranitelnějších žen (například žen migrantek, s nižším vzděláním, v obtížné socio-ekonomické situaci).

V průběhu sběru dat a setkávání s dalšími komunikačními partnerkami bylo stále více zřejmé, že má práce nenabídne jasné závěry, protože ty by byly vždy generalizující a zjednodušující. Ačkoliv konkrétní strategie zachytit lze, jejich příčiny se liší na základě kontextů spojených s konkrétními životními příběhy jednotlivých komunikačních partnerek, jejich sociálním zázemím a plány do budoucna. Přičemž v průběhu výzkumu u některých z nich došlo k poměrně zásadní reinterpetaci jejich zkušeností se sex-byznysem. Z pozitivně hodnocené zkušenosti se kvůli proměnám v jejich životech stala zkušenost negativní, kterou potřebovaly před ostatními ukryt, vytvořit si nový příběh, v němž tato zkušenost nebude přítomna.

4 Teoretický rámec: Každodenní divadlo žen v sex-byznysu

4.1 Vědění, konstrukce reality a institucionalizované role

Pro pochopení, jak vznikají strategie, které ženy v sex-byznysu volí, je důležité odpovědět si na otázku, jak vzniká *jejich každodenní realita*, a jak je utvářen sociální řád a *sociální organismus*. Podkladem je zde práce Bergera a Luckmanna (1999), pro něž je sociální řád i subjektivní realita konstrukcí, výtvořem v čase a prostoru. Berger s Luckmannem píšou, že kategorie, které jsou používány k popsání reality, a způsob, jakým jsou tyto kategorie utvářeny, jsou ovlivňovány naším postojem, který k problematice zaujímáme. Jedinec se v průběhu života formuje a vyvíjí, tento proces však není odtržený od vnějších jevů. Jedinci vytváří sociální řád, ten současně ovlivňuje jednotlivce a jejich jednání, jejich každodennost. Vzniká institucionalizace. Instrukce stanovují, kdo bude vykonávat jakou činnost, kdo ji vykonávat smí a za jakých podmínek. Instrukce utvářejí a dále předávají vědění, a toto vědění mimo jiné říká, jaké role mají být v kontextu určitých institucí hrány (Berger & Luckmann, 1999). V případě sex-byznysu například zákon o sociálně-právní ochraně dětí stanovuje, jaký typ chování rodiče je pro dítě ohrožující. Patří sem i prostituce (zákon mluví o prostituci, nikoliv o sociální práci).

Komunikační partnerky utvářejí své strategie na základě toho, jak vnímají svět, jak jej interpretují. Jednotlivé „reality“ však na sebe mohou narážet, doplňovat se a podporovat se. Pokud žena v sex-byznysu přepokládá, že k ní bude přistupováno negativně, předsudečně, může volit specifické strategie, které její skutečnou práci či důvody, proč tuto práci vykonává, zakryjí, zmírní takovým způsobem, aby byla (podle svých očekávání) lépe přijímána. Druzí k ní mohou přistupovat skutečně s předsudky, které mohou být podpořeny

chováním ženy v sex-byznysu, např. tím, jak mění svůj příběh. Ženy v sex-byznysu mohou být pod větším společenským dohledem nebo mohou předpokládat, na základě zkušeností a vlastní interpretace světa, že pod větším dohledem jsou.

Jednotlivé role, které instituce určují, musí být správně vykonávány. Instituce určují význam toho, co je správné. Osoby v sex-byznysu komerční poskytování sexuálních služeb, práci s tělesností, touhou, sexem mohou svým jednáním a přístupem normalizovat (nebo se o to mohou pokoušet), a proto mohou být vnímány jako narušení symbolického světa. Slovy Bergera s Luckmanem se tak mohou stávat kacíři, mohou představovat „praktické nebezpečí pro institucionální řád daným symbolickým světem legitimizovaný“. (Berger & Luckmann, 1999, s. 107)

Tímto ohrožením mohou být především ty ženy, které deklarují, že se pro ně jedná o svobodně zvolené zaměstnání, jež vykonávají rády, a dokonce ho považují za emancipační. To může být v rozporu s tím, jak situaci vnímají jiné ženy (a muži) z laické i odborné veřejnosti.

Každý jedinec přitom zastává ve společnosti různé statusy, k nimž se vážou přiřazené role – tedy takové jednání a chování, které konkrétnímu statusu odpovídá. Pro jedince však není vždy samozřejmostí přiřazené role hrát, musí se je naučit, pamatovat si, co se po něm žádá předvádět. Jak upozorňuje Goffman (1999), všichni lidé hrají divadlo, přehrávají své party a na základě toho zapadají, anebo mohou být vyloučeni, považováni za neodpovědné (pro svůj status). Okolí nezřídka dokáže rozpoznat, pokud jedinec přehrává a ve své roli není upřímný, ať už pro vlastní prospěch či (domnělý) prospěch komunity, diváků. Ohrožením přitom může být také nesoulad. V případě sex-byznysu příkladem může být, pokud se ukáže, že žena-matka je zároveň ženou, která je sexuální pracovnící. Nejde o to, že by se žena stavěla do role někoho, kým není, jde především o nesoulad očekávaných rolí.

Ženy v sex-byznysu rovněž zaujímají různé role v různých regionech. Regiony jsou dle Goffmana (1999) časově a místně uzavřené prostory (skutečně či symbolicky), v nichž se odehrává konkrétní vystoupení. Přijatá, přehrávaná role, ke které samotný jedinec přistupuje zpočátku spíše cynicky, se však může postupem času stát rolí zcela přijatou, s níž se jedinec ztotožňuje, považuje ji za svou.

4.2 Tělo jako objekt aneb sex, sexualita a moc

Následující kapitola zkoumá nahlížení na sex a tělo/tělesnost, včetně sexuality jako konstruktů, který se podílí na společenském rozdělování na přirozené a nepřirozené prožívání a užívání sexu a rozkoše, počítaje v to poskytování sexu za úplatu. Sex může sloužit také jako nástroj moci, ať už v makro (společenské) rovině, či mikro (například partnerské) rovině.

Ve svém díle *Dějiny sexuality* se Foucault věnuje tomu, jak byly sex a sexualita konstruovány a svazovány různým typem moci. Od 18. století je sexualita stále více předmětem vztahu mezi státem a jedincem, a to předmětem veřejným, který byl zasazen do celé sítě diskurzů, vědění, analýz a příkazů (Foucault, 1999). Dohled církve byl nahrazen dohledem vědy v podobě medicíny, sociální práce, pedagogiky, sexuologie, ale také sociologie či sociální antropologie.

Lidské tělo je předmětem vědění a zkoumání, diskursivní závěry jsou pak argumentem pro uplatňování moci nad tělem. Ve formě a metodách uplatňování moci se odráží rovněž genderové pojetí, které ženské tělo nahlíží a disciplinuje odlišně od těla mužského. Tyto odlišnosti jsou odůvodňovány vrozenými odlišnostmi či přirozeným řádem. Společenské konvence určují, jak tělo využívat a prezentovat, přičemž hranice mezi přijatelností a nepřijatelností je poměrně tenká. Rozlišení podle genderu je patrné také v tom, co je

možné na veřejnosti ještě prezentovat a co už nikoliv – například v případě mužských a ženských bradavek. Nahlížení na ženské tělo jako na objekt touhy může být jedním z prvků patriarchálního útlaku. Pokud z něj ale aktivně činí objekt samy jeho majitelky, může se jednat, alespoň dle výpovědí mých komunikačních partnerek, o cestu osvobození a emancipace, subverze. Stejně jako tělo, také sex, rozkoš jsou podrobeny diskursivnímu vědění.

Foucault (1999) tvrdí, že vědění, o které společnost opírá své argumenty, není možné považovat za objektivní. Respektive, že samotné vědění, opřené o (domnělý) objektivismus, je konstruktem, a to často konstruktem mocenským. Tvůrci platného vědění jsou ti, kdo mají moc ve formě společenského postavení, autority. Proto je důležité se zabývat nejen tím, jak jazyk ovlivňuje svět kolem nás, ale také důkladně analyzovat, kdo je oprávněn promlouvat, komu je dopřáno sluchu. O mnohých „tabu“ platí, že o nich není zapovězeno plošně hovořit, ale že ve společnosti existuje jasně definovaná skupina odborníků, kteří o nich hovořit můžou. Nejen, že se tak formují hierarchické pozice, ale také pravidla, proti kterým je obtížné se vymezit z pozice někoho, kdo oprávnění k tématu promlouvat nemá a komu nebude nasloucháno.

Je proto důležité analyzovat, jakým způsobem se o jednotlivých fenoménech hovoří, protože jazyk sám je tvořivý a mocenský. Použití vulgárního označení žen působících v sex-byznysu, slouží k jejich ponížení, poukázání na stigma, jehož jsou nositelkami. Jazyk zákona či odborných textů vytváří obdobný diskurz, v němž je často zdůrazněno, co je „dobré“ a co „špatné“. Označení prostituce / sexuální práce jako deviace, patologie, morální ohrožení utváří specifický pohled na osoby v sex-byznysu. Na stránkách Ministerstva vnitra je například pracováno s rozlišením mezi „padlou ženou“ a „spořádaným občanem“.²⁵ V situaci, v níž se o osobách v sex-byznysu hovoří především jako o obětech, může být těmito osobám upíráno aktérství, je na ně nahlíženo

²⁵ Ministerstvo vnitra České republiky. (n.d.). *Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí*. <https://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=10110&docType=ART>

jako na osoby lapené v osidlech vnějších činitelů. Obětem je pak potřeba pomáhat, zachraňovat je, ať už přijetím příslušných zákonů, či formou podpory např. ze strany sociálních služeb.

Foucault (1999) tvrdí, že předpoklad možnosti svobodného zacházení se svým tělem a svou sexualitou je pouze klamným zdáním. Sexualita je předmětem mocenských vztahů, dnes především proto, že je možné ji pojmout technikami vědění. To se odráží i v debatách ohledně možnosti dobrovolného zacházení se svým tělem, včetně nabízení komerčních sexuálních služeb. A jak uvádí například Dominelli (2002) či Dewey a Zheng (2013) i některé feministické autorky se v důsledku mohou dopouštět jistého druhu oprese, pokud své názory považují za univerzálně platné.

V rámci sex-byznysu se sex, sexualita a rozkoš stávají klíčovými prvky, které nejsou pouze součástí *soukromé sféry*, ale jsou také komoditami *obchodovatelnými na trhu*. V této dynamice hraje koncept biomoci od Foucaulta (1999, 2009) významnou roli, neboť se zaměřuje na moc soustředěnou na tělo. Tělo je chápáno jako stroj, který potřebuje neustálé zlepšování, administrativní kontrolu a výchovu. Tělo je také vnímáno jako prostor, který zajišťuje reprodukci zdravé společnosti. V kontextu sex-byznysu se tělo stává objektem či produktivní silou, kterou lze optimalizovat a kontrolovat v souladu s různými normami a očekáváními. Tato optimalizace může být spojena se vzhledem, zdravím a sexuálními schopnostmi, které se stávají součástí norem. V pojetí biomoci není tělo pouze individuálně vlastněným a spravovaným objektem, ale je součástí kolektivu. Obecné vnímání sexuality je také důležité, neboť je začleněno do sítě vědění, analýz a příkazů, což formuje normy a očekávání.

Také nad slastí dohlíží moc, která ji odhalila a zakotvila, sex není jen záležitostí zákona či zákazu, ale rovněž pravdy a nepravdy (Foucault, 1999). Dle Foucaulta je předpoklad, že sex a sexualita jsou tabuizovány, mylným. Tvrdí, že právě naopak, sex a sexualita se stávají věcí veřejnou, nejsou objektem moci prostřednictvím tabuizování či skrývání, ale díky stálému tematizování,

kategorizování a analyzování. Není důležité se zabývat pouze represivní hypotézou (sexuality). Zásadní je také zkoumat proč, jak a kdo o sexu mluví, tedy způsoby, jimiž sexualita vstupuje do diskurzů. Turner (2008) se stejně jako Foucault (1999) domnívá, že sex, sexualita a touha jsou dozorovány mocí, ačkoliv tato moc může mít podobu tolerance individuálních potřeb. Pro průmyslovou kapitalistickou společnost je důležité, aby člověk toužil a chtěl své touhy naplňovat. Pokud jsou jeho touhy naplňovány, jedinec může být spokojeným členem společnosti, bez potřeby změny či kritiky.

V diskusi nad ženskou sexualitou a tělem se dle Bourdieho (2000) opět odráží ideologické, morální, hodnotové hledisko jednotlivých mluvčích. Tato hlediska jsou prostřednictvím socializace a různých institucí předávána z generace na generaci.

4.3 Tělo, sex a stigma

Jedním z hlavních důvodů pro vytváření strategií, které od sebe oddělují jednotlivé statusy a s nimi spojené sociální role žen, jež poskytují komerční sexuální a erotické služby, je snaha o ochranu sebe a svých blízkých před stigmatizací a jejími důsledky. „Nesprávné“, společensky nepřijatelné užívání těla a sexu, rozkoše je dle mých komunikačních partnerek často příčinou společenského opovržení. Stigmatizace se nezřídka zakládá na argumentech z odborných textů z oblasti medicíny, pedagogiky, sexuologie, sociální práce, sociologie či antropologie. Jedná se o uzavřený kruh, protože stigmatizace, která je zástupkyněmi a zástupci některých profesí legitimizována, je zároveň často předkládána jako jeden z hlavních argumentů, proč má poskytování komerčních sexuálních a erotických služeb negativní dopad na ty, kteří je poskytují²⁶.

²⁶ Tento poznatek alespoň vyplývá z mnou realizovaných rozhovorů.

Goffman (2003) vysvětluje, že stigma souvisí s konkrétním atributem, který dělá nositele nečistým, je znamením, že dotyčnému je nutné se vyhýbat. Ve společnosti jsou utvářeny a identifikovány zvláštní kategorie osob, definované na základě specifických atributů. Vybrané osoby se stávají nositeli charakteristik, které jsou poté všeobecně přiřazovány všem osobám s konkrétním identifikačním atributem. Tyto atributy a charakteristiky jsou základem pro přiřazenou sociální identitu. Komplexita osobnosti člověka je společností redukována na poskvrnění stigmatizujícím atributem. Goffman upozorňuje, že zásadním není atribut, ale vztah mezi atributem a stereotypem (Goffman, 2003). Stigma může způsobovat, že jeho nositel není vnímán jako plnohodnotná lidská bytost, respektive některá, jinak běžná práva mu mohou být kvůli stigmatu odpírána.

V případě osob nabízejících sexuální služby se může například jednat o právo být dobrou matkou či partnerkou anebo právo rozhodovat komu a jak své služby nabízí (předpoklad, že prostitutku / sexuální pracovníci nelze znásilnit). Osoby nabízející sexuální služby jsou jak diskreditovanými (pro ty, kdo o jejich profesi ví), tak diskreditovatelnými osobami (pro ty, kteří o jejich profesi neví). Pro osoby pracující v sex-byznysu může být tudíž problematické, nepříjemné nebo ohrožující jednání na úřadech či s policií anebo návštěva zdravotnických institucí, které na ně mohou nahlížet jako na nemorální, delikventní či jako možné šířitelky (pohlavních) chorob (viz např. Day, 2007; Girtler, 2013; Kutálková et al., 2016; Lewis et al., 2013). Strach ze stigmatizace je jedním z důvodů, proč by ženy v prostituci / sex-byznysu svůj status legalizovaly pouze v omezeném množství případů, pokud by jim to legislativa umožňovala (např. Wijers & van Doorninck, 2009; Kutálková et al., 2016).

Stigmatizační atribut se může přenášet také na blízké osoby stigmatizované osoby (Goffman, 2003). Být v blízkosti stigmatizované osoby je tak rizikem také pro příbuzné či známé.

Ženy v sex-byznysu tudíž mohou svou práci tajit, neboť se obávají dopadu na své děti a ostatní členy rodiny. Osoby poskytující sexuální služby proto neřídka žijí dvojitý život zároveň a bojí se případného prozrazení. Téměř 40 % respondentek z výzkumu organizace Rozkoš bez rizika se nestýká se svými blízkými, přičemž dle zkušeností pracovníků organizace důvodem bývá neochota svěřovat se ohledně své práce příbuzným (Kutálková et al., 2016).

Dvojitá identita se v případě osob nabízejících sexuální služby často vyznačuje užíváním jiného jména v osobním a pracovním životě. Dle Goffmana (2003) změna jména dokládá, že dochází k roztržce mezi jedincem a jeho dřívějším životem (či v případě sexuální práce jiným, druhým životem). Giddens (2003) dodává, že osoba vytvářející si dvojitou identitu musí vědět, do které kategorie lidí patří konkrétní jedinec, s nímž zrovna hovoří, a který příběh má podle toho sdělovat, v jaké identitě má aktuálně vystupovat, aby zachovala kontinuitu mezi jednotlivými setkáními.

Dle Girtlera (2013) ženy nabízející sexuální služby často nevychovávaly své děti samy. Ty mohou žít například u prarodičů či na internátech. Velkou roli hraje strach z přenosu stigmatu z matky na děti (srovnej Goffman, 2003). Podle Kutálkové a kolektivu (2016) strach z prozrazení může vést k izolaci od okolí a postupné ztrátě kontaktů mimo svět sex-byznysu. Osoby pracující v prostituci/sex-byznysu mohou vytvářet komunity, které se pro ně stávají „sebeobranným přístavem“ (Goffman, 2003) a zároveň zdrojem nezbytných znalostí a dovedností (Girtler, 2013).

Životní biografie jedinců je s nimi pevně svázána, byť osobní identifikace nemusí zcela odpovídat sociálně identitě (Goffman, 2003). To může velmi ztěžovat odchod ze sex-byznysu a nalezení si jiného zaměstnání. Strach z prozrazení a ze stigmatizace ve spojení s opakovanými negativními reakcemi blízkého okolí, které se pravdivý příběh dozvědělo, mohou být základní překážkou k opuštění prostituce/sex-byznysu. Jak zjišťuje Kutálková a kolektiv (2013), osoby, jež dlouhodobě nabízely sexuální služby, často neví, čím by

zaplnily mezeru ve svém životopise. Obávají se tudíž nezaměstnanosti nebo obtíží spojených s nižším příjmem. Podle Day (2007) či Bowen (2015) si osoby se zkušeností s působením v sex-byznysu často vytvářejí novou identitu a novou biografii, stěhují se do jiných měst a přetrhávají dosavadní sociální kontakty. Stigma spojené s prostitucí / sexuální prací však osobě může zůstat i nadále. Negativní a odsuzující přístup k lidem s přímou zkušeností se sexuální prací přitom nahrává kuplířům, majitelům klubů či eskortních služeb a dalším třetím osobám, které mohou osoby poskytující sexuální služby vydírat prozrazením, a tím jim v odchodu ze sex-byznysu bránit (Kutálková et al., 2016).

Obrana stigmatizovaných osob je dle Goffmana (2003) často brána pouze jako potvrzení stigmatizace. Pro stigmatizované osoby může opakované setkávání s přímým či nepřímým odsouzením znamenat izolaci, snahu příliš nevstupovat do kontaktu s lidmi mimo stigmatizovanou skupinu nebo s lidmi vůbec.

4.4 Možnosti a limity svobodného/odpovědného rozhodnutí

Aktérství (*agency*) vychází ze specifického kontextu a odráží se v řadě rozhodnutí, zároveň je ovlivňováno konkrétními zkušenostmi jedince, jeho životní cestou, je rozvíjeno v průběhu celého života. Dle Showden (2011) aktérství vede k naplňování potřeb a tužeb, a je tedy zásadní se ptát také na to, z jakého důvodu má jedinec tyto konkrétní potřeby a tužby. Tužby a potřeby přitom nevychází dle Showden (2011) či Irvine (2016) jen z individuálních potřeb, ale odráží celkový kontext a snahu o zlepšení životních podmínek.

Možnost volby je důležité nahlížet jako kontextuální. Pouhé přijetí faktu, že ženy souhlasily se vstupem do prostituce/sex-byznysu, bez další diskuse a pochopení situace, v níž se ženy nacházejí, může vést k přehlížení

strukturálních nerovností, v jejichž rámci jsou konkrétní *rozhodnutí* činěna (viz např. Bernstein, 1999; Overall, 1992; Havelková, 2010; Havelková & Bellak-Hančilová, 2014; Raymond, 2003). Ženy mohou v kontextu ekonomické nejistoty, genderové nerovnosti a nerovného přístupu ke vzdělání přijímat prostituci jako jednu z více či méně *tradičních ženských prací* (Overall, 1992; Raymond, 2003). Dle Raymond (2013) je souhlas možné nazvat spíše strategií přežití (*survival strategy*), a nemá tak stejný význam jako *západní* pojetí souhlasu. Dobrovolnost nabízení sexuálních služeb je proto vždy diskutabilní, pro některé ženy je prostituce / sexuální práce díky systémovým útlakům často jedinou *volbou*, v čemž se však neliší od žen, pro něž je jedinou *volbou* práce v nížko kvalifikovaných zaměstnáních.

Kritika prostituce by podle Overall (1992) a Havelkové (2009) měla probíhat paralelně s kritikou jiných špatně placených prací v rámci kapitalismu. Gilmour (2016) v tomto případě nehovoří o strategii přežití, ale o strategické volbě (*strategic option*).

Ne všechny ženy však nemají jinou možnost zajistit sobě (a rodině) dostatečný příjem. Havelková (2014) rozlišuje tři segmenty prostituce: 1. červený segment (oběti donucení – obchodování s lidmi či osoby nezletilé), 2. oranžový segment (osoby zranitelné z důvodu pohlaví, „rasy“, bezdomovectví, závislosti na drogách či alkoholu, chudoby, imigrantky apod., jejichž svoboda volby je zpochybnitelná) a 3. zelený segment (osoba je v prostituci dobrovolně, je nezávislá a má kontrolu nad rozhodnutími ve svém životě). Jak upozorňuje Havelková (2014), zcela odmítnout existenci zeleného segmentu je sice nemožné, avšak tyto ženy jsou podle ní oběťmi falešného vědomí a také ony jsou sexuálními otrokyněmi. Navíc podle Havelkové slouží zelený segment jako klamavá reklama, veřejnost může nabýt dojmu, že všechny osoby poskytující sexuální služby tak činí dobrovolně (Havelková & Bellak-Hančilová, 2014).

Naopak dle Overall (1992) není možné neakceptovat hlas těch žen, které deklarují odpovědné rozhodnutí vstoupit do prostituce/sex-byznysu,

a jednoduše jejich postoj odmítnout jako „falešné vědomí“. Podle Overall (1992) je takový přístup nadřazený a privilegovaný. Jak upozorňuje Brock (2009), skutečnost, že se ženy rozhodly na základě ekonomických důvodů vstoupit do prostituce, by neměla opravňovat k tomu je nazývat oběťmi situace – považovat ženu za oběť znamená vzít jí hlas, udělat z ní ve skutečnosti pasivní objekt. Showden (2011) hovoří o *weakly substantive approach*, který umožňuje dělat hodnotové soudy o volbách, aniž by došlo k argumentačnímu sklouznutí k falešnému vědomí či pozitivní svobodě. Pokud jedinec musí volit mezi dvěma zly, nezbavuje ho ani tato volba určité míry autonomie, ani omezená možnost volby neznamena, že žena nedisponuje určitou mírou aktérství (*agency*) a nečiní zodpovědná rozhodnutí.

Možnost volby a rozhodnutí vstoupit do sex-byznysu je potřeba brát s respektem ke sdělovaným skutečnostem. Bernstein (1999) patří mezi ty, kteří upozorňují na nemožnost přijetí pouze jedné pozice – sexuální práce není ani jednoduše dobrá, ani jednoduše špatná. Její omezování bez komplexnější sociální přeměny společnost však ani nepovede k jejímu vymýcení, ani nebude mít pozitivní dopad na život žen. Jak Bernstein (1999) upozorňuje, narůstá navíc počet žen v sex-byznysu, jež je možné zařadit do nové střední třídy, kreativní třídy či nové maloburžoazie, tedy žen, které není možné označit za chudé. I přesto se však rozhodnou do sex-byznysu vstoupit. Ani důvody pro setrvávání v sex-byznysu ze strany osob pocházejících z obtížnějších socioekonomických poměrů nejsou jen finančního rázu. Podle Bernstein (1999) mají mnohé ženy díky prostituci poprvé v životě větší vládu nad svým tělem a svými rozhodnutími, poprvé se setkávají s tím, že poskytují sex na základě dohody.

Sex byznys není jen přímé nabízení sexuálních služeb a uspokojení, kromě kontaktních forem sem patří také nekontaktní sexuální práce – striptýz, služby nabízené prostřednictvím webových kamer a pornografie. Některé feministické autorky kritizují pornografii, která je podle nich jen další formou

genderového útlaku. Lišková (2009) ve své práci uvádí, že vnímání pornografie jako dalšího ze způsobu podřízení žen se zrodilo v 80. letech 20. století. Na rozdíl od církve, která pornografii odmítá z hlediska morálky, ji některé feministické proudy odmítají kvůli sexismu. V rámci kritiky pornografie se objevuje problematika binárních opozic morální a nemorální, zdravé a nezdravé sexuality, kdy sledování pornografického materiálu může mít dle některých autorek negativní vliv na sexualitu sledujícího a na to, jakým způsobem je nahlíženo na ženy (např. Wolfová, 2014; MacKinnon, 2017). Pornografie tak dle některých autorek a autorů vede k objektifikaci a dehumanizaci žen, jejich pokoření a ponížení nebo je dokonce původcem násilí, sexuálních útoků a nerovnosti. Pornografie přitom neponižuje jen ženy zapojené do pornografického průmyslu, ale všechny ženy obecně. V důsledku je tudíž považována za jednu z příčin mužského násilí na ženách a nízkého statusu žen ve společnosti. Jak říká MacKinnon (2017), hlavním problémem pornografie je skutečnost, že nezobrazuje skutečné ženy, ale *ženy-kurvy*, tedy historicky nejnižší třídu žen, jejichž sexualita byla zcela určena mužům. Cílem žen by mělo být pochopení situace této nejnižší třídy.

Dle Lipovetského (2007) pornografie jako „technicky dokonalý spektakl tělesné lásky“ vzrušuje jen muže a ženy se od něj odvrací. I ty méně pruderní cítí k pornografii odpor, neboť v řadě pornografických snímků žena figuruje spíše jako sexuální stroj než aktivní příjemce rozkoše. Podle Turnera (2008) je pornografie odrazem mužské touhy a vykořisťovatelských vztahů mezi ženami a muži. Giddens (2013) pornografii vnímá jako sex bez emocí a jedná se dle něj o výsostně mužskou doménu, kde ženy plní jen pasivní úlohu. Pro pornografické snímky je typické, že jsou zaměřeny na sexuální rozkoš ženy:

...ženy sténají, lapají po dechu a celé se chvějí, jedná se však o ženy podrobené falické moci – muži zůstávají klidní a dirigují probíhající událost.
(Giddens, 2012, s. 130)

To je v rozporu se skutečností, že ženy bývají do pornografického průmyslu zapojeny i aktivně nejen jako pornoherečky, ale i jako autorky pornografických či erotických filmů, webových stránek apod. (Jacobs et al., 2007). V neposlední řadě jsou také ženy těmi, kdo pornografické snímky sleduje. Lišková (2009) tvrdí, že antipornografické feministky vycházejí z nesprávného předpokladu, že existuje jen jedna univerzální žena a jen jedna univerzální pornografie. Důvodem nižšího zájmu žen o pornografii nemusí být, že by je explicitní vyobrazování sexu odpuzovalo či pobuřovalo, jako spíše konkrétní podoba pornografických snímků – například, kdo má být divákem (z jakého úhlu jsou scény snímány a na co kamera klade větší důraz) a jak jsou v nich ženy zobrazovány (nelze opomenout existenci tzv. feministického porna).

Problematická přitom není jen podřízená pozice ženy jako pasivní příjemkyně rozkoše, ale také stereotypní zobrazování černošských či asijských žen (Jacobs et al., 2007) a podpora mýtu ženské krásy (tělo upravené plastickou chirurgií, konkrétní preference jako velikost prsou, penisu apod.), což se ale řada autorek a autorů, akterek a aktérů snaží změnit produkcí *alternativního pornografického materiálu*, ať už home-made, tzv. DIY pornografie, či profesionální produkce vycházející ze snahy emancipovat pornografii. Opomenuta by neměla být ani existenci portálů typu onlyFans. Ve svém textu pro Global Network of Sex Work Projects to potvrzuje také Stardust (2016), autorka mající zkušenost s působením v sex-byznysu, která se této problematice věnuje rovněž v rámci svého (akademického) výzkumu. V Austrálii, odkud pochází a kde je výroba pornografického materiálu na mnoha místech zakázána, se do jeho výroby aktivně zapojily samy sexuální pracovnice a pracovníci. Natáčení probíhá většinou ve státech, kde je to legální. Důvodem jejich aktivního zapojení je, jak říká Stardust (2016), především nespokojenost s tím, jak pornografický průmysl funguje a snaha o jeho emancipaci, stejně jako snaha o zlepšení pracovních podmínek.

5 Metodologie

5.1 Charakteristika zkoumaného souboru

V rámci výzkumu jsem se zaměřovala výhradně na osoby, které samy sebe identifikovaly jako ženy a které deklarovaly, že do sex-byznysu nevstoupily pod nátlakem třetí osoby či nebyly obětí obchodu s lidmi. Záměrem takovéto definice cílové skupiny bylo zúžit vzorek. Muži v sex-byznysu, osoby nebinární či transgender, stejně jako osoby, které do sex-byznysu vstoupily pod nátlakem anebo jsou obětí obchodování s lidmi, se potýkají s celou řadou potíží, jež si zaslouhují samostatný výzkum. Cílem mého výzkumu bylo získat plastičtější obraz o problematice komerčního poskytování sexuálních a erotických služeb prostřednictvím výpovědí osob-žen, které deklarují, že do sex-byznysu vstoupily dobrovolně, ačkoli z různých důvodů (patří mezi ně rovněž důvody ekonomické či nemožnost najít jiné vhodné zaměstnání). V průběhu sběru dat jsem se však setkala také s osobami, které neodpovídaly stanovení zúženého vzorku, což se ukázalo až během rozhovoru. Výstupy z těchto rozhovorů potvrdily předpoklad, že téma je třeba zúžit, a to i přesto, že témata, o nichž tyto osoby hovořily, byla obdobná těm, o nichž hovořily ženy, které byly do zkoumaného vzorku zařazeny. Celý kontext byl nicméně odlišný a bylo by nutné ho zasadit do samostatného teoretického rámce.²⁷

Celkem jsem realizovala rozhovory s 21 komunikačními partnerkami partnerky, které měly zkušenost s působením v sex-byznysu. Pět spadalo do věkové kategorie od 20 do 25 let, devět do věkové kategorie 26 až 30 let, dvě do věkové kategorie 31–35 let, dvě do věkové kategorie 36 až 40 let a třem

²⁷ Jedná se například o ženu, která prošla tranzicí (identifikovala se jako žena) a pro kterou sex-byznys a zájem mužů znamenal potvrzení vlastního ženství. Do sex-byznysu vstoupila ještě před tranzicí a postupně sledovala, jak se zvyšuje její pozice – získává nové zákazníky postupně s tím, čím více se stávala ženou. Sama přitom byla homosexuální, muži ji tedy sexuálně nepřitahovali. Byli pro ni však důležitým zrcadlem potvrzení vlastní ženskosti, ženské atraktivnosti.

bylo více než 40 let. Tři komunikační partnerky měly základní vzdělání, devět středoškolské vzdělání a osm vysokoškolské (jedna odmítla vzdělání sdělit). Deset komunikačních partnerek bydlelo ve městě nad 100 tisíc obyvatel, pět ve městě od 25 001 do 50 000 obyvatel, tři ve městě od 50 001 do 100 tisíc obyvatel a tři ve městech menších než 25 000 tisíc obyvatel. Jedenáct komunikačních partnerek mělo děti, deset bylo bezdětných. Pět komunikačních partnerek působilo v sex-byznysu více než 15 let, jedna 11 až 15 let, dvě komunikační partnerky šest až 10 let, 13 komunikačních partnerek do pěti let.

Rozhovory s komunikačními partnerkami jsem doplnila o rozhovory s dalšími osobami aktivně zapojenými do sex-byznysu. Tyto komunikační partnerky a partneři, s nimiž jsem realizovala kratší a spíše strukturované, případně polostrukturované rozhovory, napomohli komplexněji porozumět světu, v němž se ženy v sex-byznysu pohybují. Rozhovory byly realizovány s osobami na manažerské pozici, členy realizačního týmu organizujícího erotická představení, barmankou (osoba předávající klíče od pokojů), fotografkou pro erotické a pornografické platformy. Celkem se jednalo o pět osob.

Dále jsem realizovala rozhovory se třemi pracovníci a pracovníky odboru sociálně-právní ochrany dětí, pěti sociálními pracovníci a pracovníky, třemi učitelkami a učiteli a jedním zástupcem Policie České republiky. Základní charakteristikou výběru komunikačních partnerek z řad odborné veřejnosti bylo, že mají profesní zkušenost s osobami poskytujícími sexuální služby.

5.2 Etické otázky výzkumu

Etické zásady pro výzkum a interpretaci dat jsou důležité pro každé antropologické bádání. Antropoložky a antropologové by měli ke skupinám lidí

a k jednotlivcům, kteří jim poskytují své příběhy, přistupovat s respektem. Lidé nejsou pouhými zdroji dat, jsou především bytostmi zapojenými do svého sociálního prostoru, osobami s konkrétními potřebami, zkušenostmi a postoji. Jejich zapojení do výzkumu je dobrovolné a měli by být vnímáni jako partnerky/partneři, kteří se podílí na vzniku studie, de facto umožňují její vznik.

Téma sex-byznysu se úzce pojí se stigmatizací, společenským odsouzením. Jedná se o potenciálně stigmatizující zkušenost i poté, kdy je prostředí sex-byznysu opuštěno – ostatně některé komunikační partnerky, které ze sex-byznysu odešly, se i nadále považovaly za nositelky stigmatizačního atributu, byť (dočasně) skrytého. Případné prozrazení by však dle jejich mínění či zkušeností mohlo mít fatální následky pro další životní cesty.

Důležitým tématem se tudíž stala anonymizace. Se všemi komunikačními partnerkami jsem se osobně setkala, s některými opakovaně, znám jejich identitu. Ony samy však s rozhovorem a zapojením do výzkumu souhlasily jen pod podmínkou, že zůstanou v anonymitě a z výzkumu nebude možné identifikovat jejich totožnost. Také proto zde neuvádím jejich jména a nesnažím se ani vymyslet jména krycí (abych tak zcela nevědomky nepoškodila někoho jiného, kdo se tak skutečně jmenuje a může mít obdobné charakteristiky). Neuvádím ani další bližší informace jako věk, počet dětí či místo bydliště. Všechny citace jsou uvedeny tak, aby neodkazovaly na nic konkrétního (místo apod.).

V průběhu výzkumu a průběžné analýzy dat bylo zřejmé, že ačkoliv komunikační partnerky mohly aktuálně deklarovat otevřenost ke své profesní roli, později mohlo dojít ke změně postoje. Z toho důvodu byly všechny komunikační partnerky anonymizovány tak, aby v budoucnu nedošlo k jejich ohrožení (například pokud by změnily zaměstnání).

Anonymizovány však byly rovněž rozhovory se zástupci odbornic a odborníku. Bez ohledu na to, jaké postoje k prostituci / sexuální práci zaujímal,

jedná se o osoby, které vstupují do každodenního kontaktu s heterogenní skupinou lidí, a tudíž si nepřáli, aby byli případně rozpoznáni.

5.3 Metody sběru a analýzy dat

Oslovování komunikačních partnerek probíhalo v zásadě dvojím způsobem:

- technika sněhové koule
- příležitostný výběr

Technika sněhové koule spočívala v tom, že jsem další kontakty získávala od komunikačních partnerek či dalších osob, s nimiž jsem prováděla doplňující rozhovory. Příležitostný výběr se odvíjel především od toho, že jsem ve svém okolí byla „známou tím, že dělám výzkum o sex-byznysu“, případně jsem využívala spíše náhodně přicházejících možností. Hlavní metodou sběru dat bylo life-story interview. V případech rozhovorů, které byly realizovány dle techniky příležitostného výběru, jsem se až na výjimky s komunikačními partnerkami nesešla více než jednou. Tyto rozhovory měly spíše kratší rozsah a sloužily jako doplňující. Oproti tomu s komunikačními partnerkami, které jsem získala technikou sněhové koule, rozhovory probíhaly v naprosté většině opakovaně a po delší časový úsek (bylo tedy možné zachytit dílčí proměny v jejich životních postojích a výpovědích). Pro analýzu rozhovorů bylo nejprve nezbytné identifikovat základní situace, v nichž jsou utvářeny specifické strategie, poté zjistit, čím jsou tyto strategie ovlivňovány, proč zrovna v těchto situacích jsou důležité a jak se liší v kontextu specifických charakteristik jednotlivých komunikačních partnerek. Při analýze dat a hledání odpovědí na otázku, co podmiňuje tvorbu konkrétních strategií, jsem tudíž pracovala také se zakotvenou teorií a situační analýzou. Kromě samotného „hledání“

důležitých „kódů“ jsem pracovala s maticí podmiňujících vlivů. Jedinec („*individual*“) je ovlivňován a zároveň ovlivňuje jednotlivé následující vrstvy, sám je středem. Jednotlivé vrstvy spolu interagují a jsou vzájemně propojené, nejedná se o oddělené sféry. Jednotlivé vrstvy mohou reprezentovat příčiny, ale také kontext, v němž vše probíhá.

5.3.1 Life-story interview a chápající rozhovor

Life-story interview rozvinul v roce 1998 ve svém textu Atkinson. Je to metoda sběru a analýzy dat, která klade hlavní důraz na to, jak svůj život a své zkušenosti vnímají a popisují samotné komunikační partnerky. Jedná se tedy o velmi emickou metodu. Prostřednictvím life-story interview je zároveň možné odkrýt hlubší významy individuálních zkušeností. Důraz je však ponechán na reflexi mluvčích, kteří své zkušenosti sdílí prostřednictvím slov a významů. Vypravěčka – komunikační partnerka svému příběhu v podstatě udává směr a sama určuje, co je důležité. Life-story interview je v zásadě multioborovým přístupem. Díky vyprávění je možné zjistit, jak komunikační partnerka interaguje s dalšími aktéry či prostředím, co sama považuje za významné.

Opakované rozhovory jsou náročné na čas a vyžadují po všech zapojených ochotu vyprávět či naslouchat. Je třeba však počítat také se situacemi, kdy komunikační partnerka „ztratí nit“, začne vyprávět o zcela jiné etapě svého života apod. Vycházela jsem tudíž také z Kaufmanova (2010) chápajícího rozhovoru. Komunikační partnerky pro mě byly partnerkami ve výzkumu, kterým jsem naslouchala a nechala je vyprávět jejich příběh, do kterého jsem zasahovala jen minimálně. Zároveň jsem měla připravené otázky, na něž jsem chtěla znát odpověď, a pokud to bylo vhodné, některou z otázek jsem položila, ale formulovanou tak, aby reagovala na již řečené a umožnila hlubší

pochopení sdělovaného. Zcela jsem respektovala, pokud komunikační partnerky nechtěly o čemkoli hovořit, popřípadě se některému tématu vyhýbaly.

Respekt ke sdělovanému je potřeba si dle Atkinsona (1998) zachovat také při interpretaci dat. Není prioritní, jak daná data vnímá osoba provádějící výzkum, co v nich na základě své zkušenosti, odborných znalostí či postojů „vidí a čte“. Důležité je, jak situaci interpretují samotné komunikační partnerky, jak ony samotné vnímají jednotlivé aspekty a etapy svého života.

5.3.2 Zakotvená teorie

Základem zakotvené teorie dle Strausse a Corbin (1999) je důraz na proces, porozumění tomu, jak jednání či interakce vedou ke zvládnutí, ovládnutí situace (jevu) či jaká je reakce na situaci (jev). Dle Charmaz (2006), která na Strausse a Corbin navázala, je zakotvená teorie především souborem obecných strategií než jasně formulovanými předpisy. Cílem badatelů a badatelek je porozumět světu a lidem v něm, a to prostřednictvím sběru dat a jejich následnou interpretací. Díky zakotvené teorie dostává proces bádání strukturu a umožňuje zachytit oblast zájmu systematicky, avšak s důrazem na to, jak světu rozumí ti, kteří v něm žijí, tedy ti, kteří badatelům poskytují data.

Kódování probíhá ve třech stupních: otevřené, axiální a selektivní kódování. Cílem otevřeného kódování je identifikovat základní pojmy a sloučit podobné pojmy do kategorií. V průběhu axiálního kódování dochází ke spojení kategorií a subkategorií. Díky tomu je možné určit, jaké podmínky jednotlivé kategorie zapříčiňují, zaměřit se na kontext a konkrétní strategie jednání, kterými jsou jevy (situace) zvládnuty, jak je na ně reagováno (tzv. paradigmatický model – viz Strauss & Corbin, 1999). Paradigmatický model uvádí následující: příčinné podmínky – jev – kontext – intervenující podmínky – strategie jednání a interakcí – následky. Cílem selektivního kódování je výběr centrální kategorie.

V průběhu výzkumu a zpracování dat je také užitečné vést si poznámky (*memos*), které dávají získaným datům, kategoriím další rozměr prostřednictvím badatelovy interpretace, zamýšlení.

5.3.3 Multisited Ethnography

Pojem Multisited Ethnography použil ve svém článku z roku 1995 George Marcus. Podle něj není možné všem jevům v (globalizované) společnosti porozumět zaměřením se na jedno místo, prostor. Výzkumník či výzkumnice se namísto zkoumání jednoho jasně definovaného prostoru zaměřuje zejména na spojení a vztahy působící napříč (Falzon, 2009; Hannerz, 2010).

Oblast prostoru působnosti mých komunikačních partnerek nebyla stálá. Se šesti jsem se setkávala opakovaně po dobu jednoho roku až několika let. Ačkoliv je pro ně charakteristické, že sexuální služby poskytovaly převážně na území České republiky, lišilo se, odkud pocházely, ale také, kam se odstěhovaly poté, co své působení v sex-byznysu případně ukončily. Dvě z mých komunikačních partnerek se přestěhovaly do zahraničí, byť každá z jiného důvodu. Komunikační partnerky se rovněž lišily v tom, v jak velkém městě bydlely. Všechny tyto aspekty napomohly zasadit jednotlivé výpovědi do širšího kontextu a pochopit a popsat zkoumanou problematiku v její heterogenitě.

V průběhu výzkumu byly uskutečněny rozhovory rovněž s dalšími osobami, jež se v sex-byznysu pohybují a/nebo osoby v něm zapojené ovlivňují. Výběr typu kontaktovaných institucí vycházel z postupné analýzy jednotlivých rozhovorů a z nalezení těch vnějších aspektů, které dle samotných komunikačních partnerek nejvíce ovlivňovaly jejich sociální světy. Rozhovory byly postupně realizovány se zástupci sociálních služeb (včetně OSPOD), Policie ČR a Městské policie, pedagogických pracovníků a pracovníc, ale také osobami, které provozovaly night kluby, působily v sex-byznysu

na dalších pozicích (například jako fotografové, pořadatelé specifických akcí zaměřených na sex a erotiku), provozovateli webových stránek nabízejících erotické a sexuální služby, ale také zástupci laické veřejnosti. Zorganizovány byly také dvě fokusní skupiny, nazvané „*Může být prostituce / sexuální práce legální a dobrovolná práce?*“. Dostavili se na ně lidé mně známí i neznámí. Cílem bylo zjistit, jak na problematiku nahlíží ti, kteří se tématu profesně nijak nevěnují. V průběhu výzkumu jsem pravidelně navštěvovala diskusní fóra, která se přímo zabývala erotikou, prostitucí / sexuální prací, pornografií, feminismem a právy žen, a to s cílem sledovat, jaké jsou ohlasy ke konkrétním tématům (byla jsem pouze pasivním čtenářem komentářů a diskuzí). Až na výjimku nebylo možné realizovat rozhovory s blízkým okolím komunikačních partnerek, které si nepřály, aby blízké osoby byly oslovovány, což jsem respektovala. Cílem práce je tudíž především porozumět světu, ve kterém se komunikační partnerky nacházejí a popsat to, jak ony samotné jej interpretují a konstruují.

Ve své práci jsem tedy multisited ethnography nevyužívala primárně zaměřením se na mnoho míst, ale především na mnoho sociálních světů. Mé komunikační partnerky tvořily velmi heterogenní skupinu, co se týče věku, vzdělání, partnerských vztahů, rodinného zázemí, životních zkušeností, sociálních a kulturních kompetencí či ekonomického zázemí. Jejich výpovědi a zkušenosti napomáhají pochopit komplexnost světa sex-byznysu a byly zasazeny do širšího kontextu s pomocí výpovědí dalších osob v sex-byznysu, neposkytujících sexuální služby, a rozhovorů s odbornicemi a odborníky. Pro pochopení diskurzu bylo rovněž pracováno se sekundárními zdroji daty.

5.3.4 Situační analýza a konstruktivismus

Clarke (2005) rozšířila zakotvenou teorii a poskytla nástroj situační analýzy. Jednotlivé sociální světy a to, jakým způsobem na sebe působí, ovlivňuje

identitu a jednání osob i jednotlivců v těchto světech zapojených. Vztahy sociálních světů si nejsou rovné, přítomen je prvek moci, jednotlivé světy se navzájem limitují, vytváří specifické situace, na něž jednatel i skupina reagují. Důležitou roli přitom nehrají jen lidské účastníci, ale také mimolidské aktéři a elementy (Clarke 2005). Clarke tvrdí, že je potřeba nahradit modernistické jednorozměrné analýzy na postmoderní vícerozměrné mapování. Jedinci se nachází v mnoha různých situacích a diskurzích, jejich svět není plochý, ale mnohovýškový.

Situační mapa je v projektu Clarke (2005) základním prostředkem pro pochopení, jak zkoumanou problematiku, situaci popisují a vnímají všichni účastníci výzkumu – komunikační partnerky, ale také badatelka. Situační mapa je v prvním kroku neuspořádaným sledem aktérů a prvků, kteří byli v průběhu rozhovorů a jejich analýzy identifikováni coby důležité. Situační mapy jsou otevřené dalším interpretacím. Neuspořádané situační mapy, de facto shluk všech podstatností, je poté důležité uspořádat do kategorií – ve svém výzkumu jsem vycházela z kategorií uvedených Clarke (2005). Prostřednictvím dalšího kroku, relačních map, je možné vymezit hlavní vztahy mezi jednotlivými kategoriemi. Posledním krokem je určení sociálních světů a arén, v nichž se komunikační partnerky pohybují a které určují a ovlivňují jejich jednání.

Dle Charmaz (2006) je potřeba mít na paměti, že zakotvená teorie, z které vychází i Clarke, poskytuje zobecňující závěry, které nemají univerzální platnost. Do celého procesu se odráží osoba badatele, který není objektivním prvkem stojícím mimo proces, ale do celého procesu bádání a analýzy dat vnáší své subjektivní postoje – vědění a teorie konstruuje.

6 Já, „sexuální pracovnice“

V procesu výzkumu jsem identifikovala klíčové kategorie týkající se práce v sex-byznysu a jeho vlivu na životní realitu komunikačních partnerek. Analýza se zaměřila na několik klíčových oblastí. Zaprvé, byly zkoumány motivace a okolnosti vedoucí ke vstupu do sexuálního průmyslu. To zahrnovalo studium ekonomických, sociálních a individuálních podnětů. Další oblastí zkoumání byly dopady legislativních opatření a stigmatizace. Byly analyzovány právní předpisy ovlivňující život jednotlivců a to, jak stigmatizace ovlivňuje jejich každodenní život a práci. V rámci výzkumu jsem se rovněž zaměřila na téma odchodu ze sex-byznysu. Zásadní část výzkumu byla věnována vztahům komunikačních partnerek s blízkou rodinou, partnery, dětmi, sousedy, zákazníky a rodiči partnera.

Odovědné plnění rolí zahrnovalo také respektování osobní integrity, bezpečnost a ochranu zdraví a dodržování hranic v interakcích s ostatními aktéry. Strategie vedoucí k oddělení jednotlivých sociálních statusů byly identifikovány prostřednictvím analýzy interakcí a strategií přizpůsobení, které komunikační partnerky vyvíjejí v reakci na okolní sociální prostředí.

6.1 Vstup do prostituce / sexuálního byznysu

Důvody vstupu odpovídají heterogenitě skupiny osob v prostituci / sex-byznysu. Jednoduchá odpověď, podle níž je hlavním důvodem ekonomická situace konkrétních osob a nemožnost nalézt jiný způsob finančního zajištění, snižuje aktérství (*agency*) a ani neodpovídá situaci celého spektra osob v prostituci/sex-byznysu. Vanwesebeeck (2001) uvádí, že ačkoliv se dříve pozornost výzkumů a odborných textů zaměřovala hlavně na patologickou osobu prostitutek a následně na prožité trauma, které je nutilo vstoupit do prostituce, ve

skutečnosti jen určité procento osob je ke vstupu do prostituce/sex-byznysu donuceno třetí osobou, z důvodu sexuálního zneužívání v dětství či braní drog.

Častými důvody, proč si matky-samoživitelky i přes všechna možná rizika vybraly poskytování sexuálních služeb, jsou, jak upozorňuje organizace Rozkoš bez rizika, zadlužení a exekuce (Vodseďálek, 2021). Ačkoliv by jiné, legální zaměstnání teoreticky mohlo nabízet obdobnou výši výdělků, skutečný příjem domácnosti by byl mnohem nižší, protože část platu by byla exekučně zabavena. Pro tyto ženy není řešením legalizace prostituce. Podle pracovníků organizace Rozkoš bez rizika by řada žen svou pozici nezlegalizovala nejen kvůli strachu ze stigmatizace, ale také proto, že by přišly o část výdělků.

Rovněž v zahraničních studiích je jako jeden z častých důvodů vstupu do prostituce/sex-byznysu zmiňována zkušenost s hůře placenými zaměstnáními či nezaměstnaností. Nejen pro matky-samoživitelky, ale také například pro studentky je důležitou motivací nejen finanční stránka, ale rovněž časová flexibilita. Obecně pak ženy hovoří o tom, že pro ně byl vstup do prostituce/sex-byznysu v rámci jim dostupných feminizovaných pracovních pozic (kam však prostituce/sex-byznys také patří) de facto nejlepší volbou (Maher et al., 2013). Jak upozorňuje Gilmour (2016), konkrétní rozhodnutí je důležité vnímat v kontextu genderovaného pracovního trhu (*gendered labour market*), pro který jsou charakteristické nižší výdělků a horší pracovní podmínky žen.

V mém výzkumu jsem se setkala jen s malým počtem žen, které měly zkušenost se závislostmi či bezdomovectvím. Tyto ženy považovaly prostituci / sexuální práci za jedinou dostupnou práci v kontextu vhodné nabídky (která je minimální či nulová). Zároveň patřily mezi obzvláště zranitelné, avšak prostituce / sexuální práce není jediná obtížná životní situace, kterou řeší a podpora směřující jen k jejich vystoupení ze sex-byznysu má většinou pouze omezený či malý vliv na celkové zlepšení kvality jejich života.

Obdobně pro matky-samoživitelky může být prostituce / sexuální práce jedním z mála zaměstnání, jenž jim nabízí dostatečně vysoký výdělek, zároveň je flexibilní a dá se skloubit s péčí o děti. Pro tyto ženy je však často důležitá anonymita, mohou mít strach z toho, že by se Odbor sociálně-právní ochrany dětí či jejich nejbližší okolí dozvědělo o zapojení do sex-byznysu, prozrazení by v důsledku mohlo ohrozit především jejich děti.

V rámci mého výzkumu jsem hovořila pouze s jednou ženou, jejíž vstup do sex-byznysu byl podmíněn třetí osobou, a dobrovolnost je tak značně diskutabilní. Komunikační partnerka krátce po dosažení plnoletosti vstoupila do privátu své matky, která ji do něho přivedla. Komunikační partnerka věděla, jaké je „povolání“ její matky. Do sex-byznysu vstoupila ještě v době studií. A zůstala v něm také poté, kdy odešla z domova, což bylo de facto v řádu několika měsíců od dovršení zletilosti. V rozhovorech uváděla, že v současné době je pro ni těžké analyzovat, proč tak dlouho zůstávala, navíc v poměrně aktivní roli několik let vedla spolu s několika dalšími ženami vlastní privát. Hovořila o tom, že jí práce v sex-byznysu poměrně těšila, zůstávala v něm i po narození dítěte. Zároveň se jí nikdy nepodařilo najít dlouhotrvající partnerský vztah, byla dle svých slov zvyklá starat se sama o sebe a bylo pro ni těžké podřízovat se požadavkům někoho druhého. Krátce poté, co syn dosáhl zletilosti a ona sama věku, kdy se již domnívala, že pro ženu není vhodné poskytovat sexuální služby, začala podnikat v jiném odvětví.

Ostatní ženy v mém výzkumu uváděly, že se pro poskytování sexuálních služeb za úplatu rozhodly samy – buďto se pro ně jednalo o práci, kterou chtěly vždycky dělat a jen čekaly, až jim bude osmnáct, anebo zvážily všechna pro a proti a sex-byznys si vyhodnotily jako nejlepší z dostupných možností. Ačkoliv se tedy jednalo o svobodnou volbu, byla podmíněna množinou existujících a dostupných eventualit. Komunikační partnerky řešily hlavně ekonomické výhody či nevýhody a flexibilitu (možnost skloubit práci a péči o dítě/děti). Neméně důležité pro ně však bylo také to, aby se nejednalo

o ubíjející práci. Například práce v supermarketu či práce v továrně byla vnímána jako mnohem horší alternativa, a to i přesto, že se jedná o práci nestigmatizující.

6.1.1 Důvody pro vstup do sex-byznysu

Sporným bodem diskusí o prostituci / sexuální práci je, zda je možné hovořit o dobrovolném vstupu do sex-byznysu ve chvíli, kdy je hlavní motivací finanční zajištění. Využití těla jako pracovního nástroje je, jak zmiňuje například Pateman (1988), kapitalismem v té nejextrémnější podobě, a to především ve chvíli, kdy zároveň subjekt vlastnící tělo uvažuje o své objektifikaci jako o svobodné volbě. Dle Pateman (1988) přitom existuje velký rozdíl mezi využíváním těla například ve sportu a v prostituci, protože ve sportu jde o využívání těla nepřímo, respektive tělo samotné není užíváno jako pouhý nástroj k ukojení touhy druhých.

Komunikační partnerky se v době vstupu do sex-byznysu nacházely v různých životních situacích. Některé byly studentkami, jiné spolu s manželem hledaly cesty, jak mít jako rodina více peněz, další se ocitly v situaci matek-samoživitelek. Pro některé se však jednalo o zaměstnání, o němž již dlouho věděly, že chtějí dělat, hlavní motivací nebyly (pouze) finance. Práci v sex-byznysu považovaly za svého druhu umění, hru s obecnstvem, divákem. Svě tělo aktivně používaly jako nástroj. Jejich tělo bylo součástí performance.

V mnoha případech mnou dotazovaných žen byla hlavní sdělovanou motivací pro vstup či setrvání v sex-byznysu ekonomická situace. Ne vždy se však jednalo o „bezvýchodnou situaci“, ve které se by se sex-byznys jevil jako jediná dostupná možnost. Respektive, v motivaci se odrážely odlišné startovací pozice, rozdílný souhrn možností jednotlivých komunikačních partnerek v kontextu jejich sociální a ekonomické situace neboli habitus. Habitus je v problematice prostituce / sexuální práce velmi důležitým činitelem. Definuje totiž

nejen pole, ve kterém se komunikační partnerky pohybovaly či pohybují, ale také, co je v tomto poli považováno za přijatelnou možnost či normu. Habitus byl rovněž tím, co (spolu)ovlivňovalo jejich náhled na vlastní situaci, možnost změnit ji apod.

Se sociálním vyloučením se potýkaly tři komunikační partnerky. První z nich pocházela z chudé romské rodiny, druhá se považovala za Romku a byla transgender osobou, všechny tři spojovalo nedokončené základní vzdělání, zkušenost s užíváním návykových látek a delší dobu nejistá bytová situace včetně etapy, kdy byly osobami bez střechy. Dvě komunikační partnerky měly děti, které však neměly ve své péči. Tyto komunikační partnerky vypověděly, že pro ně prostituce / sexuální práce byla de facto jediná možnost. Tyto komunikační partnerky sexuální služby poskytovaly již od 15 let, v té době však získávaly především materiální dary. Obě začátky popisovaly především jako hru, zábavu, nebyla v nich pro ně nutnost. Pro transgender komunikační partnerku se však zároveň jednalo o potvrzení její ženské atraktivní, jejího ženství. V té době se však nejednalo o ekonomickou nutnost. Tou se pro ně prostituce / sexuální práce stala až ve chvíli, kdy odešly z domu svých rodičů kvůli své drogové závislosti. Všechny tři odešly do jiného státu (do České republiky) a do velkého města a začaly se věnovat pouliční prostituci / sexuální práci. Všechny komunikační partnerky se shodovaly, že by rády dělaly něco jiného. V jejich situaci však není možné najít žádné jiné pracovní místo, které by umožňovalo časovou flexibilitu (komunikační partnerky nebyly díky závislosti někdy schopné vstát a jít „do práce“) a zároveň přinášelo dostatek financí. V těchto případech se odrážela strukturální nerovnost a omezená možnost změny životní trajektorie ve chvíli, kdy se osoby v obtížných životních situacích potýkají s několika potížemi naráz.

Ostatní komunikační partnerky jsou ohrožené sociálním vyloučením, respektive marginalizací, a to především z důvodu stigmatizace a pracovní nejistoty. Ačkoliv podle nich neplatí, že sexuální služby mohou poskytovat jen

mladé ženy (naopak komunikační partnerky starší 40 let sdělovaly, že jsou pro zákazníky leckdy přitažlivější, protože mají více zkušeností a dokážou je lépe uspokojit), nejedná se o zaměstnání možné provozovat až do důchodového věku. Z důvodu charakteru pracovních smluv či jejich neexistence je zároveň důležité, aby si osoby v sex-byznysu šetřily na stáří, neboť ve většině případů nebudou mít nárok na starobní důchod.

Působení v sex-byznysu bylo pro některé komunikační partnerky spojeno výhradně s jejich studentským obdobím. Práci v sex-byznysu vnímaly jako dobře placenou, časově flexibilní, zajímavou nebo dokonce zábavnou.

Přišlo mi to dost neškodné, vlastně jsem si vůbec neuvědomovala, že by s tím mohly být spojené nějaké pozdější obtíže. A pořád si myslím, že o nic nešlo. Naštěstí moji nynější kariéru by neohrozilo, ani kdyby to všichni kolem mě věděli... Bylo to v leccems dost vtipné. Taková prapodivná hra. A spousta dobrého alkoholu a jídla zadarmo. A ti chlápíci a jejich kecy, vždy jsme se tomu hrozně smály. Jak se snažili být hrozně cool, ale byli to prostě starší pánové, co si chtěli užít. Všichni jsme věděli, proč tam jsme, ale všichni se strašně tvářili, že se TO stalo jen náhodou, jako by vůbec nikdo nečekal, že přijde sex. (KP4)

Celkové hodnocení zkušenosti odráželo, v jaké situaci se komunikační partnerka nacházela. V zásadě je možné říci, že komunikační partnerky, pro které byla práce jen přivýdělkem, hodnotily tuto zkušenost více pozitivně, nikoliv jako nutnost. Naopak komunikační partnerky, které své ekonomické zázemí v době studií hodnotily jako spíše chudší, více refletovaly nevýhodnou pozici, ve které se nacházely. Práce v sex-byznysu nebyla v zásadě zábavnou zkušeností, ale spíše dostupnou nutností, překvapivě lehce dostupnou i pro osoby, které nemají dokončenou profesní kvalifikaci a jejichž časové možnosti jsou omezené.

Uvažovala jsem nad tím vlastně už dlouho, věděla jsem, že mamka dělá maximum a víc peněz prostě mít nebudu. Docela rychle jsem objevila stránky, kde pánové vyhledávali sexuální služby. Na jeden inzerát jsem odpověděla. Ta částka mi přišla neuvěřitelně vysoká. Odpověděla jsem, domluvili jsme se. Šla jsem za ním. Zaplatil. A bylo to. Měla jsme v kapse tolik peněz, kolik bych si vydělávala několik dní. (KP5)

Možnost volby komunikační partnerky dokládaly většinou tím, že se pro ně většinou nejednalo o jediné možné zaměstnání (výjimkou byly komunikační partnerky, které se nacházely v komplexnější obtížné situaci – bezdomovectví, závislost na návykových látkách). Ačkoliv ekonomické výhody plynoucí ze sex-byznysu byly většinou zásadní motivací pro vstup do sex-byznysu, jen samotná výše výtěžku většinou nestačila pro to, aby se komunikační partnerky pro sex-byznys rozhodly. Důležitá byla taktéž velká časová flexibilita, ale také možnost setkat se zajímavými lidmi a nemonotonnost. Komunikační partnerky, které se sex-byznysu věnovaly v době studií, stejně jako matky-samoživitelky považovaly za velkou výhodu možnost plánování si směn, vyšší výtěžky znamenaly, že nemusely do „práce“ chodit 40 hodin týdně, ale mohly více času věnovat studiu či svým dětem.

Jasně, že ne to nebyla jediná možnost. Ale byla to možnost s nejvíce plusy. (KP5)

Pro ženu, která zůstane sama s dětmi, zas tolik možností není. To ale znamená, že jsem nemohla dělat něco jiného. Mohla. Ale nejspíš bych děti vůbec neviděla a museli bychom se jako rodina mnohem více uskromnit. (KP7)

Práce pro studentky nejsou nebo aspoň tady toho moc není. Anebo je to mizerně placené. Já zároveň netrpěla hladu, máma se snažila. Ale chtěla jsem žít jinak, hezky se oblíkat, nemuset tolik rozmýšlet, co si můžu ještě dovolit koupit. Sexuální práce z tebe neudělá milionářku, ale umožnila mi studovat, koupit si, co jsem potřebovala, cítit se dobře, koupit něco i mámě. (KP6)

Byla to životní etapa, nějak to k tomu dospívání asi patřilo. Stejně jsem vedla dost nezávazný sexuální život. Bylo v tom dobrodružství, napětí a navíc peníze. Ale znova bych do toho nešla. (KP4)

Jak však z uvedených citací vyplývá, komunikační partnerky reflektují nedostatečnou pracovní nabídku pro specifické skupiny, jakými jsou ženy-samoživitelky či studentky. Ekonomickou situaci žen v Česku vnímaly velmi negativně, hovořily o platové nerovnosti, minimálnímu zájmu státu, zvyšujících se cenách nájmu, potravin. Komunikační partnerky vesměs zmiňovaly, že si nepřejí přímo život v luxusu, ale v dostatku pro sebe a své děti, přičemž jim přijde alarmující, že *běžná* práce většinou neumožňuje takový život zajistit.

Konkrétní zkušenosti jednotlivých komunikačních partnerek jsou ovlivněny širším životním kontextem, sociálním zázemím, a kapitálem (sociálním, kulturním apod.). V případech, kdy ženy se zkušeností v sex-byznysu nepředpokládaly, že jim případné odhalení může uškodit, vnímaly i po letech pozitivně benefity v podobě získání nových zkušeností a rozvoje tzv. měkkých dovedností (*soft-skills*). Zkušenost studentek pak měla také charakter setkávání s lidmi z vyšších společenských pater, což jim umožňovalo nejen poznat zajímavé lidi, ale také je to motivovalo k dalšímu sebevzdělávání, aby byly schopné účastnit se diskuzí na různá témata. Nejen vzhled, ale také vědění se stávalo kapitálem, který jim umožňoval dosáhnout požadované finanční odměny.

Měla jsem poprvé možnost mluvit s lidmi plynule anglicky. A nejen povrchně, prostě tihle pánové chtěli mít pocit, že tráví čas s někým, kdo není jen sexy, ale taky na úrovni. Musela jsem se naučit jednat s lidmi, vést rozhovory o všem možném, pořád jsem musela být v obraze, vědět, co se děje ve světě i v Česku. A to vše plynulou angličtinou. (KP19)

V průběhu života mohlo dojít také k reinterpretaci důvodů, které ženy vedly ke vstupu do sex-byznysu. Změna náhledu souvisela s novými životními zkušenostmi a cíli. Ale také s tím, že zkušenost v sex-byznysu se pro ženy stala hypoteticky ohrožující. Komunikační partnerky se obávaly, že v případě prozrazení, by mohlo dojít k narušení aktuálního prostoru a především vztahů, stejně jako životních a profesních plánů. Působení v sex-byznysu bylo nově vnímáno jako mladická nerozvážnost, ukázka dřívějšího nezodpovědného já, leckdy ovlivněného nedostatečně podporujícím okolím (především ekonomicky). Ale také bylo důkazem dřívější naivity a špatně nastaveného hodnotového žebříčku. Ačkoliv komunikační partnerky nemohly změnit minulost, dávaly jí nový význam, který více souzněl s jejich aktuálním „já“, statutem, společenskou pozicí. Interpretace či reinterpretace důvodů vstupu do sex-byznysu byly také součástí strategií sloužících k zachování konkrétního statusu, role. Pro ženy, které v sex-byznysu setrvaly anebo svou zkušenost vnímaly pozitivně či neutrálně, nebylo příliš důležité zdůrazňovat, že se jednalo o rozhodnutí dané konkrétní situací, rozhodnutí, které by zpětně neudělaly. Naopak ženy, pro něž je tato zkušenost potenciálně ohrožující, měly tendenci popisovat dřívější motivace jako naivní, nedospělé, neuvážené.

6.1.2 Násilí, závislosti a další negativní jev spojené s prostitucí / sexuální prací

Radikální feministky za jeden z důvodů proti prostituci jako práci uvádějí vysokou míru násilí, která je v prostituci přítomna. Dle Showden (2011) pro-sex feministky argumentují tím, že násilí je přítomno i v jiných typech vztahů mezi muži a ženami. Zatz (1997) tvrdí, že násilí v prostituci/sex-byznysu není přítomno z podstaty prostituce/sex-byznysu, ale z důvodu patriarchálního uspořádání, které násilí využívá. A je to tudíž násilí, nikoliv sexuální práce, proti kterému by se mělo bojovat (Showden, 2011; Zatz, 1997).

Obdobně je to s drogovou závislostí. Zde je možné hovořit o dvou, respektive třech kategoriích. První kategorií jsou ženy, které do prostituce/sex-byznysu vstoupily až v době, kdy užívaly návykové látky. Tyto ženy patří mezi nejzranitelnější (viz např. Bernstein, 2007; Plumrdige & Abel, 2001; Weitzer, 2000) a je pro ně obtížnější ukončit své působení v prostituci/sex-byznysu. Jedná se pro ně často o jediné přijatelné zaměstnání, zároveň jsou však více ohroženy násilím či přistoupením na takový typ sexuální aktivity, ke kterému by v případě, kdy by nebyly závislé, nepřistoupily. Nutnost získat finanční prostředky (nejen na zajištění každodenních záležitostí, ale především na drogy) spolu s omezenou mírou aktérství (*agency*) ústí do rizikovějších situací. Druhou skupinou jsou ženy, které s návykovými látkami experimentují, užívají je nepravidelně, případně se u nich střídají etapy intenzivnějšího užívání s obdobím abstinence. Dle Brews a Linstead (2000b) je tudíž nebezpečím, že (vysoké) výdělky a dostupnost drog mohou vést k rozvoji závislosti. Třetí skupinou jsou tedy ženy, u nichž se závislost rozvinula v průběhu prostituce / sexuální práce kvůli lehké dostupnosti drog.

Dle zkušeností komunikačních partnerek je důvodů pro užívání návykových látek mnoho a nejedná se pouze o způsob, jakým se vypořádat s *traumatickou zkušeností* spojenou s poskytováním sexuálních služeb. Například práce v nočních klubech může mít podobu *večírků*, užívání drog typu kokain vede ke zlepšení nálady, zvýšení energie.

Samotné užívání drog a závislost však nejsou spojené s prostitucí / sexuální prací jako takovou. Mohou být příčinou vstupu, protože se jedná o jedinou dostupnou práci.²⁸ Některým ženám užívání drog (či většího množství alkoholu) pomáhá zvládnout práci, která je pro ně jinak pocitově nepříjemná, popřípadě návykových látek užijí ve chvíli, kdy mají za sebou několik dlouhých směn. Užívání drog je však spojeno také s relaxací, odpočinkem,

²⁸ A v tomto případě pak kriminalizace prostituce nepomáhá situaci žen jako takovou řešit.

navozením atmosféry či získáním energie. S třetím důvodem jsem se u komunikačních partnerek setkala nejčastěji.

Tak taky jsem měla docela kokainové období. Dostat se ke kokainu je lehké a většinu ho dostaneš zadarmo. Ale po čase jsem zjistila, že jsem hrozně moc peněz utrácela za večírky v práci či po práci, což přestávalo mít smysl. Navíc, upřímně, zákazníci nejsou zvědaví na holku, která má pověst narkomanky. (KP9)

Ačkoliv se návykové látky, ať už alkohol nebo například kokain, v sex-byznysu dle zkušeností komunikačních partnerek hojně vyskytovaly, nesmělo jejich užívání překročit jasnou hranici. Komunikační partnerky se shodovaly, že návykové látky nejsou (ve větším množství) v sex-byznysu žádoucí. Majitelé klubů se snaží jejich výskyt eliminovat. Jsou pro ně ohrožující, protože mohou upoutávat pozornost policie, (viditelně) závislé pracovnice kazí pověst podniku. Hrozí také riziko ztráty klientely ve chvíli, kdy by se o klubu rozkřiklo, že jsou v něm pracovnice na tvrdých drogách, které mohou být zdravotním ohrožením pro klienty. Komunikační partnerky rovněž vypověděly, že většina zákazníků chce, aby žena byla při aktu přítomna, chtějí mít pocit, že si s nimi sex užívá a je pro ni chtěný, nikoliv nucený. Zákazníci touží po tom, aby měli pocit žádoucnosti, což v situaci, kdy je žena, která sexuální služby poskytuje, pod vlivem návykových látek, není možné.

O zfetovanou holku nemá nikdo zájem. Vidíš ji na očích, jak je úplně mimo. Pokud si píchá (drogy), tak to je úplně konečná, prostě ji vyhodí, může akorát kazit pověst. Holky, co jsou mimo, jsou nezodpovědné, překračují pracovní hranice. (KP21)

Tuto skutečnost potvrzovaly také pracovnice organizací, které se věnují podpoře osob v sex-byznysu. Dle nich je například naprosto nepřijatelné, aby si

ženy návykové látky aplikovaly nitrožilně, viditelné vpichy stejně jako chování upozorňující na skutečnost, že je žena pod vlivem drog, zákazníky odrazují. Respektive většinu zákazníků. Odlišná je opět situace žen, které se potýkají s mnohačetnými problémy, včetně závislostí. Ty, dle zkušeností vypovídáných odborníků a odbornic, mohou být naopak vyhledávány zákazníky, kteří požadují velmi specifické sexuální praktiky včetně těch násilných. Ženy za tyto služby paradoxně dostávají rovněž velmi málo zapláceno, protože mají minimální možnost aktivní obrany. Obstarání peněz na návykové látky je pro ně nezdědka přednější než aktuální řešení vlastní důstojnosti, bezpečí či zdraví. Tato skupina je nejohroženější, zároveň se jí však dostává nejméně účinné podpory – jejich situaci není s to vyřešit jen jedna služba a komplexní podpora většinou chybí.

Mnohé negativní jevy, které jsou s prostitucí / sexuální prací spojovány (například násilí, závislosti), nejsou dle řady mých komunikačních partnerek s prostitucí / sexuální prací přímo provázány, respektive je nezpůsobují, jako spíše zviditelňují.

To je fakt naivní představit si, že se ti týpci takhle chovají proto, že existuje porno nebo sex-byznys. Oni prostě jsou takoví, ale tady si to mohou mnohem víc dovolit. Prostě jsem kurva, a to ze mě nedělá tahle práce, ale společnost. Já se kurvou nenazývám, já sama dle sebe nic špatného nebo nemorálního fakt nedělám. Podle mnoha lidí ale jo, ale podle těch týpků, co se pak chovají jak dementi, tak podle nich jsem obzvlášť „padlá“. A to je rajcuje, ta představa, že jsem něco míň, že si můžou dovolit cokoliv. Jenomže to tak samozřejmě není a oni jsou našťvaní a stejně si to pak vybijou někde jinde. Minimálně tím, že se tě snaží slovně ponižit, dát ti najevo, že jsi dle nich bez práv. Ale sorry jako, takhle je vychovali jejich matky, otcové a okolí. Ne já. Já jsem jen projekční plátno jejich dementního chování a náhledu na ženy. (KP5)

Zákaz prostituce / sexuální práce by tudíž dle komunikačních partnerek a priori nevedl k lepšímu postavení žen. Bez hlubších sociálních změn a bez

socializace vedoucí muže k ohleduplnému a respektujícímu jednání ke všem ženám, bude svět bez prostituce / sexuální práce prostě jen světem bez prostituce / sexuální práce, ale jinak světem potýkajícím se se stále stejnými problémy: nerovnostmi v postavení žen a mužů, sexismem, násilím vůči ženám. Některé komunikační partnerky se domnívaly, že prostituce / sexuální práce tak může mít nemalý emancipační potenciál, protože jsou to ženy, které plně rozhodují o svém těle a poskytují služby, jež vedou k uspokojení mužské touhy, přičemž za tyto služby dostávají ženy zapláceno. Můžou tudíž být těmi, kdo má v obchodním vztahu vyšší pozici.

Komunikační partnerky však většinou měly alespoň jednu negativní zkušenost se zákazníkem, kdy byly terčem sexuálního, fyzického nebo verbálního násilí. Kromě toho, že se dle nich jedná o projekci běžného chování do mikrosvěta sex-byznysu, které se však běžně vyskytuje také v jiných profesích, se shodovaly, že důležité je mít nastavené hranice a zároveň pracovat v prostředí, kde se dbá na bezpečnost.

Neříkám, že se to neděje. Ale moje zkušenost je taková, že manažerům vždy záleželo na tom, abychom byly v pohodě. Kdyby si k nám někdo něco dovolil, urážel nás, nebo nedej bože fyzicky napadl, měl by z toho průser a do klubu už by ho nikdy nepustily. Ochranka dost hlídala, jak na tom zákazníci jsou, jak se chovali předtím, než šly s nějakou na pokoj. Nikdy jsem našťestí nezažila, že by se stalo něco fakt závažného. Maximálně urážky. To samozřejmě našťve, ale když slyším, jak lidi mluví s prodavačkami, když něco nejde tak, jak by oni-zákazníci chtěli, tak se moc není čemu divit, když se chlap začne chovat jak arogantní hovado ve chvíli, kdy mu nechceš vyjít ve všem vstříc. (KP20)

Pokud jsem s někým jít nechtěla nebo požadoval něco, co jsem zrovna dělat nechtěla, tak jsem měla možnost odmítnout. Jasně, kdybych odmítala všechny, tak tam asi nemám co dělat. Ale pokud mi byl někdo hodně nepříjemný, mohla jsem říct, že prostě ne a nikdo mě do ničeho nenutil. (KP7)

Podle komunikačních partnerek je tudíž vždy nezbytné, aby služby byly poskytovány v prostorách, v nichž je možné se dovolat ochrany, nikoliv však té oficiální. Jelikož se jedná de facto o nelegální zaměstnání, není možné, jak komunikační partnerky upozorňují, dovolat se pomoci ze strany policie. Některé kluby, dle jejich zkušenosti, ale mají navázán způsob spolupráce s policií, která je bez většího vyptávání ochotna vyvést nevhodně se chovající zákazníky.

S násilím ze strany blízkého okolí se komunikační partnerky setkaly jen v minimální míře. Měly zkušenost s nevhodnými poznámkami či návrhy, tedy určitou formou sexuálního obtěžování. Vztahy s lidmi, kteří odmítali akceptovat jejich hranice, však většinou ukončily.²⁹ Komunikační partnerky až na výjimky, kdy se jednalo o ženy potýkající se závislostmi a dalšími obtížemi, tvrdily, že díky působení v sex-byznysu získaly vyšší sebevědomí a po čase se naučily stanovovat si pevné hranice, a to i v partnerských a osobních vztazích. Některé přitom tuto dovednost předtím neměly, dělalo jim potíže se vymezit vůči požadavkům druhých.

Dalo mi to určitě větší sebejistotu, už se sebou nenechám zametat, manipulovat. Dříve jsem na vše kývala, bála jsem se hlasitěji vymezit, říct svůj názor. S tímhle bych ale v sex-byznysu dlouho nevydržela. Navíc jsem zjistila, že můj názor má váhu a platí. To bylo příjemné zjištění. (KP7)

Určitě nejsem tím stejným člověkem. Jsem trochu skeptická k mužům, furt uvažuju nad tím, zda i ten můj chodí za prostitutkami... Ale taky jsem mnohem sebevědomější. Je to asi jako každá jiná práce s lidmi. Tady ale brzy zjistíš, že to jsi ty, kdo má moc. Ty rozhoduješ, ty dopřáváš a oni platí. (KP21)

²⁹Zde je opět důležité zdůraznit, že závěry, ke kterým docházím na základě svého výzkumu, není možné vztáhnout na celou skupinu osob v sex-byznysu a tyto závěry v žádném případě nerozporují jiná proběhnutá šetření, která upozorňují na možnost vyššího výskytu různého typu násilí v životech osob v sex-byznysu.

Vstup do sex-byznysu mohl v individuálních případech přinést zvýšení sebejistoty. Dřívější obavy z vyjádření vlastního názoru ustoupily nově nabytému sebevědomí. Významným prvkem je také zdůraznění, že v sex-byznysu drží komunikační partnerky klíčovou moc a kontrolu. Tato pozice jim umožňovala aktivně rozhodovat a vytvářet pravidla, což pro ně předtím nebylo běžné. Z dílčích rozhovorů vyplývá, že dřívější vztahy komunikačních partnerek, před tím než vstoupily do sex-byznysu, nebyly dle jejich nynějšího náhledu rovnostářské a neumožňovaly jim dostatečný osobní růst a spokojenost. Částečně se zde potvrzuje tvrzení komunikačních partnerek, dle kterého svět sex-byznysu není prostorem, který utváří nerovnosti, ale pouze je může v extrémních situacích zvýrazňovat (muži-zákazníci vnímají ženy v sex-byznysu jako osoby na nižší sociální příčce a mohou si k nim dovolit více než k jiným ženám). Zároveň však může v individuálních případech vést k emancipaci.

6.2 Dopady legislativních opatření a stigmatizace na osoby v sex-byznysu a jejich životní strategie

Legislativní vakuum spolu se stigmatizací osob v sex-byznysu má značný vliv na jejich každodennost a limituje jejich možnosti (například možnost ukončit své působení v sex-byznysu či bez obav hovořit o svém „zaměstnání“).

Například zákaz kuplířství ve svém důsledku omezuje také společné vedení privátů, neboť osoba, která byt vlastní či si jej pronajímá, podstupuje riziko, že bude obviněna z trestného činu, bude označena za kuplířku. Dopad na osoby v sex-byznysu má rovněž vymáhání obecně závazných vyhlášek. Jak upozorňují například Kutálková a kolektiv (2016), toto vede k vytlačování prostitutek / osob v sex-byznysu z veřejného prostoru, a nutí tudíž k práci na skrytějších a méně bezpečných místech. Omezena je také možnost vyjednávání se zákazníkem a jeho „oťukání“. Domluva probíhá, kvůli strachu

z postihu, co nejrychleji. Dlouhodobé dopady na život osob v sex-byznysu má rovněž hrozba uvěznění. Jak vyplývá ze zjištění organizace Rozkoš bez rizika, represivní postoj vede k větší stigmatizaci a dehonestaci osob v sex-byznysu ze strany příslušníků Městské policie i Policie ČR (Kutálková et al., 2016).

Způsob, jakým je prostituce / sexuální práce definována či rámována právně, je důležitý pro pochopení kontextu, ve kterém se osoby v sex-byznysu nacházejí. Jak s odkazem na Foucaulta píše Zatz (1997), v zásadě není příliš rozdíl mezi právní represí a oficiálním odsouzením, tedy stigmatizací. Otázka, na kterou by měl každý návrh zákona nejprve odpovědět, zní, jaký dopad bude mít na každodenní život prostitutek / osob v sex-byznysu. Odpovědět přitom není možné, aniž by do procesu byly zapojeny samotné osoby, jichž se návrhy týkají, tedy zástupci a zástupkyně široce pojatého sex-byznysu. Osoby v sex-byznysu nejsou jen pasivními aktérkami a aktéry. Nezřídka se aktivně podílí na utváření celého sektoru. A jsou to také ony, kdo může nejlépe analyzovat všechny dopady, včetně těch spojených se společenským odsouzením a stigmatizací. Zatz (1997) tvrdí, že kriminalizace nedopadá jen na prostituci / sexuální práci a není ani relevantním řešením problematiky vyplývající z mužské nadvlády či kapitalismu. Kriminalizace pouze dotváří specifickou podobu prostituce. Jinak řečeno kriminalizací, ale ani reglemencací či praktikováním abolicionistického přístupu, nezaniknou jevy, které osoby motivují či nutí ke vstupu do prostituce / sexuální práce.

V rámci mého výzkumu byly opakovaně realizovány rozhovory s pracovníci oddělení Sociálně-právní ochrany dětí v několika městech (v krajském městě, okresním městě a menším městě s vlastním oddělením SPOD). Uskutečněny byly před i po pandemickém období. Smyslem polostrukturovaných rozhovorů bylo zjistit, nakolik může být zapojení se do sex-byznysu ohrožující pro ženu-matku. Dále, zda se období, v němž se velmi hovořilo o obtížné situaci zejména žen-samoživitelek, které poskytují sexuální služby za úplatu, určitým způsobem promítlo v tom, jak jsou vnímány oslovenými

pracovnicemi. Z realizovaných rozhovorů vyplývá, že pohledy se nijak nezměnily. Naopak, stále byly vyzdvihovány případy žen, které situaci zvládly jinak (například kumulací většího počtu zaměstnání).

Pro pochopení specifického kontextu výpovědí pracovníků oddělení SPOD je třeba zdůraznit, že většina domácností, která je „pod dohledem OSPOD“, se potýká s problémy popsány v příslušném zákonu, konkrétně § 6 Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Odstavec c) uvádí:

(Sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti), které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutkami, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, 4) opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití.

Z rozhovorů vyplývá, že k odebrání dítěte není prostituce / sexuální práce sama o sobě dostatečným důvodem, může se však jednat o přitěžující okolnost. Především však může být jedním z hlavních důvodů, proč je situace v domácnosti i nadále považována za zcela nevyhovující a dítě zůstává v pěstounské péči či ústavní výchově. Prostituce / sexuální práce tedy může být jedním z důvodů, proč by mnou oslovené pracovníce nedoporučovaly, aby se dítě mohlo vrátit zpět k matce. Takové prostředí jim pro výchovu a vzdělávání dítěte přišlo zcela nevhodné.

Vážně mi nepřijde normální, aby se děcko vracelo do prostoru, kde si matka furt tahá nějaké cizí chlapy. Okolí to ví, bude to dřív nebo později vědět i to děcko. A co potom? Jak si obstojí v kolektivu? Mít matku, za kterou se musí stydět. (pracovnice SPOD)

Z mých komunikačních partnerek se s odebráním dětí setkala „pouze“ jedna (KP2). Komunikační partnerka se zároveň potýkala se závislostmi na pervitinu a alkoholu, bezdomovectvím a opakovaně se setkávala s partnerským násilím. Odebrání dětí vnímala jako fatální selhání. Prostituce / sexuální práce bylo de facto jediné povolání, které ve svém životě vykonávala, a to již od přibližně 16 let. Představa, že by ve svých téměř 40 letech hledala zaměstnání jiné, navíc v situaci, kdy má neukončené základní vzdělání a je aktivní uživatelkou pervitinu, pro ni byla zcela nemyslitelná. Stála tudíž před několika překážkami. Najít odpovídající bydlení alespoň v azylovém domě pro matky s dětmi, a získat tak děti zpět do péče, a pokusit se situaci vyřešit nebylo možné v situaci, kdy děti byly v ústavní výchově. Jejím jediným zdrojem příjmu byla pouliční prostituce / sexuální práce, což limitovalo možnost získat děti zpět do péče. Zlepšit svou situaci na ulici, v situaci bezdomovectví bylo nad její síly. Představa abstinence v situaci, v níž neměla možnost strávit na jednom místě několik dní v kuse od rána do večera, v relativním bezpečí a se zajištěním základních potřeb, podle ní není možná. Nájemní či podnájemní bydlení, a to ani sociální, však také získat nemohla. Kromě závislosti se potýkala s celou řadou dluhů a exekucí, navíc neměla žádný oficiální, legální příjem. Najít si práci bez praxe a vzdělání je samo o sobě obtížné. V případě, že by si ji našla, by se její životní situace nicméně nijak zvlášt nezlepšila, neboť nízkopříjmové zaměstnání neumožňuje časově dosažitelné splacení jejích dluhů a příjem po odečtení dluhů by byl tak nízký, že by důstojný život matky s dětmi neumožňoval.

Nevím, co dělat. Děti sem neviděla už... nevím... dlouho. Ani asi už neví, jak vypadám. Jsem hrozná matka... Přijít někam, nemám žádnou praxi, jak dlouho ještě tohle? Nevím, to se už dlouho nedá, moc ani nemůžu vybírat, no. Beru, co se dá, za kolik se dá. (KP2)

Skutečnost, že pro matky v obtížné životní situaci může být odebrání dětí posledním krokem k totální rezignaci, reflektují také některé pracovnice OSPOD či sociální pracovnice, které se věnují podpoře osob bez domova, osob potýkajících se závislostmi či obecně osob v obtížné životní situaci. Dle nich je vhodné snažit se hledat cesty, jak rodinu udržet pohromadě a matce/rodičům pomoci tak, aby děti odebrány být nemusely.

Jasně, děcka se jim třeba i můžou smát, ale furt je to jejich matka. Mají ji rádi. Nemůžeme na ty vztahy nahlížet naší optikou, máme jim pomáhat, aby emoční a další dopady byly co nejmenší. Ale odebrání, situace, kdy matku, sebevíc nedokonalou, či oba rodiče ztratíte úplně, může být mnohem více traumatizující. Pro všechny. Včetně té matky, která se místo pomoci dočká jen dalšího trestu. A odsouzení. (sociální pracovnice)

Častým argumentem doplňujícím obraz nevyhovujícího prostředí pro výchovu dítěte bylo riziko stigmatizace dítěte. Goffman (2003) tvrdí, že jednou ze základních charakteristik stigmatu je, že se přenáší na nejbližší osoby stigmatizovaného / nositele stigmatizačního atributu. Matka může mít zajištěné bydlení, může získat kapacity k tomu, aby se o dítě postarala (například již neužívá návykové látky či opustila prostředí s výskytem násilí), ovšem stále je možným rizikem vedoucím k sociálnímu vyloučení dítěte. Pracovnice předpokládají, že přístup třídního kolektivu, sousedů a pedagogických pracovníků a pracovníků může vést k ostrakizaci dítěte. Jejich předpoklad, alespoň dle mých dalších rozhovorů vedených s pedagogickými pracovníci a pracovníky, může přitom odrážet reálnou situaci. Neznamená to ovšem, že by se pedagogické pracovnice a pracovníci nesnažili k situaci dítěte přistupovat citlivě. Pohled na to, zda je pro dítě vhodné, aby vyrůstalo v prostředí, v němž matka je prostitutkou / sexuální pracovnící, tudíž není jednotný.

Tak jak se má cítit, když tady všichni vědí, co jeho matka dělá. Jako fakt nevím, na co ten OSPOD čeká, tahle děcka by měla být hned odebrána a dána někam, kde budou moct žít normálně. (pedagogický pracovník)

Pedagogická pracovnice: „Už teď vidíš, že z její dcery bude to stejné, už jen to, jak vypadá. A jak se chová ke klukům.“

Tazatelka: „Mně přijde, že ty holky vypadají všechny docela stejně, taková móda, ne? A její chování se nějak liší od ostatních holek?“

Pedagogická pracovnice: „To se těžko popisuje, ale prostě když se pořádně díváš, tak to tam vidíš, je to prostě v ní.“

Ukázka z rozhovoru s komunikační partnerkou KP16b ukazuje další z argumentů, proč je nevhodné, aby dítě vyrůstalo s matkou poskytující sexuální služby za úplatu. Vzorce chování se dle komunikační partnerky KP16b, pedagožky na základní škole, předávají dalším generacím a existuje tedy velký předpoklad, aby se dcery živily tím stejným, čím se živí matky, anebo alespoň měly sklon k promiskuitnímu životu. Toto je ostatně rovněž častým popisem, jak vypadá nevhodné prostředí dle pracovníků OSPODu. Jedná se o situace, v nichž je matka promiskuitní. Je přitom důležité zdůraznit, že sexuální život otce dětí se takto detailně neřeší.

Tazatelka: „Napadlo mě, zda se vlastně řeší třeba u otce to, zda je promiskuitní, nevěrný?“

Pracovnice SPOD: „Hmmm, vlastně moc ne. Ale ono je to jiné. Jasně, i otec, který je matce nevěrný to dítě hrozně ovlivní, naučí ho to stabilitě. Ale myslím, že to dítě prostě logicky vnímá matku jinak než otce. Nikdo přeci nechce maminku, která střídá partnery jak ponožky. To je pro to dítě strašně nestabilní. Ta matka by tam měla být taková jistota.“

Zde je patrný značný rozdíl v tom, jak je nahlíženo na status a požadované role matky a otce. Otec si může dovolit mnohem více morálních poklesků než matka. Na matku je nahlíženo mnohem přísněji. Nerovný přístup, respektive odlišná očekávání od matky a od otce reflektovali také mé komunikační

partnerky, především ty, které s otcem dítěte nevycházely dobře. Dle zkušenosti komunikačních partnerek KP2 a KP1 s dlouhodobou spoluprací s OSPODem byly souzeny mnohem přísněji než otcové děti.

Máte pocit, že za všechno můžete vlastně jen vy. Za to, jak žijete, za to, jakého máte partnera, za to, že se ten partner nestará. Furt vám opakují, že máte od něho odejít, ale neřeknou vám kam. Na azylák? Furt dokola. A když odejdete, tak vám děcka seberou, že nemáte kde bydlet, že nemáte dost peněz a všechno možné... Jo no, to taky pořád, je jako vůbec nezajímá, že on nepracuje, nebo jako zajímá, ale vás jako ani neocení, že se teda staráte, ne, jste prostě kurva a to je jedno, že se staráte a on nepracuje. (KP1)

Prostituce / sexuální práce je většinou nahlížena jako osobní a morální selhání ženy, důkaz toho, že svou životní situaci nezvládla či dokonce neměla zájem řešit. Prostituce / sexuální práce je vnímána jako sobecká, jednodušší cesta. Výjimkou jsou jen situace, kdy byla žena k prostituci donucena násilím.

Pro ně je to často prostě jednodušší, nikdo se na mě nemůže zlobit, že to takhle řeknu, ale jsou to prostě sobecké ženské, které své děti odsunuly někam na druhou kolej, hlavně, aby ony se měly pohodlně, měly na cigarety, alkohol, co já vím, co všechno. Prostě se jim nechce normálně pracovat. Musely by kvůli tomu vstávat, a to se jim nechce. (sociální pracovnice)

Jedna z mých komunikačních partnerek přitom upozorňovala na nelogičnost takového pohledu.

Lidi vám říkají, jak jste hrozně sobecká, že myslíte jenom na sebe. Protože tady chce každý vidět hrdinky, které trpí. Trpíš, okej, chápeme tvou situaci, ale jako stejně ti nepomůžeme. Rozhodneš se vybrat jinou cestu, kdy jako podle nás dost netrpíš, tak ti taky nepomůžeme, ale ještě ti nandáme, jak jsi nezodpovědná. Mám mnohem víc času na to být s rodinou, nemusím běhat z jedné šichty na druhou, prostě si oddělám svých pár šichet, děcko mi pohlídá

mamka nebo je u svého tašky a pak můžu být s ní. Dopřát jí, co potřebuje, trávit s ní čas. Zvyšte platy u jiných prací, snižte hodiny, co musíte odmakat, a klidně půjdu dělat něco jiného. Ale nic takového nikdo nenabídne. Jen vás každý uráží. (KP17)

Komunikační partnerka KP17 racionalizuje svou volbu ekonomickou situací a mnoha hodinami, které by musela strávit v jiné práci na úkor trávení času se svým dítětem. V dalších rozhovorech dodávala, že netuší a trochu se bojí, jak jednou dítěti vysvětlí, co je jejím zaměstnáním. Věří však, že se jí podaří situaci zvládnout i díky tomu, že její nejbližší okolí ví, co dělá (pracuje jako společnice). Ví to také její bývalý partner, otec dítěte. Nemyslí si, že by její rozhodnutí zcela schvalovali, ale respektují ho. Domnívá se, že právě díky jejich podpoře bude dítěti jednou moct vše vysvětlit. O tom, že by si v nejbližších letech hledala jiné zaměstnání, neuvažuje.

Jako pokrytecký se přitom jeví trestající či odsuzující pohled, ale také nabádání, aby ženy hledaly jiná řešení, která nepovedou ke stigmatizaci. Hlavními aktéry změny by měly být především ženy, které ale často jsou ve slabší pozici vůči systémovým překážkám, jež se mohou navíc zvyšovat ve chvíli, kdy se jedná o ženy diskriminované na mnoha rovinách. Intersekcio-nální teorie říká, že vrstvicí se společenské identity mohou některé osoby stavět do vyloučených pozic více než jiné osoby, jejichž společenské identity jsou lépe hodnoceny. Například matka-samoživitelka poskytující placené sexuální služby, která je romské etnicity, s nízkým vzděláním, se zkušeností života na ulici a závislostmi na návykových látkách má mnohem nižší šanci zlepšit svou životní situace než žena, která je také matkou-samoživitelkou, poskytující placené sexuální služby, ale neromské etnicity, bez zkušenosti se závislostmi či životem bez domova a má vysokoškolské vzdělání. Dle zkušeností komunikačních partnerek z řad sociálních pracovníc vyvolávají texty o těžkém životě matek-samoživitelek často solidaritu, ale jen pokud se ženy

„samy aktivně snaží svou situaci změnit, například tím, že si najdou jednu, dvě špatně placené práce, ale prostě dřou“. (sociální pracovnice)

Komunikační partnerka dále říká:

Prostě můžete být chudá a lidi vás budou litovat a možná i pomůžou, ale nebudou vám chtít pomáhat, když zároveň pro ně budete nemorální, protože pomoc a soucit si musíte zasloužit. Lidi i budou litovat toho, do jak hrozných situací se ty ženy dostaly, ale stejně se pořád budou ptát, proč jako nejdou dělat něco jiného. Protože, a to vám řeknou i tady úřednice, ale bohužel i některé kolegyně, práce je dost, ale těm ženám se prý makat nechce, tak radši, když to tak řeknu, jdou souložit za peníze. Jako kdyby to měla být nějaká legrace, stát na parkovišti a čekat, kdo přijde. (sociální pracovnice)

Jak uvádějí některé dotazované z řad sociálních pracovníků, rozhodnutí pro poskytování sexuálních služeb působí jako racionální, pokud dojde k porozumění kontextu situace, v níž se některé ženy nacházejí. K tomuto kroku se podle nich rozhodly po úvaze, kdy vyřadily jiné možnosti jako nedostačující. Kombinace nízkého vzdělání (někdy nedokončeného základního vzdělání), slabé sociální sítě (nemá jim například kdo pohlídat dítě, není pro ně finančně jednoduché se odstěhovat do jiného města) a dluhů omezuje pole, v němž se tyto ženy mohou rozhodovat. Pokud chtějí zajistit odpovídající příjem sobě a svým dětem, tak prostituce / sexuální práce pro ně může být přijatelným řešením. Odsuzující přístupy přitom nenabízejí žádná systémová řešení, která by mohla jejich pole možností rozšířit. Mezi taková řešení lze zařadit například větší počet mateřských škol, které jsou dostupné (nejen finančně) také pro nezaměstnané ženy či ženy s nízkým příjmem, větší časovou flexibilitu mateřských školek tak, aby ženy-matky-samoživitelky mohly pracovat také například v tříměnném provozu, zvýšení minimální mzdy, vzdělávací kurzy, které reagují na situaci na pracovním trhu, vyšší finanční podporu matek-samoživitelek, sociální či dostupné bydlení, změnu dluhové

politiky státu tak, aby i osoby, které se potýkají s dluhy, měly motivaci najít si zaměstnání.

6.2.1 Legalizace prostituce / sexuální práce jako možné řešení?

Pohled odborníků a odbornic

S ohledem na výše popsané zkušenosti a postoje jsou problematizovány možné přínosy legalizace prostituce / sexuální práce. Mnou oslovené sociální pracovníci či pracovnice OSPODu si kladou především otázku, kdo vlastně jsou ti, kteří chtějí prostituci / sexuální práci legalizovat. Jsou to samotné osoby poskytující sexuální služby za úplatu? A je to, co si tyto osoby představují pod „řešením své situace“, legalizace prostituce / sexuální práce? Takto položená otázka poukazuje na skutečnost, že navrhovatelé zákonů mohou velmi často opomíjet důvody, proč se některé osoby pro prostituci / sexuální práci rozhodnou. Samotná legalizace tudíž jejich životní situaci vůbec řešit nemusí, pouze zlegalizuje jejich příjem. Argument, že osobám v prostituci / sexuální práci pomůže, pokud již nebudou v šedé ekonomické zóně, budou mít nárok na důchod a legální ochranu dle zákoníku práce, nebere v potaz, že řada z nich bude i nadále hledat práci „načerno“. To platí především pro ty osoby, které se potýkají s dluhy a exekucemi a pro něž je legální zaměstnání nevýhodné. Možnost oddlužení je u nich z důvodu výše dluhu (dluhů) buď zcela mizivá, nebo by nastala až za mnoho let. Především matkám-samoživitelkám by tak i nadále zůstalo velmi málo financí na zajištění základních potřeb svého dítěte či svých dětí. Sociální pracovnice se rovněž zmiňovaly, že zákonodárci více uvažují nad způsobem, jak zdanit matky, které kvůli své špatné finanční situaci poskytují sexuální služby, než aby řešili, jak těmto ženám a jejich dětem aktivně pomoci v situaci, kdy otec dětí neplatí výživné, navrhovali finanční podporu ve formě školních pomůcek zdarma, zvyšovali kapacitu a časovou

flexibilitu jeslí a mateřských školek, minimální mzdu apod. Rovněž chybí zákon o sociálním a dostupném bydlení. Jak dodává jedna z komunikačních partnerek z řad sociálních pracovníc:

Nápad legalizovat prostituci bychom tady měli předkládat až ve chvíli, kdy vyřešíme všechno ostatní, co ty ženy pálí. Tohle je jen snaha, jak jejich úsilí zdanit, tohle není žádná pomoc. (sociální pracovnice)

To však neznamená, že by se komunikační partnerky z řad sociálních pracovníc stavěly obecně negativně k možnosti legalizace. Podle některých je to krok správným směrem. Měl by však nastat až po dalších změnách nebo souběžně s nimi tak, aby legalizace skutečně vedla ke zlepšení postavení žen, které se pro prostituci / sexuální práci rozhodnou. V opačném případě by se naopak mohlo jednat o další nástroj, který situaci žen zhorší.

Tak ono to asi nevymýtíme, vždycky tady budou ženy, které se rozhodnou sexuální služby poskytovat za úplatu, to si myslím, že se prostě nevytratí. Pro někoho to asi bude cesta. Ale nemělo by to být tak, že když se žena ocitne v nouzi, nemá vzdělání, nemá peníze, nemá nic, tak ji někdo řekne: Hele, však můžeš jít dělat prostitutku. Tohle by asi pracovnice pracáku jako radu dávat neměly. Pořád to je prostě intimní. Takže musí být daný prostor k tomu, aby to rozhodnutí mohlo být co jak nejvíc svobodné, aby tam nebyl ani ten tlak totální nouze. (sociální pracovnice)

Některé pracovnice OSPODu a sociální pracovnice se domnívají, že legalizace by mohla obecně zhoršit situaci žen, které by se snadno mohly stát oběťmi obchodování s lidmi. Situace by podle nich byla mnohem méně přehledná a hůře kontrolovatelná. Rovněž mají obavy, že do České republiky by se začaly dostávat ženy z chudších zemí prostřednictvím pracovních agentur. Proto by podle nich bylo nezbytné zajistit, aby se jednalo o velmi kontrolované odvětví a nedocházelo ke „skryté kriminalitě“.

Toho se obávám jako docela dost, jak se ohlídá, aby tady pak různé agentury doslova nedovážely holky třeba z Ukrajiny nebo z některých asijských zemí? Dostanou na to pracovní povolení? Jaká bude jejich situace? Toho se třeba fakt dost obávám, pokud by k legalizaci došlo. (sociální pracovnice)

Oslovené odbornice a odborníci zároveň dodávali, že v České republice existuje novodobé otroctví a obchod s lidmi, a to i u běžných zaměstnání. Zmiňována byla například situace žen pracujících v některých severočeských továrnách či domácí pomocnice z asijských zemí. V rozhovorech byla rovněž popisována četná praxe „zaměstnávání“ žen především ze sociálně vyloučených lokalit – ženy jsou nárazově najímány firmami na úklid, jedná se o práci bez pracovní smlouvy, s nejistým a nízkým výdělkem. Případná legalizace by tedy nepřinesla na trh nový jev, bylo by třeba hledat adekvátní cesty k prevenci vykořisťování obecně.

Problémem, který legalizace sama o sobě nevyřeší, je rovněž stigmatizace osob poskytujících sexuální služby. Ačkoliv by došlo k legislativnímu zrovnoprávnění pozic osob v prostituci / sexuální práci, jejich společenské postavení by i nadále zůstalo velmi problematické.

Je přeci nepředstavitelné, abychom jako stát umožňovali vykonávat profesi, která zároveň vede k obrovské stigmatizaci a odsouzení. Jasně, asi jako můžeme použít argument o ‚zametačích ulic a popelářích‘, ale myslím, že to fakt není to stejné. Navíc jako dětem ve škole asi budeme mnohem lépe vysvětlovat, že se nemají smát popelářům, protože to je taky práce – máme tady igráčka popeláře, popelářské auto jako hračku, písničky o popelářích. Tohle asi budeme mít u prostitute těžko. Jako Barbie-prostitutka nebo striptérka mi přijde teda fakt hodně bizár. (sociální pracovnice)

Obdobné argumenty předložili pedagogické pracovnice/pracovníci a účastníci fokusní skupiny, z nichž většina byla zároveň rodiči. Jeden z argumentů,

který vzbuzoval *pobavení*, zněl, zda by prostituce byla pak zařazena v katalogu práce, a tudíž dětem představována v rámci předmětů zaměřených na volbu povolání a svět práce. Ačkoliv se argument může zdát přehnaný, pojí se úzce s problematikou stigmatizace. I přesto, že by prostituce byla legalizována, osoby poskytující sexuální služby by i nadále byly ohroženy sociálním vyloučením. Stigmatizace a sociální vyloučení přitom zasahuje nejen konkrétní osobu, ale také její blízké okolí – tedy děti, partnera, anebo rodiče.

Pohled žen v sex-byznysu

Nejednoznačně vnímaly problematiku legalizace také moje komunikační partnerky, které měly zkušenost s prostitucí / sexuální prací. Většina se však shodla, že se pro ně nejedná o téma, které by promýšlely nebo za které by bojovaly. Mnohem zásadnější pro ně byla jejich každodenní zkušenost, o níž se domnívaly, že by legalizace nijak nezměnila. Argumenty pro a proti se lišily především podle toho, jaký byl celkový životní kontext komunikačních partnerek. Komunikační partnerky, které vnímaly prostituci / sexuální práci jako jedinou možnost v jejich komplikované situaci (závislosti, nestabilní bytová situace, chudoba) sdělovaly, že by legalizaci nepřivítaly, protože by jejich situaci nijak nezměnila.

K čemu by jako bylo, že bych to mohla dělat oficiálně? To nic nezmění. Ani nepomůže. Akorát by mi ještě vzali z těch málo peněz, co mám. (KP2)

Negativem případné legalizace je pro komunikační partnerky také potenciální ztráta anonymity a možné ohrožení při dalším hledání práce. Pokud sexuální služby poskytují zcela bez jakékoliv smlouvy, domnívají se, že je lepší mít „prázdné místo v životopisu, než abych tam měla napsáno, že jsem dělala kurvu. (KP20)

I ženy, které se domnívaly, že by pro ně případné prozrazení jejich dřívějšího zaměstnání v případě hledání zaměstnání nového nebylo ohrožující, sdělovaly, že si nedovedou představit, jakým způsobem by mohly tuto zkušenost zařadit do oficiálního životopisu (jiným způsobem, než je tomu dnes, tedy opisem jako hosteska apod.). Dávaly přednost tomu, aby se jednalo o zkušenost, o které se primárně nemluví, která se neuvádí. I přesto, že se samy za svou zkušenost nestyděly, dodávaly, že samy chtějí rozhodovat o tom, komu a jak o ní budou říkat.

Benefit v podobě možnosti odvádět sociální pojištění, a tudíž možnost čerpat v seniorském věku starobní důchod, by také neplatil pro všechny. Ty komunikační partnerky, které neposkytovaly služby „na ulici“, většinou nějakou formu pracovní smlouvy měly, i když na zcela jinou činnost, než ve skutečnosti vykonávaly. Jednalo se například o práci v pohostinství, práci na recepci, uměleckou činnost. Dle zkušeností manažerky night clubu a servírky, která „předávala klíče od pokojů, ale sama na pokoj nikdy nechodila, jen kontrolovala, zda se všichni chovají, jak mají, a zda nejde policie“ (KP19), většině žen, které v klubech pracují, vyhovuje, že mají stále možnost určité anonymity. Výjimkou jsou ty, pro něž je zapojení do sex-byznysu prací, kterou chtějí vykonávat, otevřeně se k tomu hlásí a je to pro ně součástí identity (v mém výzkumu se jednalo o dvě komunikační partnerky, které se takto otevřeně prezentují na sociálních sítích, mají na svých profilech odkazy na další platformy, na nichž nabízejí erotický či pornografický materiál). Ani pro ně však legalizace není tématem, jelikož se jich žádná aktuální omezení přímo netýkají. V situaci, kdy nabízejí kontaktní sexuální služby, což je pro ně stále méně častá forma získávání financí, jsou to pro ně jednoduše finance navíc a nemají potřebu řešit, zda jsou v těchto situacích legislativně chráněny či nikoliv.

Kritické ohlasy se objevily při tématu pravidelných zdravotních prohlídek. Z rozhovorů vyplývá, že kromě pouliční prostituce se ve všech jiných sférách na zdravotní stav dbá již nyní. Zatímco pracovnice jsou tak již nyní

podrobovány poměrně intenzivní kontrole, to samé neplatí u zákazníků. Ti by samozřejmě měli vždy užívat prezervativ, i přesto zde existuje potenciální riziko přenosu pohlavní choroby či jiné nemoci. Přitom žádný návrh legalizace nepočítá s tím, že by zdravotní způsobilost museli jakýmkoliv způsobem zákazníci prokazovat.

Komunikační partnerky se také zamýšlely, zda by legalizace nesnížila počet zákazníků, respektive zda by i nadále neprobíhala řada služeb v šedé zóně. V případě, kdy by se jednalo o legální službu, by byl zákazníkům vystavován paragon, faktura či nějaký jiný doklad o tom, že služby zaplatili. Komunikační partnerky se domnívají, že pro nemalou část zákazníků by to mohlo být překážkou, aby oficiálních služeb využívali, a to především v případech, kdy vyhledávají některou z forem služeb, která není považována za běžnou/standardní. Dnes, podle zkušeností komunikačních partnerek, využívají někteří klienti služeb pracovníků v sex-byznysu proto, že jejich sexuální potřeby jsou jinak obtížně naplnitelné (což neznamená, že se pohybují mimo zákon, jsou však okrajové a není jednoduché najít partnerku, která by jim vyšla vstříc). Také zákazníci se obávají stigmatizace, veřejného odsouzení, které by dopadlo i na jejich nejbližší, v situaci, v níž by vyšlo najevo, co je uspokojuje a že využívají placených sexuálních služeb.

6.3 Změna života a změna náhledu aneb co dál?

Specifickou motivací k utváření konkrétních strategií jsou situace, kdy u komunikačních partnerek došlo ke změně životní situace a životního plánu, s nimiž souviselo rozhodnutí ukončit působení v sex-byznysu. U mých komunikačních partnerek s ukončením v sex-byznysu souvisely tyto situace:

- ukončení studií, začátek „dospělého“ života;

- obecnější potřeba změnit zaměstnání, způsob života;
- navázání dlouhodobého partnerského vztahu;
- dosažení určitého věku, kdy již komunikační partnerky nechtěly nadále působit v sex-byznysu.

6.3.1 Ukončení studií

Působení v sex-byznysu bylo pro některé komunikační partnerky spojeno jen s jejich studentskými lety. Tuto zkušenost vnímaly buď jako zajímavou, nebo by byly radši, kdyby se rozhodly jinak. Každopádně již v průběhu svého vstupu a působení se pro ně jednalo jen o krátkodobé řešení, zkušenost. Poté, co dostudovaly, ve světě sex-byznysu nezůstávaly a řešily, jak tuto zkušenost dále zpracovat do své autobiografie. V době, kdy jsem rozhovory realizovala, záležela zvolená strategie na tom, jak bylo potenciální prozrazení ohrožující. Pokud se komunikační partnerky pohybovaly v pracovním a osobním prostoru, kde by případné prozrazení neznamenal větší problémy, o své zkušenosti se hovořit nebály. Jak se zmínily, v některých situacích si zkušenost přičítaly k dobru při různých setkáních, jednalo se pro ně o anekdotu ze života. Mohla jim dokonce propůjčovat určité světáctví.

Komplikovanější byla situace komunikačních partnerek, pro něž se zkušenost mohla stát případným ohrožením. Jednalo se například o ty, které chtěly v budoucnu pracovat s dětmi či být veřejně činné. Negativně však většinou nevnímaly sebe či svá rozhodnutí, ale pokryteckou společnost, která běžně sexuální služby využívá (ať už přímo, či například prostřednictvím sledování pornografického materiálu), osoby v sex-byznysu však zároveň odsuzuje, stigmatizuje, zesměšňuje. Pokud měly zkušenost s poskytováním sexuálních služeb na privátě, pak velmi negativně vnímaly internetové platformy, které sloužily k hodnocení jednotlivých pracovníků. Kromě samotného jazyka užívaného na těchto fórech, který je často velmi dehonestující, se především jedná

o prostory, které komunikační partnerky nemohou ovlivňovat a kde o nich mohou zůstat informace i poté, kdy již svět sex-byznysu opustí. Komunikační partnerky dodávaly, že svou minulost a to, jak s ní bude nakládáno, nemají zcela pod kontrolou. Doufaly, že v případě prozrazení, kolem sebe budou mít dostatek chápajících lidí, kteří ocení jejich současné kvality a schopnosti a nebudou je soudit na základě dřívějších rozhodnutí. Strategií tedy byla snaha o ukrytí minulosti, současně s tvorbou možných vysvětlení a postupů v případě prozrazení.

6.3.2 Životní změny

Především pokud byly komunikační partnerky v sex-byznysu zapojeny delší dobu (v řádu několika let), řešily rovněž to, co nazývaly vyhořením, potřebou změnit své zaměstnání a způsob života. Práce v sex-byznysu je spojena především s prací v nočních a brzkých ranních hodinách, což je spojeno s denním rytmem a režimem odlišným od většiny společnosti. Komunikační partnerky sice vítaly, že nemusely být v práci denně nebo měly přes den čas věnovat se dětem či studiu, zároveň negativně vnímaly dopad nutnosti být vzhůru do pozdních hodin.

Práce v sex-byznysu není jednoduchá, podle komunikačních partnerek se jedná o velmi intenzivní práci s lidmi, která vyžaduje plnou pozornost, schopnost upozadit vlastní psychický stav, únavu či starosti a věnovat všechnu energii jen zákazníkovi, zákazníkům. Ačkoliv se mohlo pro komunikační partnerky jednat také o svého druhu výhodu, neboť alespoň dočasně mohly zapomenout, kým jsou v denním životě, na své starosti a obavy, přesto šlo také o stresující zaměstnání. Komunikační partnerky v tomto směru přirovnávaly svou práci k terapeutkám, musely si pamatovat příběhy svých zákazníků, jejich přání a potřeby. Klienti si většinou přáli být vítáni a chtěli mít pocit jedinečnosti.

Práce v sex-byznysu může být limitující pro navázání partnerských vztahů. Osoby v sex-byznysu nemají příliš možností seznámit se s někým mimo pracovní prostředí. Pro některé komunikační partnerky bylo (na základě zkušeností) nepředstavitelné, aby i nadále pracovaly v sex-byznysu poté, co navázaly dlouhodobý vztah. Popřípadě si to nepřál jejich partner.

Změna životní situace může znamenat také dosažení takové kvality života, jakou si komunikační partnerky vždy přály mít. Příkladem může být mít rodinu, děti, dobré sousedské vztahy a postavení. Nově dosažený status quo mohla narušit jejich zkušenost s působením v sex-byznysu. Potřeba takovému narušení zabránit znamenala hledat vhodnou strategii, která zcela zamaskuje jejich příběh, a to včetně případné interpretace. Původně deklarované nadšení z působení v sex-byznysu se mohlo proměnit v příběh o nutnosti působení v něm.

Zpětně je mi jasné, že to byla blbost... Jasně, říkala jsem, že jsem nadšená, jo, asi jo, ale to bylo mé blbé já a ne já dneska, kdy vím, že jsem měla udělat něco jiného, i když nevím co. Kdybych nemusela, nikdy bych do toho nešla, tečka.
(KP22)

To přitom neznamena, že by komunikační partnerky „lhaly“ či pozměňovaly realitu. Pouze ji reinterpretovaly a změnily tón vyjádření. Původní hrdost a nadšení byly nahrazeny příběhem o nutnosti a „mladické hlouposti“. Reinterpretace není pouze nutností skrývat minulost, minulost viděná prismatem dneška se skutečně změnila. Původní verze minulosti se také stala ohrožením. V případě prozrazení může mnohem lépe působit příběh, jak k takovému kroku byly donuceny vnějšími činiteli, kteří formovali jejich postoje. Neznamena to, že jejich životní zkušenost nebyla komplikovaná. Působení v sex-byznysu pro ně ale nebylo jedinou možností. V tu dobu, podle dříve realizovaných rozhovorů, odpovídalo tomu, co od života očekávaly a potřebovaly.

6.3.3 Dosažení určitého věku, kdy již komunikační partnerky nechtěly na- dále působit v sex-byznysu

Komunikační partnerky, které v sex-byznysu působily již delší dobu a byly starší 45 let, poměrně často hovořily o tom, že existuje určitá hranice, kdy zůstat v sex-byznysu už není ideální a je na místě se posunout dál. Ačkoliv z rozhovorů vyplývá, že starší pracovnice bývají často vyhledávány a mají stálou klientelu díky svým profesním zkušenostem, ony samy cítí, že bývají více unavené a přály by si zkusit v životě ještě něco jiného. Starší komunikační partnerky navíc již mívaly něco našetřeno (mladší komunikační partnerky naopak hovořily o tom, že neví, kam se vlastně všechny peníze „poděly“, a dodávaly, že práce v sex-byznysu může znamenat, že si pracovnice rychle zvyknou na poměrně vysoký životní standard) a přály si se realizovat v jiném odvětví, kde by nemusely využívat své tělo takto přímo. Chtěly práci, ve které by nemusely stále někomu naslouchat, být pozitivní, usměvavé, hrát hru, což se stalo únavným.

6.3.4 Hledání nového zaměstnání

Ukončení působení v sex-byznysu je spojeno s hledáním nového zaměstnání nebo nového způsobu, jak si zajistit finance. V mém výzkumu bylo ojedinělou situací nalezení si partnera, který dokázal finančně zajistit komunikační partnerku i jejich společné děti. Žena tak mohla zůstat v domácnosti a starat se o její chod a o výchovu dětí. Ve většině případů však komunikační partnerky hledaly nové zaměstnání, což bylo spojeno s novými výzvami.

Komunikační partnerky, pro něž bylo působení v sex-byznysu krátkodobou zkušeností spojenou se studentskými roky, nebyla jejich zkušenost obvykle nijak riziková. Výjimkou byla zkušenost s poskytováním sexuálních služeb na privátě spojená s vlastní propagací, byť pod falešným (profesním) jménem. Internetová prezentace za sebou zanechává de facto nesmazatelnou

stopu. Komunikační partnerky měly obavu, že si zákazníci uložili jejich fotografie. Doufaly, že postupem času bude riziko odhalení menší, neboť jejich působení v sex-byznysu bylo kratší, a „mnoho stop“ po sobě tudíž nezanechaly. Zároveň doufaly, že zákazníci nebudou chtít jejich totožnost odhalit rovněž proto, že by museli přiznat, jak k jejich fotografiím přišli.

Je to dost k vzteku, když si vezmu, že pro mě by to znamenalo konec v oboru, ve kterém chci působit. Ale pro zákazníka by to znamenalo maximálně tak našťvanou manželku nebo rozvod, ale z práce ho nejspíš nikdo nevyhodí. Mně by to zničilo život komplexně. (KP27)

Zároveň ale zmiňovaly pokrytectví, s nímž se osoby poskytující sexuální služby setkávají či mohou setkávat. Ten, pro něhož by případné odhalení mělo zásadní dopad na profesní kariéru, je osoba poskytující sexuální služby, nikoliv ten, kdo jejich služeb využíval a informace o ní si ukládal.

Komunikační partnerky, pro něž se jednalo o dlouhodobé zaměstnání, zmiňovaly, že měly nebo mají obavy z prázdného místa v životopise, které nebudou s to smysluplně vysvětlit. Někdy se uchýlovaly k tomu, že se staraly o děti a domácnost, což bylo možné použít hlavně v případech, kdy měly více dětí. Mladší komunikační partnerky zmiňovaly cestování, neformální vzdělávání. Ve všech případech se však bály odhalení. Domnívaly se, že prázdné místo životopisu je znevýhodňuje, protože to vypadá, že byly dlouhodobě nezaměstnané. Pro zaměstnavatele to podle nich může působit jako znamení lenosti. Situaci by, jak zmiňují, nezměnilo ani to, kdyby prostituce / sexuální práce byla legální, protože společnost není připravená zaměstnávat ženy s takovou minulostí. Navíc, mnohé z komunikačních partnerek měly určitou formu smlouvy. Někdy se jednalo o smlouvy velmi vágní, případně v nich bylo uvedeno, že dotyčné pracovaly jako číšnice, barmanky a při vyhledávání zaměstnavatele se domnívaly, že by stejně vyšlo najevo, co ve skutečnosti

dělaly. Lepší proto podle nich bylo takovou pracovní zkušenost vůbec nezmiňovat a nechat v životopise prázdné místo.

Jednodušší byla situace, kdy se komunikační partnerky rozhodly i nadále pracovat v prostředí, které nemá k sex-byznysu daleko anebo je k němu tolerantnější. Jednalo se například o práci v barech, hospodských zařízeních či sex shopech. V těchto případech podle nich nebylo nutné nic přehrávat. Pro zaměstnavatele bylo důležité vidět, že umí komunikovat s lidmi, mají milé a současně profesionální vystupování, umí pracovat s penězi a je na ně spolehnouti.

Další možnou strategií je využití získaných dovedností a založit si podnikání, kde mohou své znalosti a dovednosti i nadále využívat. V průběhu let si tak komunikační partnerky mohly udělat například masérský kurz. I nadále pracovaly s lidským tělem a lidskými pocity, nevyužívaly však již vlastní tělo.

Pořád je to práce s lidmi a pořád je to o tom přinášet lidem uspokojení. Ale už do toho nemusím zapojovat celou sebe. (KP3)

Dvě komunikační partnerky se do sex-byznysu po určité pauze vrátily. Zjistily, že žádné jiné zaměstnání jim neumožňuje takovou míru flexibility, samostatnosti a dostatečně vysokého výdělku.

Pár let jsem dělala něco jiného³⁰, úplně mimo branži. Ale bylo to vlastně hrozné. Hrozně jsem dřela a nic za to. Neměla jsem pořádně čas na sebe, na svého potomka, byla jsem v jednom kole. A po čase jsem si řekla, že to nemá žádný smysl. Vrátila jsem se ke svému řemeslu, ostatně vše tu bylo stále připraveno (komunikační partnerka má vlastní salon). Jen to obnovit, znovu oslovit klienty. Navázat stará spojení nebyl problém. A už u toho zůstanu. Do důchodu zas tak daleko není a něco lepšího jen těžko najdu. (KP8)

³⁰ V originálním rozhovoru je zmíněna konkrétní činnost, zde je pro zachování anonymity ne-specifikována.

Zkoušela jsem chvíli něco jiného. Ale vůbec mě to nebavilo. Chyběla mi ta hra, chybělo mi vystupování, chybělo mi to napětí, které vzniká mezi klientem a mnou. Tohle jsem prostě já a tohle je prostě moje práce. (KP9)

Sex-byznys byl tedy vnímán také jako práce naplňující. Některé komunikační partnerky v něm viděly v něm určitý způsob umění, kreativity, herectví. V jiných zaměstnáních toto komunikační partnerky nenacházely. Do sex-byznysu tuto ženy vstupovaly proto, že jim tato práce přišla zajímavá a vzrušující. Aktivně se zajímaly o svět sex-byznysu a neplánovaly změnu, a to i přesto, že se v něm pohybovaly více než 15 let a byly matkami (v jejich případě se tedy nejednalo pouze o počáteční nadšení).

6.4 Strategie

Komunikační partnerky si tvořily specifické strategie, kterými své jednotlivé statusy a s nimi spojené sociální role oddělovaly, a to jak ty z nich, jež se svou profesí snažily tajit, tak ty, které svou profesí „netajily“ nebo ji dokonce veřejně demonstrovaly (například na svých facebookových, instagramových účtech; otevřeně o ní hovořily a sdělovaly, že o jejich „profesí“ vědí také jejich příbuzní). Oddělování profesních a osobních rolí není specifické jen pro osoby, které poskytují komerční sexuální služby, avšak důvody, které je k tomu vedou, specifické jsou. Nejsou založeny primárně na potřebě odpočinout si či zamezit vyhoření, ale především na strachu ze stigmatizace a labelingu. Rovněž jde o snahu zachovat si důstojnost, zamezit nevhodnému či nechtěnému chování ze strany blízkého, ale také širšího okolí, které se sex-byznysem spojovalo nejen patologií a delikvencí, amorálností, ale také sexuální nevázaností, nymfomanií a neustálou touhou či ochotou mít („divoký“) sex. Důvodem je také potřeba ochránit své děti, rodiče, partnery od dopadu společenského narativu a nevhodného, stigmatizujícího jednání. Zvolené strategie pro

oddělování jednotlivých rolí a důvody, které k utvoření těchto strategií vedou, nelze interpretovat bez analýzy společenského kontextu a diskursu, v němž je vědění a nahlížení na problematiku konstruováno.

Hlavní role, které ženy oddělovaly:

- dcera (vztah s rodiči)
- přítelkyně/manželka (vztah s partnery)
- matka jako blízká pečující (vztah s dětmi – vlastními či partnerovými)
- snacha (vztah s rodiči partnera)
- kamarádka (vztah s neblížšími kamarádkami a kamarády)
- sousedka (vztah s komunitou)
- poskytovatelka služby (vztah se zákazníky)

Nejčastěji užívanou strategií byly krycí příběhy. Dle Goffmana (2018) každý z nás vstupuje během dne do různých rolí, život je každodenním divadlem a vlastní sebe prezentací. Pro mé komunikační partnerky má představa divadelního vystupování komplikovanější charakter, protože často žijí více životů. To s sebou přináší celou řadu komplikací a výzev – vytvořený scénář musí být funkční, uvěřitelný a je potřeba si jej dobře zapamatovat.

6.4.1 Dcera a sestra (vztah s blízkou rodinou)

Tázané komunikační partnerky během mého výzkumného šetření měly vztah s rodinou různý. Cílem výzkumu nebylo zjistit, nakolik se rodinné vztahy a příběhy promítly do jejich volby vstoupit do sex-byznysu. Jen v jednom případě byl realizován rozhovor s komunikační partnerkou, kterou do sex-byznysu přivedla její matka. Během rozhovoru komunikační partnerka sdělila, že si v počátcích nepřipadala, že by byla do čehokoliv nucena.

V dospělosti však již situaci interpretuje jinak. Domnívá se, že kdyby vztahy v domácnosti byly jiné a matka by ji v podstatě ihned po dovršení zletilosti nezapojila do svého vlastního privátu, její profesní dráha by byla odlišná. Zároveň však dodává, že možnost změnit zaměstnání měla mnohokrát, od matky se poměrně brzy odstěhovala a od pětadvaceti let s ní nemluví (tedy více jak třicet let). Sama si nicméně nakonec založila vlastní noční klub a eskortní službu a více než dvacet let v sex-byznysu působila. Její rodiče tedy o jejím působení v sex-byznysu věděli od samého začátku, přičemž (nejen) tato skutečnost byla příčinou velmi špatných vztahů.

Matka by nějaký vztah mít chtěla. A já ji nezakazuju se bavit s mým dítětem, ostatně je dospělá, ale nebránila jsem ji v tom ani, když bylo malé. Ale její zájem je zároveň dost hraný. Má vlastní svět a ten je postavený no, na hodně jejích potřebách. Nebyla dobrá matka a ani jako babička nestojí za moc. Ale co vím, syn se s ní baví. Otec, to je trochu jiná kapitola. Tomu jsem odpustila, matka je velká manipulátorka. Ale mohl něco udělat. Ale dneska s ním mám moc dobrý vztah, podporuje mě i teď, když se snažím posunout dál. Ale taky je pro mě prostě jeden z dalších neschopných, nemožných chlapů. Teď je otázka, jaký bude syn. (smích)... Já to ale matce vážně nemůžu odpustit. Já nevím, ona v tom asi byla šťastná, nevím. Ale mně nedala žádnou šanci. Prostě mě postavila před hotovou věc. Mohla jsem se vzepřít, říct ne, ale... Asi mi to v tu chvíli prostě přišlo správné, nevím. Ale nechci, aby to syn dělal. To se snad nestane. (KP3)

Kromě tohoto specifického příběhu je komunikační partnerky možné rozdělit do dvou skupin. Jedny své rodiče či blízké příbuzné informovaly o tom, co dělají. Druhé o tom blízkým příbuzným neřekly a doufaly, že se to nedozví. To, zda o tom blízké příbuzné informovaly, záleželo na řadě proměnných.

Důležitou proměnnou byly očekávané reakce. Komunikační partnerky, které před blízkými příbuznými skrývaly, že poskytují komerční sexuální služby, očekávaly, že by odhalení vedlo k narušení či ukončení vztahů, což

považovaly za nepřijatelné, bolestné. Vztah s rodiči měly dobrý, případně je nechtěly zklamat i přesto, že vztahy nepovažovaly za ideální. Strach z toho, že by rodiče byli zklamaní a cítili se vinni, vedl ke snaze zabránit prozrazení. Komunikační partnerky, které očekávaly, že jejich rodiče budou reagovat možná překvapeně, ne úplně nadšeně, ale situaci přijmou, jim o své profesi řekli, byť často bez detailů, jen velmi povrchně.

Z analýzy výpovědí mých komunikačních partnerek zároveň vyplývá, že častěji o své profesi hovořily s rodiči ty, které s nimi měly dobré vztahy, a věřily tudíž v přijetí a podporu. Naopak komunikační partnerky, které si dle svých slov s rodiči příliš nerozuměly a vztahy označovaly jako špatné, o svém povolání rodiče většinou neinformovaly. To může být dáno také intenzitou setkání a kvalitou vzájemné komunikace. Ty komunikační partnerky, které se s rodiči či sourozenci setkávaly častěji, byly více postaveny před volbu buďto často lhát a vytvářet si „krycí příběh“, nebo rodiče informovat. Jelikož by dlouhodobé lhaní mohlo vést ke zhoršení vztahů, případně bylo poměrně těžké udržovat kvalitní krytí, většinou se rozhodly rodičům sdělit pravdu.

Většinou pro komunikační partnerky bylo nežádoucí, aby se o situaci dozvěděli prarodiče. Vztah s prarodiči byl ve většině případů vnímán jako více nevinný – babička a dědeček jsou těmi, kdo by neměli o vnučce vědět cokoliv, co by je mohlo trápit.

KP: Babi to ale neví a doufám, že se to nikdy nedozví.

Já: Proč se to babi nemůže dozvědět, ale u rodičů je to jedno?

KP: Já vlastně nevím, jak to vysvětlit, ale kdyby se to dozvěděla, tak bych to fakt nepřezila. Možná, na rodiče jsme asi drsnější, prostě jsou to rodiče, přivedli nás sem a měli by akceptovat to, jak žijeme. Ale prarodiče jsou prostě... tak všichni to máme, nebo ne všichni, ale hodně z nás to má tak, že prarodiče jsou ti, co tě rozmazlují, tajíš před nimi pětky, chceš před nimi být lepší, že jo. Nechceš je trápit. (KP5)

Projevuje se zde, že také komunikační partnerky vnímají své zaměstnání jako společensky problematické. Což platilo většinou i pro ty komunikační partnerky, které jinak zdůrazňovaly, že je názory okolí nezajímají. Prarodiče byli v pomyslném divadle diváky specifické kategorie, pro které je připravena taková hra, která pro ně bude přijatelná a která bude naplňovat jejich očekávání.

Přístup k sourozencům a zvolené strategie odráží, jaké vztahy mezi sourozenci panují. Sourozenci jsou vnímáni jako možné riziko – mohou informaci předat dál. Ale mohou být také protivníky, soupeři. Některé komunikační partnerky nechtěly, aby jejich sourozenci věděli, čím si vydělávají, protože se domnívaly, že by jim to dalo pocit nadřazenosti. V sourozeneckých vztazích je tudíž patrná rivalita.

Sestra si pak akorát myslí, že je něco víc. (KP6)

Akorát by mu to (bráchovi) dávalo pocit, že on svůj život zvládá, zatímco já, jsem šlapka. (KP7)

Z výpovědí těchto komunikačních partnerek je patrné, že působení v sex-byznysu může být (blízkým) okolím považováno za fatální selhání, neschopnost korigovat a řádně vést vlastní život. I přes zmiňované benefity, časové či finanční, jde o *zaměstnání*, které je na nižším společenském žebříčku. V případě (nejen) sourozeneckých sporů tak může být působení v sex-byznysu tím druhem *přešlapů*, který vede k potvrzení (pomyslné) nižší společenské pozice. Ne vždy to však platí. Sourozenci mohou být také zdrojem opory a porozumění. V některých případech jsou důležitými prostředníky mezi komunikačními partnerkami a dalšími členy rodiny. Jejich ujištění, že jsou komunikační partnerky stále *dobrými* lidmi a jejich povolání není méněcenné či špatné, je důležité pro obecnou akceptaci a zmírnění případného napětí.

Komunikační partnerky, které byly do sex-byznysu zapojeny jen krátkodobě (například v době studia či v době, kdy nemohly najít jiné zaměstnání, popřípadě si chtěly danou profesi ozkoušet a poměrně rychle zjistily, že ji nejsou schopny dlouhodobě vykonávat), o své zkušenosti rodiče většinou neinformovaly. Komunikační partnerky, které byly v sex-byznysu zapojeny dlouhodobě, většinou hledaly cesty, jak rodiče o této skutečnosti informovat.

Nehledě na skutečnost, zda blízcí z jejich rodin věděli o poskytování komerčních sexuálních služeb, komunikační partnerky se snažily poměrně striktně oddělovat svou roli dcer a svou roli profesní. To nebylo možné například u těch komunikačních partnerek, které byly aktivní na sociálních sítích. I ty se však shodovaly, že s rodiči o své práci v zásadě nehovoří, nerozebírají s nimi zkušenosti (ať už pozitivní, nebo negativní) a ani další případné kariérní plány (pokud se to netýkalo ukončení působení v sex-byznysu). Ve většině případů však proběhl rozhovor týkající se podílu viny rodičů, což byla podle komunikačních partnerek ta nejobtížnější část. Pro komunikační partnerky, až na výjimky, bylo důležité, aby se rodiče necítili zodpovědnými za to, čím se jejich dcery živí. I zde je zřejmé, jak se společenské stigma propisuje do každodenního prožívání a strategií žen v sex-byznysu.

Samozřejmě, že přišla otázka na to, kde udělali chybu. Bylo setsakra těžké jim vysvětlit, že nikde, že jsou skvělí rodiče a že je to moje volba, že v tomhle jsem prostě jiná. Myslím, že to dodnes úplně nechápou a asi mívají výčitky. Ale zároveň si myslím, že pomohlo, že vidí, že jsem jinak normální ženská, normální máma, jenom dělám něco ‚divného‘. (KP9)

Role dcery je důležitá nejen ve vztahu k blízké rodině, ale rovněž širší komunitě, především sousedů či rodinných známých. Strategií je opět především krycí příběh, což bylo možné jen v těch případech, kdy komunikační partnerka nebyla aktivní na sociálních sítích, neprezentovala se veřejně jako žena

zapojená do nějakého druhu sex-byznysu. V případě, kdy rodiče či blízcí příbuzní věděli o profesní roli komunikační partnerky, domluvili se většinou na příběhu společně, což bylo jednodušší, pokud komunikační partnerky bydlely v jiném městě. To, jaké je jejich povolání, životní úroveň, každodenní život či jejich „pověst“, nebylo všeobecně známé, případné nesrovnalosti či prozrazení byly menším rizikem.

Krycí příběh byl tvořen povoláním, které odpovídalo vzdělání a viditelné životní úrovni. Komunikační partnerky často volily povolání, které umožňuje dvojí výklad – například barmanka, hosteska, nezávislá umělkyně apod. Rodiče by tak mohli v případě prozrazení tvrdit, že si nevymýšleli, se situací dcery jsou obeznámeni a akceptují ji, avšak nechtěli o ní otevřeně hovořit, aby se nešířily pomluvy vycházející ze společenských předsudků.

Pro komunikační partnerky bylo většinou velmi důležité, aby jejich vlastní rozhodnutí zapojit se do sex-byznysu nemělo negativní vliv na jejich rodiče. Jak je v této práci uvedeno již dříve, vztahy s rodiči nechtěly narušit tím, že by jim dlouhodobě lhaly. Bály se však také, aby se rodiče o jejich profesi nedozvěděli od někoho jiného, a to nějakým zcela dehonestujícím způsobem. I to bylo tudíž důvodem, aby jim o své profesní roli poskytly alespoň základní informace a chránily je před případnými slovními útoky a pomluvami.

V ochraně rodičů některé komunikační partnerky aktivně vystupovaly a pokud to bylo nutné a byla k tomu příležitost, opakovaně informovaly, že se jedná o jejich vlastní rozhodnutí a že si nepřejí, aby rodiče byli jakkoliv trestáni za to, co není jejich chybou. Během výzkumných rozhovorů často a opakovaně zdůrazňovaly, že rodiče nenesou žádnou vinu na tom, že se rozhodly zapojit do sex-byznysu (až na jednu již zmíněnou výjimku). Rovněž v případě, kdy se rozhodly poskytovat komerční sexuální služby v době studia (protože se ve srovnání se spolužačkami a spolužáky cítily chudší, případně chtěly mít vyšší životní standard, který jim rodiče nemohli zajistit), tvrdily, že chyba není na straně rodičů, kteří mají nižší příjem, než by odpovídalo jejich potřebám.

Chybu viděly vždy na straně sociálního nastavení, obecněji na straně politiků a zaměstnavatelů, kteří nejsou s to zajistit, co by se dalo nazvat minimální důstojnou mzdou.

V případě, kdy rodiče o profesi komunikačních partnerek nevěděli a jednalo se přitom o dlouhodobé zapojení do sex-byznysu, hlavní krycí strategií byla dostatečně propracovaná alternativní verze jejich života. Základním mechanismem však bylo snížit na minimum rozhovory o zaměstnání, popřípadě mlžit – například říkat, že jsou zaměstnány jako barmanky.

Tak musíš si vybrat něco, co znáš, umíš popsat a dá se jednoduše odbít. Nikdo se nechce moc bavit o tom, jaká je práce barmanky, to je dostatečně nudné a fádní a každý si to dovede představit. Takže to funguje. A navíc barmanky taky pracují v noci. (KP20)

Vytváření alternativních příběhů je však náročné a komunikační partnerky dodávají, že se vždy odrazí do vzájemných vztahů. I ony samy začaly více uvažovat nad tím, nakolik jim jejich okolí lže a komu je tedy možné důvěřovat. Pokud se rodiče nakonec vše dozvěděli, komunikační partnerky tento okamžik vnímaly jako moment konečné úlevy. Bylo náročné vysvětlovat, proč tolik let lhaly a co všechno v jejich životě tedy je, či není pravda. Dlouhodobá lež vždy pokřivila jejich mezilidské vztahy.

6.4.2 Partnerka a manželka (partnerské vztahy)

Všechny mé komunikační partnerky za sebou měly v průběhu poskytování komerčních sexuálních služeb dlouhodobý partnerský vztah, výjimečně také manželství. Strategie, které ženy volily, aby oddělily své role partnerek od role profesní, je možné kategorizovat podle toho, zda: a) do sex-byznysu vstoupily v době, kdy byly v partnerském vztahu; b) své partnery potkaly v zaměstnání;

c) své partnery potkaly mimo zaměstnání; d) do sex-byznysu vstoupily po ukončení vztahu, kdy zůstaly matkami-samoživitelkami. Poslední možnost je přitom specifická a do značné míry souvisí především s rolí matky.

V případě, kdy ženy vstoupily do sex-byznysu v průběhu partnerského vztahu, jednalo se u mých komunikačních partnerek o dvě možnosti: a) do sex-byznysu vstoupily spolu s partnerem, b) do sex-byznysu vstoupily jen ony samy po dohodě s partnerem. V obou případech však platí, že partneři o profesní roli partnerky věděli a byli o ní informováni již v samém začátku, na volbě se nějakým způsobem podíleli. Je třeba zdůraznit, že ani v jednom případě se dle komunikačních partnerek nejednalo o situaci, kdy by byly do vstupu nuceny svými partnery. Naopak, komunikační partnerky zdůrazňovaly svou aktivní roli – buď si hledaly partnera s obdobnými profesními preferencemi, nebo samy přišly s tím, že poskytování komerční sexuální služby by mohla být cesta, jak dostatečně ekonomicky zajistit rodinu.

Oba jsme od začátku věděli, že nás sex baví, že je to pro nás hra, žádné drama, co se musí schovávat do ložnice a dělat potmě. Už od začátku jsme se na akcích bavili tím, že jsme se předháněli v tom, kdo dřív sbalí do trojky holku, co se nám bude oběma líbit... Nápad točit domácí porno byl spontánní, prostě jsme se chtěli i s ostatními podělit, bavilo nás to... Samozřejmě, že celou dobu věděl, co dělám. Nemohla bych být s někým, kdo by tuhle mou stránku neakceptoval, kdyby to neměl podobně. (KP9)

Ačkoliv se s manželem nakonec rozvedli, nebyl dle komunikační partnerky důvodem jejich životní styl, ostatně i nadále zůstávají s bývalým partnerem blízkými přáteli. Všichni její partneři věděli o tom, čím se živí. Vztahy dle ní ztroskotali především díky neshodám v životních pohledech. Komunikační partnerka se považovala za velmi otevřenou a svobodomyšlnou bytost, ve vztazích je pro ni důležitá absolutní citová věrnost, ale také důvěra. Domnívala se, že by pro ni nebylo jednoduché najít si životní partnera ani v situaci,

kdyby měla jiné povolání. Především proto, že je tvrdohlavá a potřebuje spoustu vlastního osobního prostoru.

V situaci, v níž byli v sex-byznysu zapojeni oba partneři, ať už po celou dobu vztahu či po jeho část, nebyla tato skutečnost zdrojem hádek, nedorozumění. Naopak, vzájemná dohoda na pravidlech oddělování partnerského a profesního života byla jednodušší, protože oba partneři věděli, že profesní rovina je jiná než sex s partnerem.

Jinak tomu však bylo v případě, kdy do sex-byznysu vstupovala jen komunikační partnerka, i když se souhlasem partnera. Pro partnera se přece jen jednalo o neznámé prostředí a případné přílišné nadšení z profese vzbuzovalo nedůvěru ve vlastní dostatečnost a v partnerčinu věrnost. Pro komunikační partnerky bylo tudíž náročnější vybalancovat situaci, v níž byly s vědomím partnera, která se ale stávala zdrojem časté nejistoty a žárlivých scén. Do situace vstupoval také další aspekt – ženy obstarávaly hlavní část příjmu rodiny, ekonomický přínos do domácího rozpočtu byl vyšší, což mohlo být pro partnera ponižující.

Ten tlak byl ale někdy neúnosný. Já jsem potřebovala do práce drahé, kvalitní oblečení, jenže to samozřejmě naráželo na jeho finanční možnosti – cítil se asi méněcenný, ekonomicky jsem ho vlastně přestala potřebovat. To byl dost masakr pro něho, protože já jsem nás dostala z finančního srabu. Před klukama tohle říct nemohl. A do toho všichni věděli, co dělám, protože ten idiot to všem vyžvanil, asi aby ukázal, jak je nad věcí. Ale nebyl. Vůbec nebyl. (KP20)

Obrácená ekonomická situace, respektive jiná situace, než jaká je považována za běžnou – žena vydělává více než muž a rodinu ekonomicky zajišťuje, mohla být dle zkušenosti komunikačních partnerek větším zdrojem svárů než partnerská žárlivost. Muže to v podstatě rovněž stavělo do situace stigmatizovatelného a do pozice osoby, která nezvládla svůj úkol, roli. Muž přestal být hlavním živitelem rodiny. Zde je dobré zmínit, že až na výjimky se moje

komunikační partnerky pohybovaly v poměrně konzervativním prostředí s tradičním vnímáním rolí. Ostatně i sami komunikační partnerky nezdědaly, že ačkoliv je pro ně finanční nezávislost důležitá, nejedná se o jejich vlastní životní postoj, ale o přijetí i s bytím v nejistém světě, ve kterém neexistence vlastních financí může být pro ženu zdrcující, především pokud se jedná o ženu-matku. Nejen mladší komunikační partnerky uváděly, že možnost mít vlastní finanční zajištění pro ně bude nutnou součástí jakéhokoliv dalšího vztahu, zároveň však dodávaly, že ideální je pro ně takový muž, který by se dokázal postarat o ně i o rodinu. Tedy muž, který by byl s to naplnit očekávanou roli spolehlivého živitele rodiny.

Náročné bylo paradoxně ustát také partnerský sex. Profesionalizace totiž nezdědala, že partneři vyžadovali sex častěji, popřípadě se dožadovali nejrůznějších (atypických) sexuálních praktik. Pokud komunikační partnerky neměly na sex náladu, byly příliš unavené, nebo prostě po celém dni pro ně byla představa sexu nepřijatelná a potřebovaly být spíše samy nebo obejmout, povídat si, hrozilo riziko rozkolu, hádky, nepochopení, v nejzazším případě psychického napadání prostřednictvím nadávek.

Měl jednoduše představu, že v práci si to užívám a doma už nechci, protože mi nestačí, protože v práci mě ti chlapi berou víc. Vůbec nechápal, že to je sakra práce. To je, jak bys chtěla po instalatérovi, aby každý den po šichtě spravoval doma umyvadlo a hajzl. Už vidím, jak je nadšený. A ty bys na něho začla: Jo, jasně, u Novákové se můžeš přetrhnout, ale nám tady kape kohoutek. Jako jo, tak ono se říká, že kovářova kobyla chodí bosa. Ale logicky – po celém dni už žádný penis fakt vidět nechceš. Čeho je moc, toho je příliš. (KP7)

Komunikační partnerky, které poznaly své partnery v práci, většinou neřešily ekonomické nerovnosti ve vztahu. Muži, s kterými se potkaly a navázaly vztah, byli většinou finančně zajištěni. V ojedinělých případech se dokonce mohla naplnit představa z filmu *Pretty Woman*, kdy si muž komunikační

partnerku vzal a ta přestala v sex-byznysu působit. Je však potřeba zdůraznit, že i dle zkušeností komunikačních partnerek se jedná o velmi ojedinělé příběhy. A ne vždy se jednalo o vztah mezi bohatším mužem, který ženu zcela ekonomicky zajistil. Ve svém výzkumu jsem se setkala s několika příběhy, kdy ženy navázaly dlouhodobý vztah se zákazníkem, jen v jednom případě však byl tento vztah důvodem pro odchod ze sex-byznysu. V tomto případě se jednalo o muže, který byl s to komunikační partnerku finančně zajistit, zároveň to však znamenalo zcela změnit životní příběh (vytvořit si pro nové okolí dokonalejší krycí příběh).

Pro komunikační partnerky, které se s partnery poznaly v zaměstnání, bylo nejdůležitější, aby partneři akceptovali a oddělovali jejich roli placené profesionálky a manželky, partnerky. Situace pro ně byla nezdárka obtížnější, protože v práci často vystupovaly jako „někdo jiný“, hrály roli. V profesní rovině komunikační partnerky vstupovaly do role sexuální pracovnice, ženy vzbuzující touhu a poskytující rozkoš. Tato jejich profesní role ne vždy souzněla s tím, kým byly ve chvíli, kdy z práce odešly. Což bylo pro některé partnery těžko přijatelné a vztahy vedlo většinou k rozchodu. Zároveň v práci někdy poskytovaly i takové praktiky, které v soukromí nevyhledávaly. Partneři však díky tomu, že je poznali v jejich profesní roli, předpokládali, že také v soukromém životě se budou chovat obdobně. Po čase tak mohlo přicházet zklamání, když se ukázalo, že partnerský sexuální život je mnohem méně pestrý a aktivní.

Pak začaly být hádky častější. Já prostě přišla domů, vzala jsem si pohodlné tričko, odlíčila se a lehla na gauč. A jo, chtěla jsem se milovat. Ale on pořád čekal, že se budu po domu produčovat v podvazkách a nalíčená a každý sex bude hotová gymnastika. Snažila jsem se mu vysvětlit, že doma se chci mazlit, že chci, abych se mu líbila taková, jaká jsem – nenalíčená a v teplákách. Ale to vlastně nešlo. A obdobné to bylo s ostatními, průser je, že oni se vlastně zamilovali do té, co potkali na privátě, ne do mě. (KP5)

Překážkou kvalitního partnerského vztahu mohla být ale rovněž pasivita na straně muže, který byl zvyklý na servis bez větší snahy. Ačkoliv dle výpovědi komunikačních partnerek většina zákazníků potřebovala k uspokojení vědět, že orgasmu dosáhla také žena (a museli přitom alespoň uvěřit, že se jedná o skutečný orgasmus, protože ne vždy komunikační partnerky dle svých slov orgasmu dosahovaly, ačkoliv většinou ano), někteří zákazníci, z nichž se stali partneři, byli naopak zvyklí, že sex probíhá bez jejich většího zapojení. Byla to pro ně samozřejmost, kterou od ženy dostávali, a očekávali stejný přístup také ve vztahu. V opačném případě byli naštvaní.

Já už to pak jednou nevydržela a prostě jsem na něho skoro zařvala, ať jde aspoň do sprchy, že i zákazníci do ní chodí, jen on furt čeká, že bude mít všechno s celým servisem a zadara. To jsem věděla, že tohle byla chyba. Se zákazníkem se prostě nemá nic začínat. (KP5)

Takovéto vztahy komunikační partnerky nenaplňovaly. Nechtěly se také doma stále o někoho starat a být těmi aktivními. Naopak často toužily, aby byly v partnerském vztahu respektovány, ale také aby o ně bylo postaráno, aby nemusely být stále těmi *schopnějšími*.

Kromě nereálných očekávání byla rizikem dle komunikačních partnerek rovněž větší žárlivost, protože zákazník většinou ví, jak to ve světě sex-byznysu (z pohledu zákazníka) chodí. To, čeho se mu dostávalo, speciální přístup, který mu připadal určený jen pro něho, mu přijde ohrožující. Partner může žádat, aby partnerka ukončila své působení v sex-byznysu.

Rovněž pro komunikační partnerky však mohlo být obtížné přijmout soukromou tvář muže, kterého poznaly jako zákazníka, tedy také někoho, kdo hraje určitou roli. Krom žárlivých scén, jejichž počet se v průběhu vztahu nezdá zvyšovat, bylo dle komunikačních partnerek problematické, že se si muži-zákazníci mnohdy vysnili, že ženu – sexuální pracovníci zachraňují.

Svůj respekt a péči mohli začít využívat jako zbraň v hádkách a důkaz (pomyšlné) nerovné pozice.

Řada komunikačních partnerek časem došla k závěru, že základem je nemít partnera, který byl zákazníkem. Rizikem jsou například již zmíněné zkreslené představy, partneri mohli být zamilovaní do jejich profesního já, které však nemusí být stejné jako jejich soukromé já, což může vést k deziluzi a ukončení partnerství. Ale také snaha o záchranu žen či zvyšující se žárlivost.

Nejextrémnější strategií bylo v době působení v sex-byznysu vůbec nenavazovat partnerské vztahy. Tato strategie vycházela především z negativních zkušeností komunikačních partnerek, které dříve nějaký vztah navázaly, avšak jejich profesní role byla natolik velkou překážkou pro nekonfliktní a naplňující partnerství, že se rozhodly další vztahy nemít. Partnerské vztahy odmítaly také v situacích, v nichž se cítily někým přitahovány a měly ho rády, raději však rozvíjející se vztah hned -byznysu vůbec ukončily.

Z mých zkušeností to ze startu může vypadat dobře, všechno je v pohodě, partner to akceptuje. Ale dříve nebo později přijdou komplikace. A já zatím nejsem připravená dělat něco jiného. Možná najdu někdy v budoucnu někoho, kdo bude hodně vytrvalý a půjde to skloubit. Ale zatím chci být sama, užívat si života a nemyslet na někoho druhého. (KP23)

Pro komunikační partnerky byl tudíž důležitý také pocit zodpovědnosti a neochoty se aktuálně k někomu vázat. I přesto, že komunikační partnerky často vnímaly muže jako nemonogamní a nevěrné, toužily po harmonickém vztahu, ačkoliv ne nutně monogamním. Harmonický vztah pro ně znamenal vzájemnou důvěru a oporu, zodpovědnost vůči druhému. Období, kdy působily v sex-byznysu, pro ně přitom většinou znamenalo zaměření se na sebe sama, nechtěly se vázat, měly možnost cestovat, užívat si vydělaných peněz a nebyly připraveny nechat se někým omezovat. To se týkalo především těch komunikačních partnerek, které se sex-byznysu věnovaly v době studií či hned po

skončení studií, ale také těch, které do sex-byznysu vstoupily po delším vztahu (během něhož v sex-byznysu nepůsobily).

Komunikační partnerky často hovořily o tom, že muži prostě jsou nevěrní. Ale neshodovaly se v příčinách. Dle některých byla na vině „vrozená“ mužská potřeba mít více žen a neschopnost monogamie. Hlavní příčinou nevěry však dle jejich zkušeností bývá nedostatečná komunikace, špatná sexuální výchova a předsudky. Ze svých zkušeností analyzovaly, že mnoho zákazníků své manželky či partnerky skutečně miluje, a právě proto se jim bojí říct o nějaké své sexuální potřebě či touze. Zákazníci mívají také pocit odcizení, především ve chvíli, kdy se narodí potomek. Ne vždy je přítom podle komunikačních partnerek na vině nízká ochota zapojit se do péče o potomka. Někdy převládne pocit, že doma vlastně nejsou žádoucí, že jsou ve vztahů tří (matka-dítě-otec) svým způsobem navíc. I v těchto případech je, jak uvádějí komunikační partnerky, na vině především nedostatečná komunikace. Někdy ani k samotnému sexu nedojde, zákazníci si chtějí s někým popovídat, chtějí mít pocit, že jim je nasloucháno, jsou v centru zájmu a je o ně pečováno. Komunikační partnerky se domnívají, že mohou sloužit jako kvalitní vztahové poradkyně a podpořit konkrétního muže/zákazníka v tom, aby se svou partnerkou/manželkou více hovořil. Ve specializovaných salonech bylo možné do poskytnutí služby zapojit také partnerku a služba mohla sloužit zároveň jako výuková lekce, edukace.

Tak stalo se to fakt jenom párkrát, je to dost ojedinělé, ale stalo se. Jednou dlouhodobý zákazník přišel nakonec i s manželkou, která o nějakých speciálních praktikách nechtěla vůbec slyšet, přišlo jí to trapné. Než se připravil, povídaly jsme si. Myslím, že pro ni bylo důležité zjistit, že jsem normální, chytrá ženská. Sama říkala, že ji to překvapilo (smích). Pak seděla tady a pozorovala celou dobu, co se tu děje. Ze startu šlo vidět, že je v šoku, pak se začala trochu smát, ale fakt tak diskrétně, ale nakonec i ona sama říkala, že

byla vzrušená, že ta dominantní role sice pro ni není úplně přirozená, ale něco v tom pro sebe našla. (KP8)

Potřebu kvalitní komunikace komunikační partnerky zmiňovaly velmi často a zkušenost s nefunkčními či narušenými partnerskými vztahy jejich zákazníků je vedly k závěru, že dlouhodobý a pro oba uspokojivý vztah musí být založen na dobré komunikaci. Komunikační partnerky měly také dlouhodobé a harmonické partnerské vztahy, a to i s (bývalými) zákazníky. Harmonie byla podle nich dána především specifickým nastavením a vyzrálostí partnera, který věděl, do čeho jde, a nezneužíval svých znalostí. Základem je ale opět otevřená komunikace. Na místě je ovšem podotknout, že tyto vztahy komunikačním partnerkám vydržely nejspíše také proto, že po čase své působení v sex-byznysu ukončily, a to i přesto, že se pro ně jednalo o ekonomický propad, který jim však dostatečně nahradily benefity z partnerského vztahu.

Ačkoliv se to může zdát jako protimluv, je dle komunikačních partnerek rovněž důležité, aby se oba partneri shodli, že o práci se doma příliš nehovoří. To neznamená, že se partnerka nesevěří o negativním zážitku nebo například neprobírá možnost ukončení či setrvání v sex-byznysu. Neprobírají se však podrobnosti. Dle komunikačních partnerek může být obtížné uhodnout správnou míru, kdy už může být konkrétní příběh pro muže zraňující.

Může tam být vlastně snaha o kontrolu, navíc některé detaily mohou být použity jako munice při hádce. Mně to může přijít jako nevinný vtip, ale pro něj už je to přes čáru, prostě nikdy nevíš. Lepší je to omezit na minimum, zbytečně z toho pro něho nedělat porno na večer. (KP3)

Je to vždycky křehká plocha. Může to vyvolat nějakou zábavnou a úžasnou změnu, zpestření, ale taky to může vézt k totálně žárlivé scéně. A fakt nikdy předem nevíš. Stačí, že bude mít blbý den nebo to doma

nebude takové, a je oheň na střeše. Fakt se vyplatí doma to radši moc nerozebírat. (KP21)

Jak z uvedených citací vyplývá, působení v sex-byznysu stavělo komunikační partnerky do pozice zranitelnější. Jelikož její pracovní pozice je v obecné rovině stigmatizačním atributem v případě hádek toho může partner využít.

Opět to však neplatí vždy. Ve vztahu, kde jsou oba partneři součástí sex-byznysu nebo je partner v této oblasti zcela akceptující, je možné hovořit o některých detailech více. V obecné rovině však platí, že by se práce neměla stát každodenním tématem. Základní taktikou pro udržení dobrého vztahu většinou znamená odpovídat na případné dotazy, ale nezacházet příliš do detailů. Být na pozoru bylo důležité především v situacích, kdy si komunikační partnerky sex v práci užívaly více než doma. Nebylo to vždy jen proto, že by jim sex s partnerem nevyhovoval nebo je neuspokojoval, důležitá byla především emoční rovina vztahu a milování, nikoliv jen sex jako prostředek k dosažení fyzického uspokojení v podobě orgasmu. Sex s cizím, zajímavým mužem či neobvyklá praktika (kterou by však nechtěly provozovat doma s partnerem) pro ně však mohla být zároveň velmi uspokojivá. Domnívají se ale, že o tom není možné s partnerem mluvit.

Ze startu jsem se vlastně hrozně styděla, ale taky bála. Manžela miluju a říkála jsem si, ty jo, co když už to s ním nikdy nebude dobré? Protože ty orgasmy, co jsem někdy měla, to jako bylo mega. Ale pak jsem přišla na to, že doma chci něco jiného. Orgasmus není všechno. (KP20)

Když po mě poprvé borec chtěl, abych před ním čůrala, když jsem poprvé měla masturbovat a cizí chlap se na mě díval, to byl prostě neuvěřitelný zážitek. Jenže já fakt nechci před svým partnerem močit. A nikdy bych to nedělala před někým, koho miluju. (KP23)

Ve vztahu je proto dle komunikačních partnerek důležité nastavit pravidla partnerské intimity. Společně s pravidly ohledně sexuálního života je pro

pravidla o partnerské intimitě ideální, aby vznikla na základě společné komunikace. V první řadě je dle komunikačních partnerek nezbytné, aby partner porozuměl tomu, že doma nejsou tím, kým jsou v práci. Doma nechtějí (vždy) hrát roli, chodit nalíčené, v sexuálně dráždivém oblečení. Nechtějí každý večer dělat striptýz nebo mít „tvrdý sex“, někdy se chtějí k partnerovi jen přitulit.

Komunikační partnerky často uváděly, že je rovněž důležité, aby partner pochopil, že ne všechny sexuální praktiky jsou jim příjemné, pro ně uspokojivé a že v práci poměrně často předvádějí. Zákazníkovi je poskytnou, ten má pocit, že si je také užívají, ale skutečnost je jiná. Neplatí to u všech komunikačních partnerek, ale řada z nich má praktiky na doma a praktiky do práce. Je možné někdy „práci přenést domů“, ale nemůže se to stát pravidlem, protože by to znamenalo nespokojenost komunikační partnerky ve vztahu.

Zajímavý byl přístup k užívání kondomu a intimitě typu objímání či líbání. Některé komunikační partnerky považovaly líbání za něco, co patří jen do sféry partnerského sexu a něžností, ale nebylo tomu tak vždy. Spíše se shodovaly, že záleží na konkrétním zákazníkovi. To stejné platí o používání prezervativů. V žádném případě neplatí, že v partnerském vztahu není užíváno prezervativu.

Důležité rovněž je, aby se partneři dohodli, jak a zda vůbec o daném tématu hovořit s dětmi. Tato strategie odráží, jak komunikační partnerky oddělují svou roli matek od role profesní. Pro komunikační partnerky je tato oblast velkým a obtížným tématem, protože se bojí, aby se děti nestaly oběťmi šikany. Je pro ně důležité nastavit kvalitní komunikaci s otcem dítěte či partnerem, který s nimi dítě vychovává, tak, aby tato komunikace byla jednotná a dítě chránila. Během výzkumného šetření nebylo až na výjimky možné zachytit, jak se tato strategie měnila spolu s věkem dítěte, protože jen tři z komunikačních partnerek měly dospělé děti a jen jedna z nich dítě aktuálně vychovávala spolu s partnerem.

V případech, kdy komunikační partnerky již ukončily své působení v sex-byznysu a následně si hledaly partnera, se zvolené strategie lišily dle toho, zda chtěly, aby jejich zkušenost zůstala ukryta či nikoliv. Pro některé komunikační partnerky bylo důležité, aby v partnerství neexistovala tajemství. Rovněž se domnívaly, že by nebyly s to žít s někým, kdo je v tomto směru prudérní či netolerantní. Působení v sex-byznysu považují za etapu života, za kterou se nestydí.

Jiná byla situace u těch komunikačních partnerek, které nechtěly, aby působení v sex-byznysu bylo nadále součástí jejich životního portfolia, a snaží se tuto životní kapitolu co nejvíce skrýt. Důvodem byl především strach z ohrožení profesní kariéry či partnerského vztahu. Komunikační partnerky se i zde, stejně jako v případě, kdy nechtěly svou zkušenost zprostředkovat rodičům či sousedskému okolí, nezářídka uchýlovaly k jednoduchému příběhu, který se přibližoval skutečnosti.

Nebyla jsem společnice, ale hosteska na předváděčkách výrobků a servírka. Když ti ujede nějaký příběh o nechápavém zákazníkovi a jeho blbých kecech, můžeš to většinou uhrát na to, že se jednalo o blbce na předváděčce, a posluchači se většinou jen zatváří pohoršeně. (KP25)

Hůře se krycí příběhy vytváří v situaci, kdy zkušenost komunikačních partnerek byla delší nebo pokud se rozhodly neříct pravdu partnerovi v době, kdy ještě aktivně působily v sex-byznysu. Poměrně vysoké výdělky, nepravidelná pracovní doba ve večerních hodinách, nemožnost návštěvy v práci, to vše ztěžovalo utvoření kvalitního příběhu. Většina takových vztahů tudíž neměla dlouhého trvání.

Mnoho mých komunikačních partnerek vystupovalo hodně sebevědomě, a i přes komplikace, se kterými se při navazování a udržování partnerských vztahů kvůli své profesní roli potýkaly, dodávaly, že vstup do sex-byznysu

jim přinesl mnohé benefity. Nejde přitom o finance či pocit samostatnosti. Vyprávěly, že patřily mezi tišší dívky a ženy a bylo pro ně problematické mluvit (nejen) s muži otevřeně o svých potřebách, pocitech, přáních. Také si příliš nevěřily, měly nižší sebevědomí. Vstup do sex-byznysu byl pro ně v mnoha ohledech z počátku náročnější, avšak osvobozující – nevystupovaly totiž samy za sebe, ale braly na sebe roli. Jejich soukromé já by mnohé věci nedokázalo udělat, ačkoliv by chtělo, jejich profesní já však bariéry jako stud, obavu z odmítnutí či odsouzení neřešilo, protože bylo utvářeno jako bytost, která tyto bariéry nemá.

Je to jako role, která tě zcela pohltí. Faktem je, že i ta změna jména je důležitá. Změna oblečení. „Já“ mimo práci se nelíčí a obléká se spíše sportovně. „Já“ v práci se velmi výrazně líčí, nosí kozačky, podpatky, podvazky, minišaty. (KP23)

Celý život jsem byla ta druhá, muži mě balili a já kývala na nabídky na rande a nakonec i na nabídku k sňatku. Zamilovala jsem se, to ano, ale moje volba žádný vztah vlastně nebyl. Vždy jsem přijímala. Co dělám na privátě, je všechno jinak. Bylo to postupné. Ale teď jsem to já, kdo si vybírá, a nemám problém si říct, jak chci, aby to ve vztahu fungovalo, nepodřizuju se. A konečně zažívám orgasmus. V práci i mimo ni. (KP7)

Profesní já, respektive některé aspekty, které si profesní já osvojilo, se postupně promítly také do soukromého já. Komunikační partnerky sdělovaly, že měly poprvé v životě pocit, že jsou to ony, kdo o sobě rozhoduje, kdo má právo mluvit o svých potřebách a být vyslyšen.

6.4.3 Matka (vztahy s dětmi)

Z mých komunikačních partnerek měla přibližně polovina děti, tři z nich měly již děti dospělé a jedna z nich vychovávala dítě společně s partnerem. U dvou

komunikačních partnerek došlo k odebrání dětí soudem, jelikož soud vyhodnotil, že nejsou aktuálně schopny se o dítě/děti dostatečně postarat (obě se potýkaly s bezdomovectvím a závislostmi).

Vztah s dětmi byl pro komunikační partnerky velkým tématem, v němž, obdobně jako ve vztahu k prarodičům, nezářídka docházelo ke konfliktu mezi jejich vlastním přístupem ke světu a sexualitě a tím, co by chtěly pro své děti. Zároveň se většina komunikačních partnerek velmi obávala případné stigmatizace a vyloučení dětí z kolektivu.

Všechny komunikační partnerky, které měly dospělé děti, jim o svém „zaměstnání“ řekly, a to ještě v době, kdy byly teenagery. Důvodem byla snaha o otevřenost a obava, aby o tom potomkům neřekl někdo jiný. Komunikační partnerky dodávaly, že ačkoliv měly obavy z odsouzení, vysvětlovaly dětem, že prostituce / sexuální práce jim umožňuje dobře se o ně postarat a zároveň mít možnost s nimi trávit dostatek času. Dodávaly, že je pro ně důležité, aby také jejich děti vnímaly, že nechtějí být jen oběťmi situace, ale že i v situaci, kdy na děti zůstaly sami (což byl příklad všech třech komunikačních partnerek), chtějí mít dobrý, zabezpečený život.

Lhát nešlo, večer jsem často nebyla doma a chyběly mi nějaké uvěřitelné příběhy. Můžete lhát lidem, které nevidíte každý den, ale nemůžete lhát dítěti, s kterým jste denně. (KP25)

Hlavně jsem se bála, aby se to náhodou nedozvěděl od někoho jiného. Nikdy nevíš. Bála jsem se, ale zároveň jsem mu vysvětlila, že jen díky tomu, co dělám, si žije tak, jak si žije. Myslím, že to přijal. I když je to trochu žárlivý kluk obranář. (KP8)

Řekla jsem jim to chvíli poté, co jsem začala. Nikdy jsme si nelhali. (KP7)

Pro tyto komunikační partnerky byla cílem otevřenost, která ovšem má své limity a je genderově podmíněna. Komunikační partnerky mnohem více

mluvily o své pracovní zkušenosti se svými dcerami než se svými syny. I s nimi však rozmlouvaly a domnívaly se, že jim vlastně v oblasti sexuality a vztahů mohly dát mnohem více než jiné matky, protože se nebojí o mnohých tématech mluvit otevřeně. Výhodou otevřenosti byla také možnost vzájemné ochrany – potomci věděli, kdy by měla matka přijít domů, a v případě opoždění ji ihned kontaktovali.

V jednom případě bylo možné opakovaně hovořit také s dospělou dcerou komunikační partnerky. Ta nedělá a ani v budoucnu nechce dělat to, co její matka. Velmi si však matky váží za to, že se ani v obtížné situaci, poté, co je opustil otec a matka zůstala na děti sama, nevzdala a zajistila jim dobré dospívání. Dcera zároveň tvrdila, že se díky ochotě matky rozebírat a sdílet s ní mnohé své zážitky a zkušenosti naučila o životě a vztazích mnohem více než její vrstevnice. Z rozhovorů s ní vyplývá, že nemá pocit, že by díky tomu, co matka dělá, jako dítě trpěla či byla mimo kolektiv. Je však pravda, že i ona měla krycí příběh, který společně s matkou vytvořily pro situace, kdy je nezbytné o povolání rodičů hovořit. O skutečnosti hovořila jen s těmi lidmi, kterým doopravdy věřila, a nikdy se jí nestalo, že by to následně vedlo k ochladnutí vztahů, ani tato informace nebyla nijak použita proti ní. I přes otevřenost si však jak matka, tak dcera byly vědomy toho, že se jedná o potenciálně zneužitelnou informaci.

Jinak na tom byly komunikační partnerky s malými dětmi, tedy dětmi do cca 10 let věku. Ty dětem o tom, co dělají, ještě neřekly a poměrně striktně dohlížely, aby se to děti nedozvěděly. Pokud svou skutečnou „profesi“ tajily také před okolím, pro děti měly stejný krycí příběh. Případně měly jeden speciálně pro děti a blízké okolí informovaly o tomto příběhu. Zároveň o své práci doma vůbec nehovořily a krycí příběh používaly jen v nutných případech, například když bylo potřeba mít odpověď na otázku o zaměstnání rodiče do základní či do mateřské školy, kam dítě docházelo. A právě křehkost smyšleného příběhu, který mohlo být snadné prohlédnout, a dítě se tak mohlo ne

úplně vhodnou cestou dozvědět, jaké je skutečné „zaměstnání“ matky, byla pro komunikační partnerky zdrojem stálého strachu. Uvažovaly, kdy je ta správná doba říct dětem pravdu.

Trnu kdykoliv, kdy se debata otočí k nějaké neshodě. Probůh, hlavně ať někomu nepřeskočí v hlavě a něco schválně neřekne. Ten strach si nikdo nedovede představit. (KP20)

Bylo pro ně především velmi důležité, aby si všichni, s kým dítě přichází do styku a kdo může vědět o matčině zaměstnání, uvědomovali, že je nežádoucí dítěti cokoli být jen naznačit. Což je stavělo do velmi nerovné pozice.

Obzvláště obtížná může být situace ve chvíli, kdy se jedná o rozvedenou ženu, jejíž vztahy s bývalým manželem nejsou vyřešené. Komunikační partnerky se rozhodly svou situaci před bývalým manželem zatajit. Pokud o ní přeci jen věděl, cítily se velmi lehce „vydíratelnými“.

Nejobtížnější bylo pro komunikační partnerky jednání s autoritami. Hovory s učitelkami, pracovníci úřadů apod. pro ně byly velmi nepříjemné a rizikové. V případě, kdy by se o jejich „zaměstnání“ vědělo, velmi se obávaly negativního labelingu dětí. Obecně platí, že hlavní strategií pro oddělení role sexuální pracovnice a matky bylo vytváření paralelních a krycích příběhů. Komunikační partnerky nezdůvodňovaly na velká očekávání od „dobrých matek“, které jsou stále pod hledáčkem nejrůznějších organizací. Dle jejich zkušeností má každý představu o tom, co to znamená být dobrou a zodpovědnou matkou a cokoli, co se liší od této představy je nepřijatelné. Pro komunikační partnerky přitom bylo důležité především to, aby jejich děti byly dostatečně zajištěné a měly zároveň možnost trávit se svou matkou co nejvíce času. Což práce v sex-byznysu umožňovala. Zároveň však pro byla zdrojem stálého stresu. Domnívaly se, že tím, kdo je pro dítě potenciálním ohrožením, nejsou ony, které se přeci o děti maximálně starají,

ale neakceptující okolí, které může díky svým předsudkům dítě vyloučit či traumatizovat.

Komunikačních partnerek jsem se rovněž ptala, jak by reagovaly, kdyby jim jejich dítě řeklo, že bude také poskytovat sexuální či erotické služby.

Nadšená bych z toho samozřejmě nebyla, ale respektovala bych to, ostatně co jiného by mi zbývalo. Ale nemyslím si, že by to nastalo, i když jeden nikdy neví a děti rodičům všechno nepoví. (KP7)

Trochu by mě to mrzelo, snažila jsem se přeci jen i kvůli tomu, aby mohl mít dobré vzdělání... Práce v sex-byznysu není jednoduchá, je to dřina a já bych si přála, aby měl nějakou pohodovou práci, která ho bude bavit a nebude ho stresovat. Ale z domu bych ho nevyhodila (smích). (KP3)

V odpovědích se komunikační partnerky lišily především podle toho, jak dlouho v sex-byznysu působily, jak tuto svou zkušenost zpětně hodnotily (jaký je jejich postoj k sex-byznysu) a jak staré byly jejich děti. Především starší komunikační partnerky s dospělými nebo skoro dospělými dětmi sdělovaly, že by toto rozhodnutí respektovaly a snažily se podělit o co nejvíce profesních rad, rozhodně by však nebyly nadšené. Zmiňovaly strach, který by o své děti měly, obavy, zda si dokážou dobře nastavit vlastní hranice. Zároveň se ale domnívaly, že jejich děti touto cestou nikdy nepůjdou.

Komunikační partnerky s malými dětmi, které svou zkušenost se sex-byznysem stále reflektují pozitivně, anebo komunikační partnerky bez dětí mají velmi podobný postoj jako starší komunikační partnerky. Některé z nich však doufaly, že se děti o jejich profesi nikdy nedozví, i přesto připouštěly, že by se mohlo stát, že se děti rozhodnou v sex-byznysu působit. Jejich cílem však většinou bylo poskytnout dětem takové zázemí a vzdělání, aby si jednou mohly vybrat dobře placenou, ale ne příliš náročnou práci. Všechny se shodovaly, že práce v sex-byznysu je náročná a nejistá.

Komunikační partnerky, které svou zkušenost v sex-byznysu hodnotily zpětně negativně, si nepřály, aby jejich děti někdy komerční sexuální služby poskytovaly. Děly ostatně vše proto, aby děti o jejich zkušenosti nic nevěděly, zcela změnily svůj život, většinou i místo bydliště a okruh nejbližších přátel. Věřily, že dětem vytvoří takové dětství a dospívání, která budou prevencí před případným vstupem do sex-byznysu.

Ne, to se nesmí stát. To bych snad brala jako nějakou formu trestu. Nedovedu si představit, že by kterékoliv z mých dětí muselo projít mou zkušeností... Snažím se, aby měly všeho dost, a budu s manželem (který o její zkušenosti ví) dělat vše proto, aby je materiální nedostatek nedohnal k takovému kroku. (KP22)

Z výpovědi je patrné, že i přes proklamovaný pozitivní přístup k sex-byznysu vnímají komunikační partnerky tuto práci jako určitý druh selhání, respektive zaměstnání, které by nemělo být hlavním zvoleným cílem. Ostatně sami se snažily zajistit svým dětem takové vzdělání a podporu, aby v budoucnu mohly vykonávat jiné zaměstnání, které bude méně obtížné, zatěžující a nehrozí u něj společenské odsouzení. Zároveň si díky svým zkušenostem uvědomují, že se jedná o zaměstnání s vyšším rizikem výskytu negativních jevů, zaměstnání, v němž je potřeba si jasně stanovovat hranice a mít ostré lokty, umět si poradit v obtížných situacích. S ohledem na svou zkušenost však většinou akceptují důvody, které mohou vést k rozhodnutí do sex-byznysu vstoupit. Komunikační partnerky se nedomnívají, že by mohly být pro děti v tomto směru vzorem. A to především proto, že děti primárně vedou k tomu, aby si zvolily jinou profesní dráhu.

6.4.4 Snacha (vztah s rodinou partnera)

Tyto situace se týkaly především komunikačních partnerek, které již v sex-byznysu nepůsobily a byly vdané, měly stálý partnerský vztah. V případě dlouhodobých vztahů v situacích, kdy ještě stále v sex-byznysu působily, byly strategie podobné těm, jaké užívaly ve vztahu ke svým rodičům,

Komunikační partnerky mající dlouhodobý partnerský vztah, které si nepřály, aby se o jejich minulosti vědělo, měly perfektně vytvořený krycí příběh. Především již ale nebydly tam, kde vyrůstaly. Přestěhovaly se na místo, kde mohly začít znovu od začátku. Představa, že by se lidé v novém sousedství dozvěděli, že se živily prostitucí / sexuální prací, pro ně byla doslova děsivá. V novém sousedství se snažily působit jako zcela jiné ženy.

Jednou z důležitých preventivních strategií proto byla změna narativu. To bylo patrné především u komunikačních partnerek, s nimiž jsem měla možnost realizovat dlouhodobé opakované rozhovory. Původní příběh, v němž vystupovaly jako nezávislé ženy rozhodující se pro povolání, které je baví, se změnil v příběh o ekonomické nejistotě a nutnosti hledat relevantní zdroje obživy.

Myslím, že ten důvod (proč to vidím jinak) je ten, že jsem dospěla. Už nemám být na co hrdá. Zpětně bych to nikdy neudělala. Smířila bych se s tím, že jsem normální holka. Nebo možná nesmířila, asi bych hledala něco jiného. Hele, já nevím, to je těžký. Zrovna teď bych byla ráda, kdybych tuhle část své minulosti mohla vymazat. Představa, že to zničí vše, co mám, je děsivá. Manželovi rodiče by mě fakt nevzali. To vím jistě. (KP22)

Partner komunikačních partnerek, které před tchýní a tchánem a dalšími partnerovými příbuznými tajily, co dříve dělaly, o jejich dřívějším povolání většinou věděl. Jednalo se tedy o sdílený krycí příběh. Z rozhovorů vyplývá, že se komunikační partnerky nebály toho, že by partner mohl svých znalostí využít k tomu, aby partnerku držel v nižší pozici. Ostatně, on sám o jejich

dřívějším povolání věděl, a i přesto s nimi vstoupil do dlouhodobého vztahu, někdy se dokonce jednalo o dřívějšího zákazníka. Prozrazení by ohrozilo i jeho, protože by vyšlo najevo, že využíval služeb „prostitutky“, což pro něj rovněž znamenalo ohrožení sociální pozice, kterou zastával.

Udržení krycího příběhu a hraní hry bylo náročné především pro ty komunikační partnerky, jejichž orientační rodina o jejich působení v sex-byznysu věděla. A také pro ty, které se v sex-byznysu pohybovaly dlouhodobě. Měly již většinou něco našetřeno, ale zároveň měly prázdné místo v životopise. Při každém rodinném setkání se obávaly toho, aby se někdo nepřekřel, aby nezaznělo něco nevhodného. Rodinná setkání proto byla většinou minimalizována. Situace se stávala s přibývajícím léty jednodušší, vznikaly mezi tím další příběhy, o nichž bylo možné hovořit a riziko prozrazení se dle komunikačních partnerek snižovalo. Minimálně do doby, než bylo nutné hledat zaměstnání nebo opět vysvětlovat, jak přišly ke svému majetku.

To hlavní, čeho se komunikační partnerky bály, byla stigmatizace a nepřijetí, a z nich plynoucí ohrožení života, jaký nyní vedly. Bály se, že budou souzeny na základě svých dřívějších rozhodnutí a jejich aktuální já bude překryto já dřívějším. Nedomnívám se, že by úmyslně lhaly. V podstatě si skutečně přály, aby se zachovaly jinak, aby toto rozhodnutí neučinily. A snažily se dát příběhu takový rámec, který bude znít logicky v jejich aktuální situaci. Svou dřívější situaci reinterpretovaly tak, aby byla aktuálně přijatelná. Novému příběhu přitom samy věřily. Zevrubně rozebíraly své rozhodnutí vstoupit do sex-byznysu a racionalizovaly jej především ekonomickou nejistotou a nemožností volit jinak. Ptala jsem se jich, zda by vše hodnotily jinak, kdyby nebylo na sex-byznys nahlíženo negativně. Většinou říkaly, že nejsou s to odpovědět. Protože si takovou situaci nedovedou stoprocentně představit, neví, zda by to znamenalo, že bude prostituce / sexuální práce přijímána zcela nekriticky. Zároveň dodávaly, že si vlastně samy nepřejí, aby se jednalo o normální zaměstnání. Naopak by si přály, aby byla sociální situace všech lidí

taková, že je do sex-byznysu nenutí. To přitom neznamená, že sex bude patřit jen do sféry manželství a přestane být komoditou. Nebude však prací. Paradoxem totiž je, že některé z komunikačních partnerek měly zároveň zkušenost s vlastní nevěrou (v rámci dlouhodobého vztahu) anebo byly ve vztahu, v němž byly především kvůli statusovým a ekonomickým výhodám. Obojí však racionalizovaly – buďto potřebou oživit vztah (přičemž se bály prozrazení), popřípadě tím, že nevidí nic špatného na situaci, kdy je vztah především způsobem, jak sebe sama (a své děti) dobře zajistit. Naplňující vztah tudíž není vždy vztah věrný či romantický.

6.4.5 Kamarádka (vztah s nejbližším okolím)

Přátelé většinou o zaměstnání komunikačních partnerek věděli, také však platilo, že blízká sociální skupina přátel se často obměnila. Komunikační partnerky měly téměř vždy přátele, se kterými o svém skutečném zaměstnání nehovořily (což šlo ovšem pouze v případě, že nebyly aktivní na sociálních sítích). Zároveň s některými lidmi ukončily blízké vztahy poté, co se jim dostalo negativní, odsuzující reakce. Také někteří blízcí přátelé přestali s komunikačními partnerkami komunikovat poté, co zjistili, že jsou zapojeny do sex-byznysu.

Komunikační partnerky se k sex-byznysu většinou dostaly samy nebo proto, že našly inzerát. V okolí tedy zpočátku neměly nikoho, kdo by se v sex-byznysu pohyboval. I to se měnilo. Znamých ze sex-byznysu přibývalo, nové blízké přátelské vztahy však vznikaly jen ojediněle. U mých komunikačních partnerek tedy není možné hovořit o tom, že by osoby pracující v sex-byznysu vytvářely komunity.

V práci mám kolegyně, s kterými se vidím ráda, ale po práci odcházím a není potřeba se vidět. Každá žijeme své životy. A asi ani nemáme, o čem bychom si mimo práci povídaly. (KP7)

U komunikačních partnerek, které poskytovaly služby „na ulici“, byly ostatní osoby poskytující sexuální služby především konkurencí. Případná přátelství podle jejich zkušenosti nikdy nefungovala, převažovala řevnivost.

Jakékoliv pokusy o přátelství končily tím, že mi oni nebo já jim přebrala zákazníka. Hlídáš si své místo, hlídáš si klienty. Spíš než s přátelstvím jsem se setkala se vzájemnými pomluvami, několikrát... jsem si jistá, že to byly další holky, co na mě zavolaly policii. Čím míň holek v okolí, tím větší šance, že to budeš ty, komu půjdou kšefty. (KP1)

Obecně prostředí ulice bylo komunikačními partnerkami popisováno jako méně solidární. Kvůli neustálému strachu z policie, finanční nejistotě a závislostem vnímaly vztahy mezi ostatními prostitutkami / sexuálními pracovníci jako nejisté, nepřátelské. Na druhé se nemohly komunikační partnerky příliš spolehnout. Nutnost vydělat další peníze, které přicházely nárazově a nebylo možné si tvořit finanční rezervy, vedla k vzájemnému soupeření.

Rivalita se však objevovala i v klubech, kde měla výrazně sofistikovanější podoby než na ulici.

To tak třeba přijdeš do šatny a chybí ti nějaká dost zásadní věc z tvého jakože kostýmu. A samozřejmě vůbec nikdo neví, kde je. Pak ji najdeš potranou v koši. K nepoužití. A nikdo nic neví. Nebo holky donášely k majiteli. Tvrdili, že si třeba sjetá nebo drzá na klienty. (KP9)

V klubech tedy také bylo konkurenční prostředí, výdělek však komunikační partnerky považovaly za jistější, proto se v každodenních vztazích

vyskytovalo méně napětí. V striptýzových klubech, kabaretech komunikační partnerky někdy společně kooperovaly při tvorbě konkrétního představení, tvořily dvojici. Mohlo ale následně dojít k přerušení vztahu a ke zradám, k intrikám. Povětšinou se všechny komunikační partnerky shodly na tom, že prostředí ulice či nočních klubů, kabaretů, striptýzových klubů je poměrně konkurenční a na přátelství v nich není příliš prostoru. Trochu odlišná byla situace na privátech, kde sice také panovala vysoká konkurence, zároveň však bylo nutné se vzájemně podporovat, kooperovat, mít v druhém jistotu (klíče od privátů se sdílely, bylo potřeba si dávat pozor na policii i agresivní zákaz-níky). Prostředí bývalo více spolupracující.

Komunikační partnerky dodávaly, že v prostředí sex-byznysu je zároveň příliš mnoho lidí, kteří do něj vstupují jen kvůli penězům a se kterými není možné navazovat hlubší přátelství.

Někdy je to docela frustrující. Trávíte spolu mnoho hodin, mnoho hodin fakt náročné práce. A jdete si dát cigo a ty holky furt melou o tom, jak to dělat nechtějí, jak je to nebaví. Ptám se, proč tu sakra jsou? Předvádět erotickou, sexy scénu s někým, z něhož cítíš odpor, joooo, tak to je fakt umění. Tohle mi na tom hrozně vadilo. Jenže si nemůžeš, žel, většinou vybírat kolegyně na základě toho, zda je práce baví, nebo ne. (KP9)

Pro některé komunikační partnerky byl sex-byznys zaměstnáním, které skutečně dělat chtěly a které je bavilo. Bylo pro ně však náročné pohybovat se v prostoru, který byl namísto očekávané kreativity a dobré atmosféry utvářen velkou konkurencí a mnoha lidmi, kteří danou práci vlastně nechtějí vykonávat.

Byť tedy spíše ojediněle, nová přátelství s kolegyněmi vznikala. Komunikační partnerky většinou kvitovaly, že s někým mohou otevřeně pohovořit (nejen) o práci. S lidmi mimo sex-byznys některé situace nemohly rozebírat. V případě, kdy o jejich profesi věděly starší dcery či partneři, oporu

a vyslechnutí mohly nalézt u nich. V mnoha případech jim však někdo, s kým by mohly sdílet zkušenosti, triky, zážitky, chyběl. Tento aspekt je důležitý pro pochopení problematiky vyhoření a dopadů, jenž má sex-byznys na psychickou pohodu osob, které jsou do něj zapojené. Dle komunikačních partnerek se jedná o psychicky náročnou práci. Je důležité se naučit udržovat hranice s klienty.

Najít ji (kamarádku) bylo fakt terno. Je k nezaplacení mít někoho, na koho se můžeš obrátit, s kým můžeš probrat některé situace. Nejen s klienty, ale i s ostatními kolegyněmi. (KP9)

Klienti komunikační partnerky nezřídka využívají také k tomu, aby se mohli někomu svěřit. Komunikační partnerky řeší řadu každodenních problémů spojených s jejich profesí a tím, jak si udržet jednotlivé role. Velmi často však nemají nikoho, s kým by o těchto věcech hovořily a od koho by získaly náhled a podporu. Dlouhodobá a dobrá přátelství s osobami, které měly zkušenost se stejným prostředím, pro ně proto bývala důležitá.

V rámci vztahů s nejbližším okolím mimo svět sex-byznysu bylo pro komunikační partnerky nejdůležitější nastavit jasné hranice mezi tím, kdy jsou v práci a kdy ne, a to z důvodu nevhodných otázek, návrhů apod. Komunikační partnerky přitom dodávaly, že se nejedná o specifikum jejich „zaměstnání“. Zmiňovaly například, že ani ostatní profese přece neposkytují neustálou podporu po konci pracovní doby, ačkoliv se na ně okolí často obrací s žádostí o (bezplatnou) radu. Komunikační partnerky zmiňovaly, že největší rozdíl vnímají v tom, že někteří lidé nedokážou pochopit, že ani ve svém pracovním čase, natož ve svém volném čase, nejsou povinné poskytnout sexuální služby každému, kdo si o to řekne.

Hele, seš prostě na pivu, chceš relax a ne aby se tě furt někdo ptal, zda mu nedáš. (KP24)

Lidi by se měli naučit akceptovat rozdíl mezi prací a volným časem. A u některých zaměstnání stoprocentně. Zeptat se tě ve volném čase, zda si to nechceš rozdat, jen tak mezi panákama v hospodě, je prostě dehonestující. (KP3)

Je to děsivý pocit, když i tví jakože přátelé se k tobě chovají jako k bytosti, na kterou mají nárok. (KP25)

Dle zkušeností komunikačních partnerek se řada lidí, včetně jejich kamarádek a kamarádů, domnívala, že osoby zapojené do sex-byznysu jsou vždy ochotné mít sex s kýmkoliv, kdo si o něj řekne. Většina z nich se opakovaně dostala do situace, kdy jejich kamarád očekával, že od nich získají sexuální uspokojení, pokud si o ně řeknou. Odmítnutí bylo vnímáno negativně. Komunikační partnerky (kromě těch, které byly zároveň závislé na návykových látkách či v situaci bezdomovectví) přitom zdůrazňovaly, že až na výjimky mají dokonce i v práci vždy možnost zákazníka odmítnout, nemusí tedy poskytnout služby všem. Domnívaly se, že jejich profese z nich velmi často dělá „povolné ženy“ i mimo pracovní dobu. Opět však zdůrazňovaly, že na vině nejsou ony, nebo povolání, které vykonávají, ale společnost a to, jak jsou lidé vychováni. Odsoudit někoho a zároveň se k němu chovat urážlivě, je dle nich norma. Nálepka prostitutky / sexuální pracovnice / pornoherečky je dle jejich zkušenosti pro mnohé lidi rovnítkem nižší bytosti bez morálních hranic, tedy bytosti, k níž je možné si dovolit všechno. Pro komunikační partnerky nebylo ani jednoduché to, že se pro některé své kamarádky staly symbolickým ohrožením – domnívaly se, že jejich manželé mohou po takové ženě, i když nepřímo toužit. Doplnily to předpokladem, že ženy, které poskytují sex za úplatu, neznají hranice, jsou rády středem pozornosti a jsou skutečným ohrožením.

Základní strategií je stanovení jasné hranice. Pro komunikační partnerky to nezřídkem znamenalo vyřadit některé lidi z okruhu známých. Nastavení

pevných hranic je však, jak se komunikační partnerky zmiňují, nezbytné, aby si ony samy zachovaly vlastní důstojnost. A to i z důvodu ochrany svých potomků či nejbližšího okolí. Lidé, kteří jejich hranice nerespektovali, případně měli nemístné připomínky, mohli být také zdrojem partnerských neshod a byly ohrožením pro vztah s dětmi. A to hlavně v případech, kdy komunikační partnerky dětem o své profesi (ještě) nepověděly.

6.4.6 Sousedka (vztah s komunitou)

Sousedské vztahy a vztahy s komunitou jsou velmi blízké vztahům s přáteli (je důležité si udržet jasné hranice), ovlivňují také vztahy partnerské a vztahy s dětmi. Komunikační partnerky je neznárodnice popisovaly jako problematické, neboť zájem sousedů o dění v okolí dle jejich zkušeností bývá velký. A je přitom jedno, zda se jedná o společné studentské bydlení, zda bydlely s partnerem a dítětem v mnohapatrovém paneláku, anebo byly matkami-samoživitelkami v menší bytovce na okraji velkoměsta. Okolí si dříve nebo později všimlo jejich nepravidelné pracovní doby a toho, že odcházejí do práce večer a vracejí se ráno. Ve větším městě může fungovat krycí příběh, ale i ten může mít své nástrahy.

Jednou jsem si připadala jak ve filmu. Když se mě sousedka zeptala, kde pracuji, zda jsem zdravotní sestra, že mám furt dlouhé noční šichty. Říkám, že jo, že to uhodla, a ona na to, v které nemocnici. Tak říkám, no, tam a tam, a ona, že tam pracuje její dcera a na jakém oddělení pracuji. Úplně mně zatrnulo. Něco jsem ze sebe vymáčkla, ale dle jejího výrazu mi bylo jasné, že mi vůbec nevěřila. (KP21)

Komunikační partnerky se proto většinou snažily stranit sousedů, nenavazovat s nimi žádné větší debaty a zároveň k sobě nepřítahovat pozornost. A to především, pokud měly děti.

Nezvu k sobě radši ani kámošky, žádné večírky. Čím míň pozornosti, tím lépe. (KP4)

Kvůli strachu z prozrazení se komunikační partnerky uchýlovaly nezřídka k tomu, že se snažily chovat více „slušně“ než jejich okolí a ostatní susedé. Hlavní strategií bylo mít dobré vztahy, respektive bezproblémové vztahy a zároveň být co nejméně vidět, co nejméně nápadná.

V několika případech, kdy komunikační partnerky měly zkušenost se sex-byznysem v době studií a jejich rodiče o tom nevěděli, bylo důležité o tom informovat spolubydlící a vysvětlit jim, že je nežádoucí, aby se o něčem zmiňovali. Návštěvy rodičů během studií se proto snažily eliminovat, dodržet logiku krycího příběhu společně s ostatními spolubydlícími bylo podle nich příliš náročné.

Specifické byly také situace, kdy susedé o profesi komunikační partnerky věděly, komunikační partnerka však zatím nic neřekla svému dítěti. To znamenalo udržovat co nejlépe vztahy s lidmi v susedství, vycházet až nadměrně vstřícně, vždy být ochotna pomoci. Pro komunikační partnerky to bývalo velmi stresující, protože se považovaly za lehce vydíratelné. Jakékoliv odmítnutí mohlo znamenat riziko zhoršení vztahů.

Jedna susedka za mnou chodí pravidelně s tím, že nestíhá uklidit chodbu, když má službu. Vždycky mi vysvětluje, že dělá celé ráno a odpoledne a večer přeci uklízet nemůže, zatímco já to mám naopak a přes den jsem doma. Odmítnout jsem zkusila jednou. Z její reakce mi bylo jasné, že to mám nahnuté. Je to hrozně nepříjemné, ale prostě se bojím odmítnout a radši vezmu smeták a jdu to poklidit. (KP20)

V případě, kdy komunikační partnerky ukončily své dlouholeté působení v sex-byznysu a zcela změnilly svůj dosavadní život, se většinou rozhodly přestěhovat a doslova začít znovu od začátku. To však neznamenovalo, že by

nepotřebovaly svůj krycí příběh a současně si nepřipadaly latentně ohroženy. Nový začátek naopak znamenal, že musely sousedům zodpovědět například na otázky, co dělaly, než se do nové komunity přistěhovaly, jaké mají životní a pracovní zkušenosti. Situace byla jednodušší, pokud manžel o všem věděl a mohl komunikační partnerce pomoci potvrdit její příběh.

Manžel je skvělý, bez něho by to bylo těžké. Ono se to nezdá, ale vysvětlit, že máš v mém věku vlastní byt, někde kilometry daleko, že máš našetřeno dost na to, aby ses mohla adaptovat, starat chvilku jen o děti a nechodit do práce a stejně si žít dost dobře, to není úplně jednoduché. Mám sice vysokou školu, ale všichni tuší, jaké peníze se v tomhle oboru dají vydělat. A při vymýšlení příběhu nemůžu přestřelit, protože dřív nebo později půjdu do práce a je mi jasné, že mi tady každý bude chtít pomoci. A já jim nemůžu z ničeho nic říct, ty jo já nemám doklad k tomu, že jsem tu a tu práci dělala. Upřímně, já nemám doklad o žádné práci, o které bych tady někomu chtěla vykládat. Můj životopis bude úplně prázdný. (KP22)

Krycí příběh tudíž musel být dostatečně promyšlený, zároveň však ne příliš okázalý či nápadný. Úspěšná kariéra by nemusela korespondovat s tím, že pro komunikační partnerky může být po rodičovské dovolené náročné najít si nové zaměstnání, protože jsou de facto bez pracovních zkušeností.

6.4.7 Sexuální pracovnice (vztah se zákazníky)

Vztah se zákazníky souvisí s profesionalizací a nastavením vlastních hranic. Komunikační partnerky zmiňovaly, že především zpočátku příliš nevěděly, jak k zákazníkům přistupovat, tak aby to byly ony, kdo o „transakci“ rozhoduje. Komunikační partnerky se většinou shodovaly, že ve vztahu se zákazníky je nutné si nastavit jasné hranice. Zároveň vztahy se zákazníky patří mezi oblasti, které jsou nejvíce zatíženy stereotypy a nevhodným chováním

poukazujícím na pomyslný „nižší sociální status“ žen v sex-byznysu. Nižší sociální status je přitom především symbolický a slouží k oddělení pozice muže jako zákazníka a ženy, která je nositelkou stigmatizujícího atributu. Na první pohled by se mohlo zdát, že to potvrzuje postoje těch, kdo považují prostituci / sexuální práci za genderově opresivní jev. Z výpovědí komunikačních partnerek je však zřejmé, že to je zjednodušující závěr. Komunikační partnerky se domnívaly, že na vině není poskytování komerčních sexuálních služeb (to ostatně mnohé z nich vnímají jako společensky přínosnou službu, performanci, hru). Sex-byznys podle nich funguje jako zrcadlo, ve kterém se odráží společenské předsudky, stereotypy a nerovnosti. Nevhodné a agresivní chování klientů nevzniká díky sex-byznysu, ale je ukázkou skutečného „já“ v situacích, kdy si zákazníci myslí, že neplatí obecně přijatá pravidla, tedy když se domnívají, že jednají s bytostmi, které jsou jim podřízené.

Nedělám si iluze, že se ti chlapi doma chovají líp. Ale na vině nejsme my, chceš-li prostitutky, ale společnost, která jim takovéto chování dovoluje. To si vážně někdo myslí, že když vymýtí prostituci, tak se zničehonic budou všichni chlapi chovat jako gentlemani? (KP8)

Komunikační partnerky, které pracovaly v klubech či na privátech, sdělovaly, že zákazníci chovající se vulgárně či agresivně bývají vyhozeni. Poskytnutí služby někomu, kdo se již v první chvíli chová nevhodně, urážlivě, je možné odmítnout. To ovšem neznamená, že by za sebou neměly nepříjemné situace, kdy se klienti například začali během služby dožadovat něčeho, co nebylo sjednáno, nebo nechtěli určitou službu, kterou komunikační partnerka nechtěla poskytnout. Klienti podle zkušenosti komunikačních partnerek dokázali být velmi nepříjemní, odmítali zaplatit, stěžovali si na nízkou kvalitu služeb nebo vyhrožovali, že zavolají policii. Zde se nejvíce odrážela nerovná pozice, neboť riziko policejní razie či kontroly je ohrožující a může vést až

k trestnímu stíhání (například v případě sdílení bytu, viz podkapitola věnující se kuplířství). Jak se komunikační partnerky zmiňují, důležité je působit vždy v zavedeném klubu či na privátě, o němž je možné získat pozitivní reference. To může znamenat větší jistotu ochrany ze strany provozovatelů klubu, majitele či majitelky privátu apod. Prevencí proti nepříjemným situacím je jasné stanovení pravidel již na začátku a informování, že v průběhu služby není možné pravidla měnit. To od komunikačních partnerek vyžadovalo, aby se učily asertivnímu chování a nenásilné, ale zásadové komunikaci. Tyto dovednosti bylo možné získat od služebně starších kolegyň, ne všechny ale mají chuť se věnovat mladším, které pro ně mohou být ekonomickým rizikem, konkurencí.

Hlavní strategií v práci je vytyčení vlastních hranic a profesionalizace. Důležitá je však také opora ze strany vedoucích či dalšího personálu.

Z mé zkušenosti má dobrý klub propracovanou strategii toho, jak pracovnice chránit. Máš tam ochranku, která už zná známé firmy, ale taky dokáže odhadnout případné potíživý. Máš tam taky barmanky a lidi, co vydávají klíče od pokojů, a ty taky bedlivě sledují situaci a slouží jako pomoc. Když za tebou například pracovnice přijde, že se jí ten klient moc nezdá, tak se můžete domluvit na nějakém jeho očekávání. Zastavíš ho, zeptáš se ho na něco, prohodíš s ním pár slov a potom prostě hlídáš, zda se neděje něco podezřelého, dáš echo ochrance. (KP19)

Komunikační partnerky se dostávaly také do situací, kdy zákazníka potkaly venku na ulici či v jiné než pro jejich vztah běžné situaci. Většina zákazníků se snažila tvářit, že je vůbec nezná, nevidí. Zřídka kdy se stávalo, že by zákazník sám od sebe navázal v takových situacích kontakt. V ojedinělých případech se ale stalo, že zákazník komunikační partnerky například pozdravil. Pro komunikační partnerky bylo důležité, aby si také v těchto situacích zachovaly anonymitu a důstojnost, a tudíž na pozdrav odpověděly, ale nenavazovaly

žádný další rozhovor. Pokud v rozhovoru chtěl pokračovat zákazník, snažily se setkání co nejdříve ukončit.

Vztah mezi zákazníkem a mnou musí zůstat profesionální. Mimo práci se s nimi fakt bavit nechci. Je to za první dost divné a za druhé, já nejsem jejich milénka. Jsem někdo, komu platí za sex, ne někdo, jehož fotku by si měly doma vystavit na policičku. Čím méně o mně ví, tím lépe. (KP7)

Zachování anonymity komunikační partnerky považovaly za znak profesionality. Pokud zákaznící potkaly s rodinou, manželkou či dětmi, vždy se snažily vyhnout tomu, aby došlo byt jen k pozdravu. Dle jejich zkušenosti ani zákaznící neměli v těchto chvílích chuť s nimi navazovat sebemenší kontakt. I zde je tedy patrné, že se je prostituce / sexuální práce specifickým zaměstnáním. Po všech zapojených většinou vyžaduje zachovávání anonymity, o vztahu mezi zákazníkem a pracovnící se nemluví, není vhodné se k sobě znát mimo prostor a čas poskytování služeb.

Nejnáročnější pro komunikační partnerky bylo zvládat situace, kdy je zákaznící sami aktivně vyhledali a oslovili. To se stávalo především těm, které jsou také aktivní na sociálních sítích. Ojediněle se to stávalo také některým dalším komunikačním partnerkám – zákaznící na ně například čekal po práci, chtěl s nimi jít na drink či večeri apod. Stávalo se, byt spíše zřídka, že komunikační partnerky navázaly se zákazníkem partnerský vztah. Většinou si ale nepřály, aby se zákaznící byly v kontaktu mimo práci. Důležité tedy pro ně bylo, aby zákaznící jasně rozuměli, že jejich pracovní „já“ je hra, role, a po práci nechtějí v této hře pokračovat. V některých případech to pro komunikační partnerky znamenalo třeba i přijít o pravidelného zákaznící. Důležitější však bylo zachovat si vlastní důstojnost.

6.5 Shrnutí

Stejně jako v jiných profesích, také v oblasti sex-byznysu si osoby, které se v něm angažují, vytváří strategie k oddělení profesní role od role osobní, stejně tak jako strategie pomáhající udržet si své vlastní hranice ve vztahu k zákazníkům. Jednotlivé strategie reagují na okolní prostředí a vycházejí z potřeb a širšího životního kontextu konkrétních komunikačních partnerek.

V průběhu výzkumu a analýzy získaných dat (informací z rozhovorů) byly stanoveny hlavní oblasti, v nichž pro komunikační partnerky bylo obzvláště důležité vytvořit si specifické strategie, jednalo se především o vztahy s blízkou rodinou, partnerské vztahy, vztahy s dětmi, s rodinou partnera, s nejbližšími, s komunitou, o vztahy se zákazníky.

Specifickou kapitolou jsou pak situace nastávající po ukončení působení v sex-byznysu. V této fázi může dojít k reinterpetaci zkušenosti, což odpovídá novému životnímu plánu, který si komunikační partnerky stanovily a který by mohla zkušenost se sex-byznysem narušit. V této fázi mohlo dojít k přijetí role oběti. Respektive, vstup do sex-byznysu začal být popisován jako nutnost zapříčiněná vnějšími činiteli. Kdyby těchto nebylo, žena by nikdy do sex-byznysu nevstoupila. To neznamená, že komunikační partnerky začaly lhát či úmyslně měnit svůj příběh. Reinterpetace byla založena na skutečných pocitech a racionalizaci rozhodnutí do sex-byznysu vstoupit poté, co tuto životní etapu vnímaly novým pohledem. Je možné se rovněž domnívat, že pokud by se mohly rozhodnout znovu, s plány a představami a zkušenostmi, které mají nyní, skutečně by zvolily jinou cestu. Zároveň se však jedná o strategii, která umožňuje minimalizovat negativní dopady v případě prozrazení. Předpokládaly, že nová komunita lépe přijme příběh o ženě, jež neměla na výběr a svého rozhodnutí lituje, stejně jako ho těžce nesla v době, kdy se sex-byznysu věnovala než příběh ženy, která se na základě analýzy možností rozhodla pro sex-

byznys, o němž dlouhou dobu tvrdila, že ji naplňuje a je pro ni běžnou, avšak mimořádně flexibilní a dobře placenou prací.

Strategie k oddělení jednotlivých rolí vycházely především z toho, v jakém místě komunikační partnerky bydlely (velikost města, komunity), jak dlouho byly do sex-byznysu zapojeny, zda měly stále partnerské vztahy a děti. Ve svých rozhodnutích komunikační partnerky byly často velmi rozhodné, zmiňovaly, že případné výčitky nejsou na místě, pokud společnost neumí nabídnout jinou alternativu. Svým jednáním se však klientky snažily také chránit ty, kteří jim byli blízcí, především rodiče, prarodiče a děti.

Strategie, které ženy v sexuálním byznysu volí k oddělení svého profesního a soukromého statusu, se ukazují jako různorodé a komplexní. Komunikační partnerky čelí specifickým výzvám a v reakci na ně vyvíjejí sofistikované strategie. Jedním z klíčových aspektů těchto strategií je vytváření jasných hranic mezi profesním a osobním životem. Ženy v sex-byznysu často zdůrazňují důležitost oddělení, aby minimalizovaly dopady práce na svůj soukromý život. Toto oddělení může být fyzické, psychologické i sociální. Fyzický aspekt spočívá v používání symbolů nebo rituálů, které pomáhají ženám přepnout mezi různými rolemi. Některé komunikační partnerky například uváděly, že si oblékají specifický oděv nebo make-up během pracovní doby a poté jej odstraní jako signál ukončení pracovního dne. Tato praxe slouží nejen jako praktický nástroj pro oddělení rolí, ale i jako psychologický mechanismus pro přechod mezi dvěma světy.

Psychologický aspekt spočívá ve vytváření alternativních identit nebo pseudonymů. Mnohé ženy v sexuálním byznysu si zvolí jiná jména, která používají výhradně v profesním kontextu. Tato strategie nejen poskytuje anonymizaci, ale také umožňuje ženám vnímat svou pracovní roli jako odlišnou od toho, kým jsou ve svém osobním životě.

Sociální aspekt zahrnuje vytváření oddělených sociálních okruhů. Některé ženy si záměrně vybírají partnery mimo prostředí sex-byznysu. Tímto

způsobem mohou udržovat vlastní sociální sféru, kde nejsou identifikovány především jako sexuální pracovnice. Tato strategie jim umožňuje balancovat mezi oběma světy a udržovat psychickou pohodu.

Vztahy komunikačních partnerek s okolím, včetně přátel, sousedů a zákazníků, hrají klíčovou roli v jejich životech. Přátelé většinou věděli o zaměstnání komunikačních partnerek, zároveň nezářídka došlo k (částečné) obměně blízkých sociálních přátel – některá přátelství skončila kvůli negativním reakcím a nevhodnému chování.

V okolí komunikačních partnerek zpočátku chyběli lidé, kteří by se pohybovali v oblasti sex-byznysu. Postupně však začaly navazovat známosti se spolupracovnicemi, ačkoliv tvorba skutečných přátelství byla ojedinělá. Prostředí ulice, popisované jako méně solidární kvůli strachu z policie a finanční nejistotě, vytvářelo rivalitu mezi prostitutkami. V klubech a na privátech byla konkurence méně výrazná, zároveň se vytvářely formy spolupráce a podpory. Prostředí privátů bylo více spolupracující, zatímco na ulici a v nočních klubech se projevovala vyšší rivalita.

Sousedské vztahy jsou problematické, protože sousedi si mohli všimnout nepravidelné pracovní doby, některé komunikační partnerky trávily večery a noci mimo domov. Pro udržení anonymity a minimalizaci stigmatizace byly komunikační partnerky nuceny chovat se co nejméně nápadně a udržovat bezproblémové vztahy s okolím.

Vztahy se zákazníky jsou spojeny s profesionalizací a nastavením jasných hranic. Komunikační partnerky zdůrazňovaly důležitost stanovení pravidel a odmítnutí nevhodného chování. Vztahy se zákazníky byly nejvíce ovlivněny stereotypy a chováním, které reflektovalo společenské předsudky vůči sexuálním pracovnícím. Udržování anonymity bylo považováno za znak profesionality, a to i v situacích mimo pracovní prostředí.

Strategie komunikačních partnerek k udržení oddělení profesního a osobního života zahrnují vytváření jasných hranic, minimalizaci stigmatizace

a udržování anonymity. Tato opatření slouží k ochraně psychické pohody komunikačních partnerek, ačkoliv zároveň čelí výzvám spojeným s nepochopením a nerovným postavením.

Závěr

V disertační práci se zaměřuji na zkoumání strategií, které vedou ženy působící v sex-byznysu k oddělování jednotlivých statusů a sociálních rolí. Zkoumání strategií žen v sex-byznysu je příležitostí porozumět, jak jednotlivci vytvářejí a vyjednávají své role a statusy v rámci specifické kulturní sféry. Téma je těsně spojeno s problematikou marginalizace a stigmatizace, což představuje zásadní otázky v oblasti kulturní antropologie. Pochopení toho, jak ženy v sexuálním byznysu formují své strategie v reakci na společenská očekávání a normy, může přispět k odhalení mechanismů přispívajících k jejich marginalizaci. Identifikace, jak se tyto ženy snaží oddělovat své sociální role, může poukázat na způsoby, jak se snaží utvářet své místo ve společnosti, která je může stigmatizovat. Analýza toho, proč a jak ženy v sexuálním byznysu oddělují své role, může poskytnout cenné informace, jak mocenské struktury formují jejich rozhodování a jaký vliv to má na jejich životy.

Hlavní výzkumná otázka zkoumala strategie udržení společenských rolí žen působících v sexuálním byznysu, přičemž poskytovala tematický rámec pro analýzu dat. Vedlejší otázky rozšiřovaly perspektivu výzkumu a přispívaly k celkovému porozumění. První otázka zkoumala důvody pro zapojení žen do sexuálního byznysu, druhá se zaměřovala na případná rizika v budoucnosti, třetí analyzovala stereotypy a sociální tlaky, čtvrtá se soustředila na oddělování profesního a neprofesionálního statusu a pátá se věnovala okolnostem ovlivňujícím výběr strategií.

Do svého výzkumu jsem zapojila komunikační partnerky, které deklarovaly, že do sex-byznysu vstupovaly dobrovolně. Pro některé z nich se jak na počátku, tak na konci výzkumu jednalo o prostor, v němž stále působily a neplánovaly změnu. Práce v sex-byznysu je naplňovala, a i přes mnohá vnímaná negativa se v zásadě jednalo o „vysněné zaměstnání“, ve kterém se chtěly

zlepšovat. A zlepšovat chtěly také prostředí, v němž působily. Většina komunikačních partnerek popisovala negativní stránky sex-byznysu, žádná ho nevnímala bezproblémově. Uváděly nejen negativní zkušenosti se zákazníky, stigmatizaci a odsouzení ze strany okolí, ale také strukturální příčiny vedoucí k tomu, že se prostituce / sexuální práce stává přijatelnou volbu i pro ty osoby, které by raději volily jiné, ovšem stejně flexibilní a finančně výnosné zaměstnání. Většinou také dodávaly, že sex-byznys není tím, co zhoršuje postavení žen ve společnosti, a není ani tím, co z mužů-zákazníků vychovává jedince, kteří ženy vnímají jen jako (podřadné) objekty. Prostor sex-byznysu vnímaly jako zrcadlo, v němž se odráží společenské problémy, a tudíž také to, jak jsou muži vychováni a jak jsou schopni se chovat k ženám ve chvíli, kdy se domnívají, že jsou v pozici moci a mimo dohled sociální kontroly. Prostor sex-byznysu lidi nekazí, ale díky své okrajové pozici umožňuje, aby se jinak často skryté chování stalo viditelným.

Na ambivalentní pozici sex-byznysu poukazuje i skutečnost, že v české legislativě není prostituce / sexuální práce komplexně řešena, respektive se k ní vztahuje celá řada zákazů, nepoživá však žádné ochrany. Legislativa vymezuje prostituci / sexuální práci jako nemorální, pohoršující, ohrožující pro společnost (především pro děti a mládež, a to i v případech, kdy se prostituci / sexuální práci věnují rodiče dítěte). Legalizace se však nezdá být řešením do té doby, dokud nebudou vyřešeny časté příčiny vstupu do sex-byznysu, důvody, proč ženy vstupují do oblasti nelegálního zaměstnávání, nízké minimální mzdy a nedostatečná podpora matek-samoživitelek. V neposlední řadě by legalizace nebyla účinným nástrojem v prostředí, kde jsou osoby v prostituci / sexuální práci nositeli stigmatizujícího atributu. Taková situace by mohla i nadále vést k tomu, že by zůstávaly v šedé ekonomice, aby ochránily nejen sebe, ale také své osoby blízké, zejména své děti.

Komunikační partnerky se k případné legalizaci nestavěly odmítavě, ale nebylo to pro ně zvláštní téma. O legalizaci příliš nestály, případné přínosy

by nicméně podle nich nedokázaly vyvážit stále přetrvávající obecná negativa. Pro většinu komunikačních partnerek se navíc jednalo o zaměstnání, které nechtěly vykonávat po celý život. Komunikační partnerky v sex-byznysu působily od dvou do více jak dvaceti let. Až na výjimky však všechny tuto práci vnímaly spíše jako dočasné řešení, umožňující dostatečné finanční zajištění.

Důvodem pro vstup do sex-byznysu byla převážně ekonomická situace, respektive možnost finančního zajištění, které sex-byznys nabízel. Nebyl to však nikdy pouze jediný důvod. Bez dalších výhod, mezi něž patřila především flexibilita a možnost pracovat méně dní v týdnu, by si možná komunikační partnerky zvolily jiné zaměstnání. V každém případě se jednalo o volbu racionální, promyšlenou, nejednalo se o jedinou možnost. Komunikační partnerky činily racionální, vědomá rozhodnutí, a to v souladu s aktuální životní situací, v níž se nacházely.

Komunikační partnerky, které se rozhodly opustit sex-byznys, čelily několika výzvám při hledání nových zaměstnání a přizpůsobování se běžnému životu. Strategie, které využívaly, se lišily v závislosti na jejich individuálních okolnostech. U žen, které měly krátkodobou zkušenost s prací v sex-byznysu během studentských let, byla situace méně riziková. Pro některé z nich bylo důležité minimalizovat stopy své minulosti v sex-byznysu, zejména pokud zamýšlely pracovat v oblastech, které mohou být citlivé na takovou historii. Zkušenost s poskytováním sexuálních služeb na privátě představovala zvláště významnou výzvu vzhledem k internetovým fórům a hodnocením, která mohla ovlivnit pověst i po odchodu. Pro ženy, které pracovaly v sex-byznysu delší dobu a řešily tzv. "vyhoření", bylo důležité najít nové zaměstnání nebo cestu, jak využít své dovednosti a zkušenosti. Některé z nich upřednostňovaly práce, které nabízely lepší pracovní dobu a méně stresující prostředí. Důležitým aspektem bylo také hledání nových forem profesního naplnění, které by nevyžadovaly použití vlastního těla. Strategie žen starších 45 let, které

opouštěly sex-byznys, se často lišily v tom, že měly nashromážděné úspory a mohly si dovolit hledat zaměstnání, které by jim přinášelo více osobní a profesní spokojenosti. V některých případech se rozhodly založit si vlastní podnikání nebo využít dovedností získaných v průběhu své kariéry.

Během analýzy rozhovorů bylo zřejmé, že komunikační partnerky se nejen snažily přizpůsobit novým životním podmínkám, ale také aktivně pracovaly na emocionální reinterpretaci své minulosti v sex-byznysu. Mnohé z komunikačních partnerek se domnívaly, že působení v sex-byznysu bylo spojeno s jistým uměleckým a kreativním prvkem, ačkoliv tato práce vyžadovala i emoční odolnost a schopnost oddělit svůj osobní život od pracovního. Některé vnímaly sex-byznys jako formu umění a herectví, které nenašly v jiných zaměstnáních. Při opouštění tohoto odvětví se tak musely vyrovnat s pocitem ztráty této specifické formy profesionálního seberealizace, a někdy se tudíž vrátily zpět k poskytování sexuálních služeb. Rozhovory také odhalily, že některé komunikační partnerky vnímaly potřebu reinterpretovat svou minulost a vytvářet alternativní vyprávění, jež by bylo přijatelnější pro společnost nebo pro nový směr jejich kariéry. Tato reinterpretace často zahrnovala zdůrazňování vnějších tlaků a okolností, které je vedly k práci v sex-byznysu.

Tělo, sex a stigma jsou klíčovými tématy v kontextu komerčního poskytování sexuálních a erotických služeb a jejich analýza odhaluje složitou dynamiku, která ovlivňuje životy jednotlivců pracujících v sex-byznysu. Stigmatizace hraje klíčovou roli v konstrukci sociální identity a vytváření strategií na ochranu před ní. Foucaultův koncept moci a sexuality (1999) poskytuje teoretický rámec pro zkoumání těla a sexuality v kontextu sex-byznysu. Tělo je podrobena mocenským mechanismům regulace a disciplíny, přičemž genderové normy formují diskurz o sexualitě. Foucault zdůrazňuje, že vědění o sexualitě není objektivní, ale je konstruováno mocenským rámcem. Goffmanův koncept stigma (2003) poskytuje klíčový pohled na sociální stigmatizaci pracovníků sexuálního průmyslu. Stigma spočívá v atributu, který dělá nositele

nečistým a vytváří vztahy moci a sociální identity. Pro ženy pracující v sex-byznysu může stigma znamenat ztrátu plnohodnotné lidské identity a omezení práv.

Stigma může ovlivnit vnímání sexuálních pracovníků jako odpovědných pro další statusy. Diskreditace a diskreditovatelnost vytvářejí pro ženy pracující v sex-byznysu obtíže při setkání s úřady, policií a zdravotnickými institucemi. Mnoho pracovníků v sex-byznysu tudíž žije dvojitý život, tají svou práci před blízkými a obávají se prozrazení. Strach z přenosu stigmatu na rodinu a děti může vést k izolaci. Ženy se často uchylují k používání jiných jmen a vytváření alternativní identity, aby chránily svou autonomii a minimalizovaly riziko stigmatizace.

Výzkum naznačuje, že stigmatizace může mít významný dopad na psychické i sociální zdraví pracovníků sexuálního průmyslu. Ochrana před stigmatizací se tak stává klíčovým aspektem strategií, které tyto ženy vyvíjejí pro ochranu svého těla a identity.

Komunikační partnerky v sex-byznysu vytvářejí strategie podle svého vnímání světa a sociálních rolí. Jednotlivé "reality" se mohou vzájemně doplňovat, ale také křížit. Strategie žen v sex-byznysu jsou často formovány očekáváním negativního přístupu, a proto mohou tajit svou skutečnou práci nebo zkreslovat důvody, proč v sex-byznysu působí, aby tak byly lépe přijímány. Institucionální role, stanovené zákony a normami, musí být správně vykonávány, a ti, kdo vykonávají sexuální práci, se mohou stát „kacíři“ vzhledem k symbolickému světu (Berger a Luckmann, 1999).

Hlavní role, které komunikační partnerky oddělovaly od role profesní, byly role dcery a sestry, přítelkyně/manželky, matky, snachy, kamarádky (členky komunity, sousedství). Specifické strategie sloužily k oddělení své osobní a profesní role ve vztahu k zákazníkům a řešení situace, kdy ze sex-byznysu odešly a hledaly další uplatnění. Častou strategií byly krycí příběhy sloužící nejen k jejich ochraně, ale také a možná především k ochraně osob

blízkých. Krycí příběhy jsou však náročné, vyžadují neustálé soustředění, schopnost příběh si zapamatovat a smysluplně ho rozvíjet a doplňovat. V případě prozrazení může dojít k narušení vztahů také z důvodu dlouhodobého lhaní.

Se svými rodinnými vazbami zacházely komunikační partnerky různě. Rozdělují se do dvou skupin – ty, které informovaly své rodiče, a ty, které to neudělaly. Otevřenost vůči rodičům byla častější u komunikačních partnerek s dobrými vztahy s rodinou, zatímco ty s problematickými vztahy svou profesi rodičům zpravidla tajily. Většina komunikačních partnerek preferovala, aby se o jejich práci nedozvěděli prarodiče, vnímání jako bytosti, které by neměly být zatěžovány informacemi ohrožujícími jejich pohodu. Sourozenecké vztahy odrážely rivalitu a obavu o nadřazenost. Zároveň výzkum ukazuje, že působení v sex-byznysu může být vnímáno (blízkým) okolím jako selhání a neschopnost vést řádný život. Osvědčené strategie včetně krytí skutečnosti pomocí zaměstnání s dvojitým výkladem podtrhují snahu uchránit rodiče před negativními důsledky vlastních rozhodnutí.

Všechny komunikační partnerky měly zkušenost s dlouhodobými partnerskými vztahy nebo a manželstvím. Jejich strategie pro oddělení partnerské a profesní role lze rozčlenit podle toho, zda vstoupily do sexuálního byznysu v době existujícího vztahu, potkaly své partnery v zaměstnání, mimo něj, nebo vstoupily do byznysu po ukončení vztahu a zůstaly samoživitelkami. Výzkum ukazuje, že otevřená komunikace s partnery a vzájemná dohoda byly klíčové pro harmonii v partnerském a pracovním životě. Některé však čelily výzvám, jako je žárlivost, nerealistická očekávání a rozdíly v sexuálních preferencích. Vstup do sexuálního byznysu přinesl benefity, zejména v posílení sebevědomí a rozhodovacích schopnostech.

Komunikační partnerky se intenzivně zabývaly otázkou vztahu ke svým dětem. Konfrontovaly se s dilematem, jak skloubit svůj osobní přístup k sexualitě s tím, co by chtěly pro své potomky. Otevřenost a obava z možné

stigmatizace byly klíčovými motivy. Ty, které měly dospělé děti, se snažily o transparentnost od doby, kdy byly jejich potomci teenagery. Zdůrazňovaly, že prostituce / sexuální práce jim umožnila poskytnout dětem kvalitní život a věnovat jim dostatek času. Otevřený dialog byl důležitý, a to zejména s dcerami, kterým poskytovaly unikátní vhled do sexuality a vztahů. V případě mladších dětí byla otevřenost omezena, a to zejména před autoritami jako jsou učitelky, úřednice apod., což vytvářelo napětí. Strategie zahrnovaly vytváření krycích příběhů a paralelních narativů. Reakce na případné rozhodnutí dětí vstoupit do sexuálního byznysu byly smíšené, většina starších komunikačních partnerek zmiňovala respekt, ale také obavy související se zkušenostmi a hranicemi.

Komunikační partnerky, které již opustily sexuální byznys a měly stálý partnerský vztah, někdy vytvářely komplexní strategie pro udržení své minulosti v utajení. Zásadní roli hrál vytvořený krycí příběh, kterým se snažily zamaskovat svou profesní historii před okolím, zejména v novém bydlišti. Častou taktikou byla změna narativu z původní dobrovolné volby na ekonomickou nutnost. Partneři, kteří věděli o minulém povolání komunikačních partnerek, byli zapojeni do sdíleného krycího příběhu, čímž vznikla vzájemná závislost na udržení tajemství. Pro některé komunikační partnerky bylo náročné udržet krycí příběh a obavy z odhalení ovlivňovaly i rodinná setkání. S postupem času se však situace zjednodušovala a vytvářely se nové příběhy, snižující riziko prozrazení.

Specifickou kapitolou pro komunikační partnerky byly také vztahy s blízkým okolím. I když někteří přátelé byli o jejich zaměstnání informováni, často docházelo k obměně v sociálních kruzích a některá přátelství se rozpadla kvůli negativním reakcím. V prostředí sex-byznysu pak panuje velká rivalita, zejména mezi ženami pracujícími na ulici. Kluby a priváty nabízejí odlišné dynamiky, s klidnějším prostředím na privátech, kde byla spolupráce klíčová. Přátelství s kolegyněmi, i když ojedinělá, byla pro komunikační partnerky

důležitá pro sdílení zkušeností a podporu. Nastavování hranic ve vztazích bylo klíčové pro udržení důstojnosti a ochranu rodiny před potenciálním odsouzením.

Komunikační partnerky čelily výzvám také v sousedských vztazích. Strach z prozrazení vedl k snaze prezentovat se více "slušně" a udržovat bezproblémové vztahy. Po ukončení kariéry často měnily lokaci, avšak stále potřebovaly udržet krycí příběh a cítily latentní ohrožení.

Vztah se zákazníky v sexuálním byznysu je spojen s profesionalizací a stanovením jasných hranic. Komunikační partnerky se hlavně zpočátku potýkaly s nejistotou ohledně správného přístupu ke klientům. Nastavení hranic je klíčové, přičemž stereotypy a nevhodné chování klientů odrážejí genderové nerovnosti. Ochrana spočívá v prevenci a asertivním chování. Výzvou bylo i zachování anonymity při setkání s klienty mimo obvyklé pracovní situace.

Komunikační partnerky zmiňovaly, že nedůvěra a lhaní bývá velkou součástí působení v sex-byznysu. Ony samy nezřídka někomu lžou, kryjí pravdu. Svět se jim nicméně rovněž jeví jako nepravdivý, se spoustou smyšlenek a vzájemné ne(dů)věry. Muži pro ně bývají osoby, kterým není možné věřit. Samy se po dlouhou dobu setkávají či setkávaly s muži, kteří lhali svým partnerkám a hledali (nejen) sexuální uspokojení mimo partnerský vztah.

Vstup do sex-byznysu tak měl svá negativa – na muže je nahlíženo jako na většinou nevěrné –, ale také positiva – komunikační partnerky získaly sebevědomí, které dříve neměly. Důležité je zároveň zmínit, že ačkoliv se komunikační partnerky setkaly s partnerskými komplikacemi a hádkami vycházejícími z jejich profesní role, nikdy se neseťkaly s fyzickým násilím. Některé projevy, především obviňování, že partnerka si více užívá sex v zaměstnání se zákazníky než s partnerem, či nátlak, aby se komunikační partnerky také doma oblékaly a chovaly jako v práci, by bylo možné zařadit do kategorie psychického násilí. Dle komunikačních partnerek však tato

partnerství byla buď rychle ukončena, anebo byla nastavena taková pravidla, aby partnerství fungovalo a slovní útoky se neopakovaly či nezhoršovaly.

Partnerské vztahy jsou pro většinu komunikačních partnerek obtížným tématem. Na jednu stranu se domnívají, že partnerovi dokážou nabídnout vyšší míru uspokojení než ženy, které svou sexualitu profesně nevyužívají a v tomto směru se nevzdělávají, na druhou se potýkají s nereálnými očekáváním ze strany partnerů a nezřídka s nedůvěrou (ačkoliv to rozhodně neplatí vždy a komunikační partnerky mohly mít i dlouhodobé a velmi kvalitní vztahy, jejichž součástí byly také děti a přitom partneři/manželové o jejich profesní rovině věděli). S nedůvěrou se však nepotýkali jen partneři komunikačních partnerek, ale také komunikační partnerky samotné.

Nedomnívám se, že by ženy, s nimiž jsem hovořila, svou roli *dobrých* matek, partnerek či žen hrály. Nejsm s to posoudit, nakolik svou skutečnou rolí odpovídají přiřazenému statusu. Ačkoliv se ani nemám důvod domnívat, že by byly naopak *špatnými* matkami, dcerami či partnerkami. Jejich scénář, který volily proto, aby některé skutečnosti utajily, je však náročný tím, že dle jejich zkušeností či očekávání okolí neocení samotnou kvalitu role, kterou hrají, pokud v ní najdou trhlinu v podobě jiného, stigmatizujícího statusu, který zastávají a který není v souladu se statusem dobré a zodpovědné *matky, partnerky či dcery*. Repliky svého představení měnily ne proto, aby okolí předváděly, že jsou někým jiným, ale aby zatajily, kým také jsou.

Ženy v mém výzkumu se však mohly postupně zcela ztotožnit se svou rolí aktivních, žádaných žen a tuto roli vnímaly nezřídka pozitivně. Některé komunikační partnerky popisovaly, jak se díky možnosti být někým jiným postupně stávaly sebevědomějšími, více si samy říkaly, co od okolí a mužů očekávají. Zároveň však při navazování partnerských vztahů mohly narážet na nepochopení ve chvíli, kdy potenciální partner zjistil, že jejich role žen poskytujících sexuální služby se v mnohém liší od toho, jaké jsou mimo práci, doma.

V neposlední řadě komunikační partnerky, které ze sex-byznysu odešly a tato životní kapitola se pro ně stala přítěží, zaujímaly role žen, které byly ke vstupu donuceny především vnějšími příčinami. Komunikační partnerky se změnou příběhu nedopouštěly lživého jednání, neklamaly své okolí, své nové roli věřily, jejím přijetím zároveň transformovaly minulost tak, aby neohrožovala současnost.

Ženy, které byly zapojeny do mého výzkumu, měly za sebou různé příběhy a před sebou odlišné životní plány. Považuji za důležité zdůraznit, že jejich příběhy a postoje byly vyjádřením individuálních zkušeností. Jakékoliv závěry v této práci není možné plošně vztáhnout na všechny ženy v sex-byznysu, neboť se jedná o velmi heterogenní prostředí, které bez hlubšího zkoumání v dílčích aspektech nelze jednoduše kategorizovat. S jistotou však mohu říci, že ženy, s nimiž jsem měla možnost hovořit, nebyly oběťmi své situace. Jednalo se v zásadě o silné ženy činící silná, i když nelehká rozhodnutí.

Literatura a zdroje

Atkinson, R. (1998). *The life story interview*. Sage Publications.

<https://doi.org/10.4135/9781412986205>

Attwood, F. (2007). No Money Shot? Commerce, Pornography and New Sex Taste Cultures. *Sexualities*, 10(4), 441–456.

<https://doi.org/10.1177/1363460707080982>

Bass A. (2015). Getting screwed: sex workers and the law. ForeEdge

Benoit, C. & Shaver, F. M. (2009). Critical Issues and New Directions in Sex Work Research. *Canadian Review of Sociology/Revue canadienne de sociologie*, 43(2), 243–252. <https://doi.org/10.1111/j.1755-618X.2006.tb02222.x>

Bellak-Hančilová, B. (2014). Právní úpravy prostituce. Model švédský a nizozemský. In B., Havelková & B. Bellak-Hančilová (Eds.), *Co s prostitucí? Veřejná politika a práva osob v prostituci* (s. 44–63). Sociologické nakladatelství.

Bellak-Hančilová, B., & Jahodová, D. (2014). Názory expertů a expertek na fenomén prostituce v České republice. In B., Havelková & B. Bellak-Hančilová (Eds.), *Co s prostitucí? Veřejná politika a práva osob v prostituci* (s. 124–175). Sociologické nakladatelství.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1999). Sociální konstrukce reality. Centrum pro studio kultury a demokracie.

Bernstein, E. (1999). What's wrong with prostitution? What's right with sex work?: Comparing markets in female sexual labour. *Hastings Women's Law Journal*, 10(1), 91–117.

Bernstein, E. (2007). *Temporarily Yours: Intimacy, Authenticity, and the Commerce of Sex*. University of Chicago Press.

Bindel, J. (2019). *The Pimping of Prostitution: Abolishing the Sex Work Myth*. Palgrave Macmillan.

- Bonache, H., Delgado, N., Pina, A., Hernández-Cabrera, J. A. (2021). Prostitution Policies and Attitudes Toward Prostitutes. *Archives of Sexual Behavior* 50(5), 1991–2006. <https://doi.org/10.1007/s10508-020-01891-9>
- Bourke, J. (2010). *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Mladá fronta.
- Bourdieu, P. (2000). *Nadvláda mužů*. Karolinum.
- Bowen, R. R. (2015). Squaring Up: Experiences of Transition from Off-Street Sex Work to Square Work and Duality—Concurrent Involvement in Both—in Vancouver, BC. *Canadian Review of Sociology/Revue canadienne de sociologie*, 52(4), 429–449.
- Brewis, J. & Linstead, S. A. (2000a) The Worst Thing is the Screwing: Consumption and the Management of Identity in Sex Work. *Gender, Work & Organization*, 7, 84–97.
- Brewis, J. & Linstead, S. A. (2000b). The Worst Thing is the Screwing: Context and Career in Sex Work. *Gender, Work and Organization* 7(3), 168–180. <https://doi.org/10.1111/1468-0432.00105>
- Brock, D. R. (2009). *Making Work, Making Trouble: The Social Regulation of Sexual Labour* (2nd Ed.). University of Toronto Press.
- Byczkowska-Owczarek, D. (2020). Body and Social Interaction – The Case of Dance. Symbolic Interactionist Perspective. *Qualitative Sociology Review*, 16(4), 164–179. <https://doi.org/10.18778/1733-8077.16.4.10>
- Clarke, A. E. (2005). *Situational Analysis: Grounded Theory after the Post-modern Turn*. Thousand Oaks: SAGE Publications
- Clarke, D.A. (2004). Prostitution for everyone: feminism, globalisation and the 'sex' industry. In R. Whisnant & Ch. Stark. *Not for sale: feminists resisting prostitution and pornography* (s. 206–209). Spinifex Press.
- Clipperton, D. (2013). Work, Sex, or Theatre? A Brief History of Toronto Strippers and Sex Work Identity. In E. Van der Meulen, E. M. Durisin, & V. Love (Eds.). *Selling sex: Experience, advocacy, and research on sex work in Canada* (s. 29–43). UBC Press.

- Davina, L. (2017). *Thriving in Sex Work: Heartfelt Advice for Staying Sane in the Sex Industry*. The Erotic as Power Press
- Day, S. (2007). *On the Game: Women and Sex Work*. Pluto Press.
- Dewey, S. & Zheng, T. (2013). *Ethical research with sex workers: anthropological approaches*. Springer.
- Dominelli, L. (2002). *Feminist social work theory and practice*. Palgrave.
- Ditmore, M. H. (2010). *Prostitution and sex work*. Bloomsbury Publishing.
- England, M. (2011). SuicideGirls: Bodies, beauty and cyberspace. *Aether: The Journal of Media Geography*, 8, 8–24.
- Falzon, A. M. (Ed.). (2009). *Multi-Sited Ethnography: Theory, Praxis and Locality in Contemporary Research*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315596389>
- Fick, N. (2006). Sex workers speak out: Policing and the sex industry. *South African Crime Quarterly*, (15), 13–18.
- Foucault, M. (1999). *Dějiny sexuality 1: Vůle k věděni*. Herrmann.
- Foucault, M. (2009). *Zrození biopolitiky: kurz na Collège de France (1978–1979)*. Centrum pro studium demokracie a kultury. <https://doi.org/10.5817/pf10-2-7>
- Giddens, A. (2003). *Důsledky modernity*. Sociologické nakladatelství.
- Giddens, A. (2012). *Proměna intimity: sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*. Portál.
- Giddens, A. (2013). *Sociologie*. Argo.
- Gilmour, F. E. (2016). Work Conditions and Job Mobility in the Australian Indoor Sex Industry. *Sociological Research Online*, 21(4), 147–158.
- Girtler, R. (2013). *Der Strich: Soziologie eines Milieus*. LIT Verlag.
- Goffman, E. (2003). *Stigma: poznámky k problému zvládnání narušené identity*. Sociologické nakladatelství.
- Goffman, E. (2018). *Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě*. Portál.
- Goodyear, M. & Augher, C. (2013). Regulating Women's Sexuality: Social Movements and Internal Exclusion. In E. Meulen, E. Durisin & V. Love (Ed.),

- Selling Sex: Experience, Advocacy, and Research on Sex Work in Canada* (211–229). University of British Columbia Press.
<https://doi.org/10.59962/9780774824507-016>
- Hanna, J. L. (2013). Striptease Spectators: Live and imaginary. *Sexuality & Culture*, 17(1), 67–82.
- Hannerz, U. (2010). *Anthropology's World. Life in a Twenty-First-Century Discipline*. Pluto Express.
- Harcourt, C. & Donovan, B. (2005). The many faces of sex work. *Sexually-Transmitted Infections*, 81(3), 201–206. <http://dx.doi.org/10.1136/sti.2004.012468>
- Havelková, B. (2010). *European Gender Equality under and after State Socialism: Legal Treatment of Prostitution in the Czech Republic*. Oxford University.
- Havelková, B & Bellak-Hančilová, B. (Eds.). (2014). *Co s prostitucí? Veřejné politiky a práva osob v prostituci*. Sociologické nakladatelství.
- Hidalgo, D. A. (2006). Sex workers' rights movements. In S. Seidman, N. Fischer, & Ch. Meeks (Eds.), *Handbook of the New Sexuality Studies* (s. 499–503). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203963081>
- Huschke, S. (2014). Fragile Fabric: Illegality Knowledge, Social Capital and Health-seeking of Undocumented Latin American Migrants in Berlin. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40(12), 2010–2029.
<https://doi.org/10.1080/1369183X.2014.907740>
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis*. London: SAGE Publishing.
- Chmelík, J. (2003). *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Portál.
- Irvine, M. (2016). "In My Head, I Didn't Feel Like I Had Done Anything Wrong": Women's Experiences Prostituting Women and Girls. *Studies in Law, Politics, and Society: Special Issue: Problematizing Prostitution: Critical Research and Scholarship*, 71, 19–42. <https://doi.org/10.1108/S1059-433720160000071002>
- Jacobs, K., Janssen, M., & Pasquinelli, M. (Eds.). (2007). *C'Lick Me: Netporn Studies Reader*. Institute of Network Cultures.

- Janebová, R. (2014). Pojetí norem v sociální práci a specifika sociální práce s rizikovými skupinami [online]. Hradec Králové, 2014 [cit. 2018-12-30]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/44216>.
Studijní / vzdělávací materiál. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce.
- Kaufmann, J.-C. (2010). *Chápající rozhovor*. SLON.
- Kempadoo, K. (1998). Introduction: Globalizing Sex Workers' Rights. In K. Kempadoo & J. Doezema (Eds.), *Global sex workers: Rights, Resistance, and Re-definition* (s. 1–28). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315865768>
- Kinnell, H. (2008). *Violence and Sex Work in Britain*. Willan Publishing. <https://doi.org/10.4324/9781843926887>
- Kingston, S., & Sanders, T. (2010). Introduction New Sociologies of Sex Work in Perspective. In K. Hardy & S. Kingston. *New Sociologies of Sex Work* (s. 1–8). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315598116>
- Kingston, S. (2014). *Prostitution in the Community: Attitudes, Action and Resistance*. Routledge.
- Kraus, B. (n. d.) *Sociální deviace: studijní opora k předmětu pro studenty kombinované formy studia oboru Sociální komunikace v neziskovém sektoru*. Hradec Králové <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-komunikace-v-neziskovem-sektoru/socialni-deviace.pdf>.
- Kutálková, P., Frýbert, J., & Poláková, J. (2016). *Jde to i jinak! Analýza vztahů sexuální práce, zákonů a policie*. Rozkoš bez rizika.
- Kutálková, P., Malinová, H., Poláková, J., Šídová, L., & Losenický, J. (2016). *Tak tohle ne! Analýza násilí v sexbyznysu a jeho řešení*. Rozkoš bez rizika.
- Lenderová, Ma. (2002). *Chytila patrola... aneb prostituce za Rakouska i republiky*. Karolinum.
- Lewis, J., Shaver, F. M., & Maticka-Tyndale, E. (2013). Going 'round Again: The Persistence of Prostitution-Related Stigma. In E. van der Meulen, E. M.

- Durisin & V. Love. (Eds.). *Selling sex: Experience, advocacy, and research on sex work in Canada* (s. 179–197). UBC Press.
- Lipovetsky, G. (2007). *Třetí žena: neměnnost a proměny ženství* (2nd Ed.). Prostor.
- Lišková, K. (2008). Spříznění bez volby: Pornografie v sexuologickém, kriminologickém a feministickém diskursu. *Sociální studia*, 5(1), 77–97.
- Lišková, K. (2009). *Hodné holky se dívají jinak: feminismus a pornografie*. Sociologické nakladatelství.
- MacDonald, G., Jeffrey, L. A., Martin, K., & Ross, R. (2013). Stepping All Over the Stones: Negotiating Feminism and Harm Reduction in Halifax. In E., van der Meulen, E. M. Durisin, & V. Love (Eds.), *Selling sex: Experience, advocacy, and research on sex work in Canada* (s. 166–180). UBC Press.
- MacKinnon, C. A. (2017). *Butterfly Politics*. Harvard University Press.
- Maher, J., Pickering, J., & Gerard, A. (2013). *Sex Work: Labour, Mobility and Sexual Services*. Routledge.
- Marcus, E. G. (1995). Ethnography In/Of the World System: The Emergence of Multi-Sited Ethnography. *Annual Review of Anthropology*, 24, 95–117. <http://www.jstor.org/stable/2155931>
- Masaryk, T. G. (1925). *Mnohoženství a jednoženství* (2nd. Ed.) B. Kočí.
- McNair, B. (2002) *Striptease Culture: Sex, Media and the Democratisation of Desire*. Routledge.
- Mathieu, L. (2004). The Debate on Prostitution in France: A Conflict between Abolitionism, Regulation and Prohibition. *Journal of Contemporary European Studies*, 12(2), 153–163. <https://doi.org/10.1080/1460846042000250864>
- Oates-Indruchová, L. (2016). Unraveling a Tradition, or Spinning a Myth? Gender Critique in Czech Society and Culture. *Slavic Review*, 75(4), 919–943. <https://doi:10.5612/slavicreview.75.4.0919>
- Orchiston, A. (2016). Precarious or Protected?: Evaluating Work Quality in the Legal Sex Industry. *Sociological Research Online*, 21(4), 173–187.
- Pateman, C. (1988). *The Sexual Contract*. Stanford University Press.

- Pateman, C. (2000). *Sexuálna zmluva*. Zájmové združenie žien Aspekt.
- Plumridge, L. & Abel, G. (2001). A 'segmented' sex industry in New Zealand: Sexual and personal safety of female sex workers. *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, 25(1), 78–83. <https://doi.org/10.1111/j.1467-842X.2001.tb00555.x>
- Pyett, P.M., Haste, B.R., & Snow, J. D. (1996). Who works in the sex industry?: A profile of female prostitutes in Victoria. *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, 20(4), 431–433. <https://doi.org/10.1111/j.1467-842X.1996.tb01059.x>
- Ray, A. (2007). Sex on the Open Market: Sex Worker Harness the Power of the internet. In K. Jacobs, M. Janssen & M. Pasquinelli (Eds.). *C'Lick Me: Net-porn Studies Reader*. (s. 45–68). Institute of Network Cultures.
- Raymond, J. (2003). In A. Miles. Prostitution, Trafficking and the Global Sex Industry: A Conversation with Janice Raymond. *Canadian Woman Studies/Les Cahiers de la Femme*, 22(3–4), 26–37. <https://cws.journals.yorku.ca/index.php/cws/article/view/6410>
- Raymond, J. G. (2013). *Not a Choice, Not a Job: Exposing the Myths about Prostitution and the Global Sex Trade*. Potomac Books.
- Showden, C. R. (2011). *Choices Women Make: Agency in Domestic Violence, Assisted Reproduction, and Sex Work*. University of Minnesota Press.
- Smaus, G. (2011). Sociálná kontrola a vzťah medzi pohlaviami. In L. Oates – Indruchová (Ed.). *Tvrdošijnost myšlenky: Od feministické kriminologie k teorii genderu*. (s.115–134). Sociologické nakladateľství.
- Snitow, A. (2015). *The Feminism of Uncertainty*. Duke University Press Books.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu*. Sdružení Podané ruce.
- Sullivan, M. L. (2007). *Making Sex Work: A Failed Experiment with Legalised Prostitution*. Spinifex Press.

- Šídová, L., Poláková, J., & Malinová, H. (2013). *Ze sexybyznysu na trh práce? Přenos znalostí v oblasti legálního uchopení prostituce a jeho dopad na trh práce*. Rozkoš bez rizika.
- Turner, B. S. (2008). *The Body & Society: Explorations in Social Theory*. SAGE Publications.
- Urbanová, M., & Girtler, R. (2001). *Okrajové sociální kultury*. Masarykova univerzita
- Vanwesenbeeck, I. (2001). Another Decade of Social Scientific Work on Sex Work: A Review of Research 1990–2000. *Annual Review of Sex Research*, 12, 242–289.
- Weitzer, R. (Ed.). (2000). *Sex for sale: Prostitution, Pornography, and the Sex Industry*. Routledge.
- Weitzer, R. (2012). *Legalizing Prostitution: From Illicit Vice to Lawful Business*. New York University Press.
- Wijers, M. & van Doorninck, M. (2009). They Get What They Deserve: Labour Rights for Sex Workers. In D. Canter, M. Ioannou, & D. Youngs (Eds.). *Safer Sex in the City: The Experience and Management of Street Prostitution* (s. 101–116). Ashgate Publishing.
- Wingfield, N. M. (2013). The Enemy Within: Regulating Prostitution and Controlling Venereal disease in Cisleithanian Austria during the Great War. *Central European History*, 46, 568–598. <http://www.jstor.org/stable/43280620>
- Wingfield, N. M. (2014). Regulating Prostitution and Controlling Venereal Disease in the Bohemian Lands at the End of the 'Long' Nineteenth Century. *Prager wirtschafts- und sozialhistorische Mitteilungen / Prague Economic and Social History Papers*, 20(2), 7-25.
- Wolf, N. (2014). *Vagina: nová perspektiva*. Dokořán.
- Wright, M. W. (2004). From Protests to Politics: Sex Work, Women's Worth, and Ciudad Juárez Modernity. *Annals of the Association of American Geographers*, 94(2), 369–386.

Zatz, N. D. (1997). Sex Work/Sex Act: Law, Labor, and Desire in Constructions of Prostitution. *Signs: Journal of Women in Culture and Society* [online], 22(2), 277–308.

<https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/495157>

Elektronické zdroje

APA Dictionary of Psychology. (2020). *Prostitution*. Citováno 21. 7. 2021.

Dostupné z: <https://dictionary.apa.org/prostitution>

Amnesty International. (2016, 26. května). *Norway: The human cost of ‘crushing’ the market: Criminalization of sex work in Norway*. Citováno 21. 7. 2021.

Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur36/4034/2016/en/>

Bez pasáka. (2021, 11. července). *Jak zlepšit podmínky práce v sexbyznysu a zdanit jeho pracovníky?: Rozhovor s pirátským poslancem Jakubem Michálkem o návrhu na regulaci prostituce*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

<https://www.bezpasaka.cz/blog/jak-zlepsit-podminky-prace-v-sexbyznysu-zdanit-jeho-pracovniky-rozhovor-s-piratskym-poslancem>

Blažek, R. (2010, 9. září). *Praha připravila návrh zákona o regulaci prostituce*.

Portál hlavního města Prahy. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

https://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/magistrat/tiskovy_serwis/tiskove_zpravy/praha_pripravila_navrh_zakona_o_regulaci.html

Cevro – Liberálně-konzervativní akademie. (2010, 5. října). *Legalizace prostituce*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

http://www.cevro.cz/web_files/soubory/217408/224483_D_cs_14denik_2010_16.pdf

Filipová, K. (2005, 26. ledna). *Připravovaná právní úprava regulace prostituce – svítá obcím naděje, že dostanou do rukou účinné nástroje?* Svaz měst a obcí České republiky. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

<https://www.smocr.cz/cs/cinnost/bezpecnost/a/pripravovana-pravni-uprava->

regulace-prostitute--svita-obcim-nadeje--ze-dostanou-do-rukou-ucinne-nas-
troje-

Kolářová, J. (2014, 5. srpna). *Jak neřešit prostituci: Proč je návrh zákona o regulaci prostitute špatný?* A2larm. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

<https://a2larm.cz/2014/08/jak-neresit-prostituci/>

Michálek, J. (2019, 20. února). *Piráti chtějí regulovat prostituci*. Pirátská strana.

Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/tiskove-zpravy/pirati-chteji-regulovat-prostituci.html>

Ministerstvo vnitra České republiky. (2005, 20. července). *Vládní návrh zákona o regulaci prostitute*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/soubor/navrh-zakona-o-regulaci-prostitute-z-roku-2005.aspx>

Ministerstvo vnitra České republiky. (n.d.). *Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=10110&docType=ART>

Ministerstvo vnitra České republiky. (n.d.). *Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=10110&docType=ART>

Open Society Foundations. (2019, duben). *Understanding Sex Work in an Open Society*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

<https://www.opensocietyfoundations.org/explainers/understanding-sex-work-open-society>

Overall, Ch. (1992). What's Wrong with Prostitution? Evaluating Sex Work.

Signs: Journal of Women in Culture and Society, 17(4), 705–724. Citováno

21. 7. 2021. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3174532>

Oxford Reference. (2021). *Sex work*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803100458943>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (1919, 30. září). *Návrh členů Národního shromáždění F. Zeminové, Landové-Štychové a soudruhů, aby byly zrušeny veřejné prostituční domy, aby byla přísně oboustranně stíhána prostituce tajná a aby bylo zavedeno povinné hlášení a léčení pohlavní nákazy*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1638_00.htm

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (1956, 27. listopadu). *Důvodová zpráva*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

http://www.psp.cz/eknih/1954ns/tisky/t0094_03.htm

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (2013, 25. června). *Zákon o toleranci poskytování sexuálních služeb*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=85457>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (n.d.). *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993–1996*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

https://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t0959_02.htm

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (n.d.). *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2002–2006*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=1073&CT1=0%2520>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (n.d.). *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2006–2010*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/039schuz/s039206.htm>

Rozkoš bez rizika. (2014, 20. října). *Otevřený dopis ROZKOŠE bez RIZIKA k návrhu zákona o regulaci prostituce*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z:

<https://rozkosbezrizika.cz/otevreny-dopis-rozkose-bez-rizika-k-navrhu-zakona-o-regulaci-prostituce/>

Rozkoš bez rizika. (2021, 21. července). *O nás*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z: <https://rozkosbezrizika.cz>

Senát Parlamentu České republiky. (1921, 25. května). *Odůvodnění k § 14 návrhu zákona o potírání pohlavních nemocí*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T0764_07.htm

Stardust, Z. (2016, 2. června). *Performer-Centred Pornography as Sex Workers' Rights: Developing Labour Standards in a Criminalised Context*. *Global Network of Sex Work Projects: Promoting Health and Human Rights*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z: <https://www.nswp.org/resource/performer-centred-pornography-sex-workers-rights-developing-labour-standards-criminalised>

Tetourová, E. (2011, červenec). *Odpověď na dotaz: Možnosti postihu prostituce a činností s ní souvisejících v České republice*. Pirátská strana. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/assets/pdf/studie-pi.pdf>

Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta. (n.d.). *Sociální deviace, studijní opora k předmětu pro studenty kombinované formy studia oboru Sociální komunikace v neziskovém sektoru*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-komunikace-v-neziskovem-sektoru/socialni-deviace.pdf>

Vodseďálek, P. (2021, 8. května). *Mnoho klientek Rozkoše bez rizika má dluhy: Chtějí je umožnit prací v sexbyznysu*. *Jablonecký deník.cz*. Citováno 21. 7. 2021. Dostupné z: https://jablonecky.denik.cz/zpravy_region/rozhovor-katerina-sadkova-rozkos-bez-rizika-2.html

Legislativní dokumenty

Vládní návrh na vydání o regulaci prostituce. (2005).

Zákon č. 241/1922 Sb. o potírání pohlavních nemocí. (1949).

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=158&r=1949>

Zákon č. 88/1950 Sb. Trestní zákon správní. (1950).

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=88&r=1950>

Zákon č. 63/1956 Sb., Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon
č. 86/1950 Sb. (1956). <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=63&r=1956>

Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy. (1995).
<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=40&r=1995>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. (1999).
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník (2009).
<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2009&cz=40>

Zákon o toleranci poskytování sexuálních služeb (2013).
<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=85457>